

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Kirti Jürimäe

**Osanike otsuse tegemist reguleerivate normide
kohustuslikkus ja võimalus neist põhikirjaga kõrvale
kalduda**

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Andres Vutt

Tartu
2020

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Osanike otsuse tegemine koosolekul ja koosolekut kokku kutsumata	10
1.1 Osanike koosoleku kokkukutsumine	10
1.1.1 Juhatuse õigus kutsuda osanike koosolek kokku	10
1.1.2 Juhatuse kohustus kutsuda osanike koosolek kokku	13
1.2 Osanike koosolekut kokku kutsumata otsuse tegemine	23
2. Osanike otsuse tegemisest teatamine	27
2.1 Osanike koosoleku kokkukutsumise teate saatmine	27
2.1.1 Teate adressaadid	27
2.1.2 Teate saatmise viis	27
2.1.3 Teate saatmise tähtaeg	31
2.1.4 Teate sisu	34
2.1.5 Päevakorra määramine ja teatamine	37
2.1.6 Otsuse eelnõu koostamine ja kättesaadavaks tegemine	42
2.2 Otsuse eelnõu saatmine otsuse vastuvõtmisel koosolekut kokku kutsumata	47
2.2.1 Eelnõu saatmise adressaadid	47
2.2.2 Eelnõu saatmise vorm	48
2.2.3 Eelnõu saatmise tähtaeg	49
3. Osanike otsuse vastuvõtmine	51
3.1 Otsuse vastuvõtmine koosolekul	51
3.1.1 Koosolekul osalemiseks õigustatud isikud	51
3.1.2 Koosoleku protokollimine ja osalevate osanike nimekirja koostamine	55
3.1.3 Koosoleku korraldamise kulude kandmine	57
3.1.4 Koosolekul osamine ja hääle edastamine füüsiliselt kohal viibimata	60
3.2 Otsuse vastuvõtmine koosolekut kokku kutsumata	65
3.2.1 Kirjalik hääletamine	65
3.2.2 Üksmeelne kirjalik otsus	69
Kokkuvõte	72
Obligation to comply with the provisions governing the decision-making of shareholders and the possibility to derogate from them by the articles of association. Summary	79
Lühendid	88
Kasutatud kirjandus	89
Kasutatud õigusaktid	92
Kasutatud kohtupraktika	93

Sissejuhatus

Osaühing on eraõiguslik juriidiline isik, millel on osadeks jaotatud osakapital ja mida iseloomustab piiratud varaline vastutus (äriseadustik¹ (edaspidi ÄS) § 135 lg-d 1–2). Õigusteoorias on osaühingu olemust käsitledes märgitud, et osaühing on mõeldud väikese ja suletud äriühingu vormina. Seejuures võtavad osanikud reeglina ka ise aktiivselt osa ühingu juhtimisest.² Osast tulenevad osaühingu osanikule mitmed õigused. ÄS § 168 järgi on osanikel pädevus kõrgeima juhtimistasandina. ÄS § 148 lg 5 kohaselt annab osa osanikule muuhulgas õiguse võtta osa osaühingu juhtimisest, aga ka kasumi ja osaühingu lõpetamisel järele jäänud vara jagamisest.

Osaühingu asutamist, juhtimist, lõpetamist, aga ka osaniku õiguslikku seisundit ja osakapitali muutmist reguleerib äriseadustik. Lisaks seadusele on oluline tähendus põhikirjal. Nimelt kinnitatakse asutamislepingu sõlmimisega selle lisana põhikiri (ÄS § 138 lg 3). Põhikirja ja selle muutmise kohta tehakse kanne registrisse (ÄS § 144 lg 1 p 2, § 175 lg 2). Põhikirjaga on võimalik reguleerida nii osaniku õigussuhet osaühinguga kui ka osanike omavahelisi õigussuhteid. Kui soovitakse kalduda kõrvale seaduses sätestatust, siis peab teistmoodi kokkuleppimine olema väljendatud põhikirjas. Õiguskirjanduses on märgitud, et osanikel on osaühingu olemusest tulenevalt lubatud osaühingu sisesuhteid põhikirjaga paindlikult reguleerida. Tingituna aktsiate võimalikust kaubeldavusest väärtpaberiturul ja aktsionäri investeerimishuvist, on aktsiaseltsi sisesuhete regulatsioon kehtestatud suuremas osas imperatiivsena.³

Osaühingu põhikirja kohustuslikud miinimumtingimused on kehtestatud ÄS § 139 lg-s 1, aga praktikas nähakse põhikirjas ette ka mitmeid muid tingimusi või kaldutakse kõrvale seaduses sätestatust. Samas on ebaselge, millistes küsimustes on lubatud põhikirjaga seaduses fikseerituga võrreldes teisiti kokku leppida. Ainsaks juhiseks selles osas on ÄS § 139 lg 2, mis võimaldab põhikirjaga kokku leppida tingimustes, mis ei ole vastuolus seaduses sätestatuga, ning üksikutes normides osanikele selgesõnaliselt antud õigus põhikirjas teisiti ette näha. Õiguskirjanduses on viidatud sellele, et erinevalt aktsiaseltsist ei saa osaühingu puhul dispositiivseks pidada üksnes neid norme, milles on selgesti väljendatud õigus põhikirjas

¹ Äriseadustik. – RT I, 28.02.2019, 10.

² Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, lk 90.

³ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 90, 332-333.

teistmoodi ette näha.⁴ Samuti on praktikud märkinud, et on keeruline aru saada, millal on kõrvalekalded õigusnormist lubatud, sest seadus jätab eksitavalt mulje, et dispositiivsus on piiratud seaduses sätestatud teisiti kokkuleppimise võimalustega.⁵

Äriseadustikus muudatuste tegemisel on seaduse eelnõude seletuskirjas märgitud, et osaühingu regulatsioon peaks olema lihtne. Seejuures on väljendatud seisukohta, et osanikele tuleks tagada võimalikult suur vabadus osaühingu sisesuhete põhikirjas reguleerimisel.⁶ Samas on õiguskirjanduses nenditud, et tegelikkuses on selgusetu, kui suur vabadus on osaühingu põhikirja kujundamisel ja millised on dispositiivsuse piirid.⁷ Võlaõigusseaduse⁸ (edaspidi VÕS) §-s 5 on sätestatud küll üldine seaduse dispositiivsuse põhimõte, aga P. Varul on märkinud, et dispositiivsuse eeldus kehtib üksnes võlaõiguse puhul ning äriseadustiku puhul tuleb kõrvalekalde lubatavuse üle otsustamisel konkreetset normi sisuliselt tõlgendada.⁹ Küsimusele, kas tegemist on imperatiivse või dispositiivse normiga, vastamise keerukust ilmestab ka tõsiasi, et regulatsioon peab leidma tasakaalu erinevate huvide vahel, nagu on märkinud äriseadustikus muudatusi ette nägeva eelnõu autorid.¹⁰ Viimase puhul täiendati küll ainult üksikuid osaühingut reguleerivaid norme, aga selline tasakaal tuleb leida ka teiste õigusnormide puhul.

Eelnevast nähtub, et on ebaselge, kui suur vabadus on osanikel ühingu sisesuhete ja töökorralduse põhikirjas reguleerimisel. Seejuures esineb selgusetus ka normide puhul, mis puudutavad osanike otsuste tegemist, mistõttu käsitletaksegi käesolevas töös osanike otsuste tegemist reguleerivatest normidest teisiti kokku leppimise lubatavust. Eeltoodust tulenevalt on magistritöö uurimisküsimuseks, kas ja millises osas on osanike otsuse tegemisest teatamist ning otsuse vastu võtmise protseduuri reguleerivad normid dispositiivsed.

⁴ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 90-91.

⁵ Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjon. Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjoni seisukohad ühinguõiguse revisjoni raames esitatud seaduseelnõude osas. 18.12.2019. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/advokatuur_4_vahemusoigused_jm.pdf (18.03.2020).

⁶ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (733 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/587a5901-1c87-4e5b-5b62-f81656d4a600/Äriseadustiku%20muutmise%20seadus> (07.01.2020); Äriseadustiku ja asjaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (785 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9335e955-8011-4483-a232-359d10580407/Äriseadustiku%20ja%20asjaõigusseaduse%20muutmise%20seadus> (08.02.2020).

⁷ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 110-111.

⁸ Võlaõigusseadus. – RT I, 08.01.2020, 10.

⁹ Varul, P. VÕS § 5, komm 3. – Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus I, Üldosa (§§ 1-207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.

¹⁰ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (733 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

Töö eesmärgiks on kindlaks teha, kuivõrd võimaldab üks või teine osanike otsuse tegemist reguleeriv norm osanikele vabaduse põhikirjaga teistmoodi kokku leppida. Kõrvalekalde lubatavuse hindamisel on töös arvesse võetud, et dispositiivsus võib õigusteooriast nähtuvalt olla ka osaline, mistõttu lubatud võib olla kokku leppida ka üksnes teatud ulatuses või viisil.¹¹ Eelnevast tulenevalt selgitatakse välja, kas konkreetsel juhul on tegemist imperatiivse, dispositiivse või osaliselt dispositiivse ehk osaliselt imperatiivse normiga.

Kuna magistritöö maht on piiratud, siis ei uurita kõiki osanike otsuse tegemist reguleerivaid õigusnorme. Nii näiteks ei analüüsita ühinguõiguslike dokumentide (näiteks osanike otsused ja protokollid) allkirjastamisele kehtestatud reegleid, seaduses sätestatud erisusi seoses sellega, kui osa kuulub ühiselt mitmele isikule, hääleõiguse piiranguid ega osaga või konkreetse osanikuga seotud eriõiguste andmist. Samuti ei käsitleta häälteenamus- ja kvooruminõuet, kuivõrd seaduses on neid reguleerivast normist erinev kokkulepe selgesõnaliselt piiratud.

Käesolev magistritöö on jaotatud kolmeks peatükiks. Selleks, et hinnata osanike otsuse tegemist reguleerivate normide dispositiivsust, tuleb esmalt kindlaks teha, millised võimalused on üldse osanikel otsuse vastuvõtmiseks. Seetõttu analüüsitakse esimeses peatükis, kas lubatud on kõrvalekalded sellistest normidest, mis sätestavad, millisel isikul või organil ning milliste asjaolude esinemisel on õigus või kohustus osanike koosolek kokku kutsuda. Samuti käsitletakse seda, kas osanikud saavad piirata õigust valida, mil viisil otsus vastu võetakse. Kui on otsustatud, kuidas konkreetsel juhul otsus teha, siis tuleb järgmisena pöörata tähelepanu normidele, mis reguleerivad otsuse tegemise kavatsusest teavitamist. Seetõttu analüüsitakse teises peatükis, kas võib teistmoodi kokku leppida normidest, mis reguleerivad, kellele koosoleku toimumise teade saata tuleb, millisel viisil ja tähtaja jooksul ning mida see sisaldama peab. Kuna koosoleku kokkukutsumisega on tihedalt seotud ka päevakorra väljakuulutamise ja otsuse eelnõuga tutvumise võimaldamine, siis selgitatakse välja neid küsimusi reguleerivate normide dispositiivsus. Kuna otsuseid saab teha ka teisiti kui koosolekul, siis hinnatakse järgmisena, kas koosolekut kokku kutsumata otsuse tegemisest teatamise osas kehtestatud normidest erinev kokkuleppe on lubatud. Täpsemalt uuritakse, kas dispositiivne on norm, mis reguleerib, kellele ja millises vormis otsuse eelnõu saata tuleb ja kui pikk aeg peab jääma osanikele vastamiseks.

¹¹ Varul, P. VÕS § 5, komm 4.3.

Kui otsuse tegemisest on teatatud, siis on järgnevalt põhjendatud uurida seda, millises osas on dispositiivsed normid, mis reguleerivad koosoleku läbiviimise või muul viisil otsuse vastuvõtmise protseduuri. Sellega kaetakse ühtlasi töös osanike otsuste tegemist puudutav äriseadustiku regulatsioon alates otsuse tegemise viisi valikust kuni otsuse vastuvõtmiseni. Seetõttu selgitatakse töö kolmandas peatükis välja, kas lubatud on teistmoodi kokku leppida normidest, mis reguleerivad seda, kellel ja kuidas on õigus koosolekust osa võtta, koosoleku kulude hüvitamist ning osalevate osanike nimekirja ja protokoll koostamist. Samuti käsitletakse kirjalikult või elektrooniliselt hääle edastamist. Lisaks koosoleku pidamisele pööratakse kolmandas peatükis tähelepanu ka muul viisil kui koosolekul otsuse tegemise protseduurile. Nimelt analüüsitakse, kas on lubatud kõrvalekalle kirja teel hääletamise ja konsensusliku kirjaliku otsuse dokumenteerimise ja hääletustulemuste teatamise osas kehtestatud normist. Kokkuvõttes selgitatakse, millises osas on osanike koosolekust või muul viisil otsuse tegemisest teatamist ning otsuse vastu võtmist reguleerivad normid dispositiivsed.

Eesmärgi saavutamiseks kasutatakse teleoloogilist tõlgendamismeetodit, mis väljendub selles, et selgitatakse välja analüüsitavate osanike otsuse tegemist reguleerivate normide eesmärk. See on oluline, sest kui jõutakse näiteks järeldusele, et norm on suunatud vähemusosanike kaitsele, siis on ta reeglina vähemalt osaliselt imperatiivne, nagu on märgitud ka õigusteoorias,¹² mis tähendab, et kõrvalekalle on keelatud õigustatud isiku kahjuks. Samuti uuritakse Eesti kohtulahendeid alates äriseadustiku jõustumisest, et kindlaks teha, kuidas on kohtupraktikas ühingu sisesuhet reguleerivaid norme tõlgendatud ja kohaldamist selgitatud.

Arvestades, et Eesti õiguskirjanduses on korduvalt viidatud Saksa õiguse märkimisväärsele mõjule äriseadustiku koostamisel ja olulisusele ühinguõiguslase kohtupraktika kujunemisel,¹³ siis kasutatakse ka võrdlevat meetodit. See väljendub selles, et võrreldakse äriseadustikus osanike otsuse tegemist reguleerivaid norme Eesti osaühinguga võrreldava *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (edaspidi GmbH) osas kehtivas seaduses *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*¹⁴ (edaspidi GmbHG) otsuse tegemist puudutavate normidega. Töös hinnatakse, kas Saksa õiguskirjanduses ja kohtupraktikas nimetatud normide

¹² Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 257.

¹³ Vt nt Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimalused kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. Kahju hüvitamise näide. – *Juridica* 2017/9, lk 619-634; Kõve, V. Äriseadustiku põhialused. – *Juridica* 1995/4, lk 134.

¹⁴ *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 10 des Gesetzes vom 17. Juli 2017 (BGBl. I S. 2446) geändert worden ist.*

tõlgendamise ja rakendamise kohta esitatud seisukohti saab kasutada Eesti analoogsete normide dispositiivsuse hindamisel. Tähele tuleb panna, et Saksa õiguses tuleb GmbH asutamiseks koostada ühinguleping (*Gesellschaftsvertrag*), mis täidab aga õigusteooriast nähtuvalt nii asutamisdokumendi kui ka põhikirja funktsiooni, reguleerides ka osaühingu sisesuhteid.¹⁵ Käesolevas töös kasutatakse edaspidi mõistet „põhikiri“.

Saksa erialakirjanduses ja kohtulahendites väljendatud arvamusi tuleb võtta teatud reservatsiooniga, sest seal on GmbHG §-s 45 sätestatud üldine põhikirjavabadus. C. Teichmann on Saksa õiguskirjanduses selgitanud, et osaühingu sisesuhteid reguleerivad sätted on dispositiivsed ning kohalduvad üksnes juhul, kui põhikirjas ei ole ette nähtud teisiti.¹⁶ Eesti õiguses sisaldab aga äriseadustiku osaühingu regulatsioon hulga formaliseeritud reegleid ning Saksa õigusega sarnane üldine osaühingu sisesuhte regulatsiooni osas dispositiivsust kehtestav norm puudub. Samas on Saksa õigusteoorias märgitud, et ka GmbHG sisaldab imperatiivseid norme ja tuleb tagada õigustatud isikute kaitse.¹⁷

Õigusaktidest on magistritöös kasutatud allikaks eelkõige äriseadustik, milles kehtestatud osanike otsuse tegemist reguleerivatest normidest kõrvalekalde lubatavust analüüsitaksegi. Tähelepanu pööratakse ka aktsiaseltsi regulatsioonile, sest töös uuritakse, kas teatud võimalustes, mis on kehtestatud aktsiaseltsi jaoks, on lubatud kokku leppida osaühingu põhikirjaga. Samuti on allikaks tsiviilseadustiku üldosa seadus¹⁸, mis sisaldab muuhulgas norme üldiste juriidilise isiku sisesuhte kehtivate põhimõtete kohta. Normi eesmärgi kindlaks tegemisel kasutatakse äriseadustikus analüüsitavaid muudatusi tegevate seaduse eelnõude seletuskirju. Põhiliseks allikaks Eesti ühinguõiguslase kirjanduse seas on K. Saare jt kirjutatud kapitaliühingute õigust käsitlev raamat¹⁹, milles esitatud üldpõhimõtted on abiks seaduse sätete tõlgendamisel.

Kuna käimas on ühinguõiguslikus regulatsioonis muudatuste kavandamine, siis pööratakse töös tähelepanu ka ühinguõiguse revisjoni raames tööühma esitatud analüüs-kontseptsioonile ning

¹⁵ Altmeppen, H. GmbHG § 2, Rn. 1, 4. – Altmeppen, H. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG. 9. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2019.

¹⁶ Teichmann, C. Vertragsfreiheit im Innenverhältnis der GmbH-Gesellschafter. – Rheinische Notar-Zeitschrift 2013, Heft 7/8.

¹⁷ Liebscher, T. GmbHG § 45, Rn. 57, 60. – Fleischer, H., Goette, W. (Hrsg). Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG. Band 2, §§ 35–52. 3. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2019.

¹⁸ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.12.2018, 3.

¹⁹ Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.

äriseadustiku muutmise seaduse eelnõule ja seletuskirjale.²⁰ Kuigi 2015. aastal kaitses S. Kivisaari magistritöö, kus ülevaatlilikult uuriti osanike vabadust põhikirja koostamisel, privaatautonomia vajadust ning põhikirja sätete õiguslikku mõju²¹ ning üksikuid juhiseid äriseadustiku sätete dispositiivsuse kohta on andnud ka K. Saare jt raamatus “Ühinguõigus I. Kapitaliühingud”²², siis ei ole autorile teadaolevalt Eesti õiguskirjanduses uuritud osanike otsuste tegemist reguleerivatest seaduse sätetest kõrvalekalde lubatavust. Seejuures tundub S. Kivisaari oma töös lähtuvat eeldusest, et osaühingu regulatsioon äriseadustikus on reeglina imperatiivne. Nüüd aga on lähenemine muutunud ning õigusteooriast tulenevalt tuleb lähtuda eeldusest, et vähemalt osaühingu sisemisi suhteid ja töökorraldust reguleerivad õigusnormid on reeglina dispositiivsed.²³ Lisaks õiguskirjandusele analüüsitakse osanike otsuse tegemist reguleerivate normide osas tehtud maa- ja ringkonnakohtute ning Riigikohtu lahendeid alates äriseadustiku jõustumisest.

Arvestades juba eelnevalt selgitatud, et äriseadustiku osaühingu regulatsioon on eelkõige sarnane Saksa õiguses osaühinguga sarnase GmbH osas GmbHG-s kehtestatud regulatsiooniga, siis käsitletakse töös ka GmbHG § 48–51 ning vastavate sätete kohta Saksa õiguskirjanduses ja kohtupraktikas esitatud seisukohti, mis võivad olla abiks Eesti vastavate õigusnormide sisustamisel. Riigikohus on pidanud võimalikuks teise riigi analoogilisi seadusi ja praktikat arvesse võtta Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi kindlakstegemisel.²⁴ Lisaks pööratakse tähelepanu ka Euroopa Liidu institutsioonide algatusel või nende poolt läbi viidud uuringutele, sest nendes analüüsitakse juriidilise isiku organi otsuse tegemisel elektrooniliste vahendite kasutamisega seotud küsimusi, mida on reguleeritud ka Eesti õigusesse üle võetud Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiivides. Kuigi direktiivid näevad ette reeglid, mis tuli

²⁰ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuus-kontseptsioon.pdf (27.01.2020); Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. 13.01.2020. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seadus.pdf (28.04.2020); Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf (28.04.2020).

²¹ Vt Kivisaari, J. S. Privaatautonomia osaühingu põhikirja kujundamisel. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikool 2015. Arvutivõrgus. – https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48494/kivisaari_ma_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y (28.09.2019).

²² Vt Saare, K. jt. *Op. cit.*

²³ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 111.

²⁴ RKTko 3-2-1-145-04, p 39.

liikmesriikidel üle viia börsiaktiaseltsi regulatsiooni, siis on Eesti seadusandja mitmed neist kehtestanud ka osaühingu kohta.

Märksõnad: äriühinguõigus, lepinguvabadus, osaühingud.

1. Osanike otsuse tegemine koosolekul ja koosolekut kokku kutsumata

1.1 Osanike koosoleku kokkukutsumine

1.1.1 Juhatuse õigus kutsuda osanike koosolek kokku

ÄS § 170 lg 1 esimese lause esimese alternatiivi järgi on üheks osanike otsuse vastuvõtmise viisiks koosolek. Esmalt tuleb kindlaks teha, kas koosoleku kokkukutsumise õigus on igal juhatuse liikmel või juhatusel kui organil. Koosoleku kokkukutsumine on ÄS § 171 lg 1 alusel juhatuse ülesanne. Saksa õiguses osaühinguga sarnase GmbH regulatsioon näeb GmbHG § 49 lg-s 1 ette koosoleku kokkukutsumise õiguse juhatuse liikmele (*die Geschäftsführer*) ja aktsiaseltsiga sarnase *Aktiengesellschaft* (edaspidi AG) puhul on koosoleku korraldamise õigus *Aktiengesetz*²⁵ (edaspidi AktG) § 121 lg 2 järgi juhatusel (*den Vorstand*). ÄS § 171 lg 1 sõnastus on sarnane just AG regulatsiooniga, viidates juhatusle mitte juhatuse liikmetele. Samuti on Eesti õiguskirjanduse järgi tegemist juhatuse kui organi kohustusega.²⁶ Kuna tegemist on kogu juhatuse kui organi, mitte üksikute juhatuse liikmete kohustusega, siis tuleks juhatusel koosoleku kokkukutsumise osas vastu võtta otsus. Seejuures ei muuda järeldust ka asjaolu, et Eesti õiguses on ÄS § 181 lg 1 kohaselt reeglina esindusõigus igal juhatuse liikmel ning ühise esindusõiguse võib ette näha põhikirjaga, aga Saksa õiguses on see vastupidi. Nimelt on nii GmbH kui ka AG puhul (vastavalt reguleeritud GmbHG § 35 lg-s 2 ja AktG § 78 lg-s 2) ette nähtud, et juhatuse liikmetel on ühine esindusõigus, kui põhikirjas ei ole fikseeritud teisiti. Töö autor nõustub siinkohal Saksa õigusteoorias avaldatud arvamusega, et esindusõigust puudutavad reeglid ei ole koosoleku kokkukutsumise kohustuse osas määravad, sest osanike koosoleku kokkukutsumine ei tähenda osaühingu esindamist välissuhetes.²⁷ Koosoleku kokkukutsumine on oluline suhtes osanikega, aga esindamise reeglid puudutavad osaühingu nimel tegutsemist suhtes kolmandate isikutega.

Ühinguõiguse revisjoni töörühm on asunud seisukohale, et ÄS § 171 lg-t 1 tuleks tõlgendada selliselt, et ka juhatuse liiget, kelle puhul on registrist näha, et tal on ainuesindusõigus, saab pidada õigustatuks edastama koosoleku kutset.²⁸ Magistritöö autor möönab, et teate adressaadist osanikul puudub teave selle kohta, kas koosoleku kokkukutsumiseks oli kohane juhatuse otsus. Samas on viidatud ühinguõiguse revisjoni töörühma seisukoht siiski küsitav.

²⁵ Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 12. Dezember 2019 (BGBl. I S. 2637) geändert worden ist.

²⁶ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 136.

²⁷ Liebscher, T. GmbHG § 49, Rn. 17.

²⁸ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. *Op. cit.*

Kui osaühingul puudub nõukogu, siis on osanike pädevuses juhatuse liikmete valimine ÄS § 168 lg 1 p 4 järgi, mistõttu on nad ka ilma äriregistri kandeta teadlikud, kes on juhatuses. Samuti on töö autori arvates ebaõige seos ainuesindusõiguse või ühise esindusõigusega, sest esindusõigus on TsÜS § 34 lg 1 järgi oluline suhtes kolmandate isikutega, aga koosoleku kokkukutsumine puudutab töökorraldust osaühingu sisesuhtes.

Eelnevast nähtub, et ei ole päris selge, kas osanike koosolek on õigustatud otsust tegema olukorras, kus koosoleku kokkukutsumisele ei eelnenud mitme liikmelise juhatuse korral juhatuse otsust. Vaatamata sellele on põhjendatud uurida osanike vabadust koosoleku kokkukutsumiseks õigustatud isiku/organi põhikirjas määramisel. Küsida võib, kas ÄS § 171 lg 1 lubab anda põhikirjaga koosoleku kokkukutsumise õiguse nii igale juhatusele liikmele eraldi kui ka välistada sellise õiguse, jättes selle seaduse sõnastusest nähtuvalt juhatusele kui organile. ÄS § 180 lg 8 järgi saab põhikirjas täpsustada juhatuse töökorda, milleks on muuhulgas see, kuidas otsustatakse osanike koosoleku kokkukutsumine. Käesoleva töö autori hinnangul on seega põhikirjaga lubatud piirata iga juhatuse liikme õigust otsustada iseseisvalt koosoleku kokkukutsumine. See oleks kooskõlas ka Eesti õiguskirjanduses väljendatud arvamusega, et ühingu sisesuhtes on juhatuse kollektiivne organ²⁹ ning kui juhatuses on mitu liiget, siis juhitakse eelduslikult osaühingut kollektiivselt.³⁰ Lisaks võimaldab juhatuse poolt ühise otsuse tegemise kohustus ära hoida kaose, mis võib tekkida, kui mitu juhatuse liiget kutsuvad eraldi koosoleku kokku.

Iga juhatuse liikme koosoleku kokkukutsumise õiguse välistamine on põhjendatud ka seetõttu, et kui koosoleku kokkukutsumisele eelneb juhatuse kollegiaalne otsus, siis on tõenäolisem, et välditakse koosoleku tarbetut kokkukutsumist ja sellega osanikele võimalike kulude põhjustamist. Nii on ka Saksa õigusteadlane U. Noack märkinud, et kuigi koosoleku kokkukutsumine ei pea olema vajalik ühingu huvides, siis ei tuleks koosolekut korraldada, kui arutelu või otsust mingis küsimuses ei ole vaja mitte ühelgi mõistlikul põhjusel, sest koosolekule minek on osanike jaoks ajaline ja rahaline kulu.³¹

²⁹ Saare, K. TsÜS § 34, komm 3.1.1. – Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.

³⁰ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 134.

³¹ Noack, U. GmbHG § 49, Rn. 14. – Begründet von Baumbach, A., fortgeführt von Hueck, A. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG. Beck'sche Kurz-Kommentare, Band 20. 22. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2019.

Samas on lubatud põhikirjaga ette näha iga juhatuse liikme õigus kutsuda kokku osanike koosolek, nagu on sätestatud Saksa õiguses GmbHG § 49 lg-s 1, sest sellega ei kahjustata osanike huve. Vastupidi, kui juhatuse liikmed ei ole ühel meelel koosoleku kokkukutsumise osas, siis tuleks pigem koosolek kokku kutsuda ja sellega vältida võimalust, et oluline küsimus jääb arutamata. Nagu märgib T. Liebscher Saksa õiguskirjanduses, siis viitab juhatuse liikmete erimeelsus koosoleku kokkukutsumise osas sellele, et koosoleku kokkukutsumine on õigustatud.³² Kui osanikud ei pea koosoleku pidamist vajalikuks, siis on neil võimalik jätta koosolekule tulemata. Eeltoodust tulenevalt on ÄS § 171 lg 1 dispositiivne õigusnorm. Kui iga juhatuse liikme õigus kutsuda kokku osanike koosolek ei eelda põhikirja järgi ainuesindusõigust, siis on selline õigus sõltumata sellest, kas juhatuse liikmel on õigus osaühingut esindada üksi või on ette nähtud ühine esindusõigus. Nimelt, nagu juba eespool viidatud, siis esindusõiguse piirang on seotud osaühingu nimel tegutsemisega suhetes kolmandate isikutega, aga koosoleku kokkukutsumine puudutab töökorraldust osaühingu sisesuhtes.

Lisaks eelnevale võib küsida, kas põhikirjaga on lubatud välistada juhatuse õigus kutsuda kokku osanike koosolek. Selle üle on diskuteeritud ka Saksa õiguskirjanduses, kus on märgitud, et juhatuselt ei tohi täielikult ära võtta koosoleku kokkukutsumise õigust tulenevalt vastutusest, mis juhatusel on võlausaldajate ees.³³ Töö autor nõustub, et juhatuse kohustus kutsuda kokku osanike koosolek kaitseb muuhulgas osaühingu võlausaldajaid. Võlausaldajatel on huvi, et juhatus kutsuks näiteks maksejõuetuse ohu korral koosoleku kokku, et osanikud võtaksid vajalikud meetmed. Lisaks on see oluline ka osaühingu huvide kaitsmise seisukohast. T. Liebscher on põhjendatult märkinud, et koosoleku kokkukutsumise õigus on antud juhatusale, sest juhatus on ühingu igapäevasest majandustegevusest kõige paremini informeeritud ning sellest tulenevalt märkab vajadust kutsuda koosolek õigeaegselt otsuste tegemiseks kokku.³⁴ Magistritöö autori hinnangul kahjustaks osaühingu huvisid ebamõistlikult juhatuselt koosoleku kokkukutsumise õiguse äravõtmine, sest juhatus teostab vahetut juhtimist ja omab teavet osaühingu tegevuse kohta, mistõttu on juhatus kõige paremal positsioonil nägemaks, kui ühingu huvides on koosoleku korraldamine.

³² Liebscher, T. GmbHG § 49, Rn. 17.

³³ Wicke, H. GmbHG § 49, Rn 5. – Wicke, H. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG). Beck'sche Kompakt-Kommentare. 3. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2016.

³⁴ Liebscher, T. GmbHG § 49, Rn. 5.

Teisalt on Saksa õiguskirjanduses V. Römermann pidanud lubatavaks GmbH puhul täielikult piirata juhatuse õigust kutsuda kokku osanike koosolek, märkides, et osanikud võivad teatud ohtudega GmbH huvidele leppida.³⁵ Töö autori hinnangul ei anna see siiski alust järeldada, et ka Eesti õiguses saab koosoleku kokkukutsumise õiguse juhatusele muule organile või isikule üle anda. TsÜS § 31 lg 3 teine lause keelab juhatusele koosoleku kokkukutsumise pädevuse täieliku ära võtmise, sest sellega seataks ohtu juhatusele ÄS § 180 lg-st 1 tulenev õigus osaühingut juhtida.

Õigusteoorias on kinnitatud, et õiguskindluse säilitamiseks on keelatud organi pädevuse üle andmine ning tagatud peab olema selgus seaduses sätestatud osaühingu sisesuhetes olevate ülesannete ja organitevahelise pädevuse jaotuse osas.³⁶ Sellest tulenevalt nõustub töö autor ka Saksa õigusteoorias valitseva arvamuse vastu väljendatud kriitikaga, et koosoleku kokkukutsumise õiguse täielik äravõtmine oleks juhatuse liikmete juhtimisfunktsiooniga vastuolus.³⁷ Kuna juhatusele on Eesti õiguses omistatud positsioon vahetut juhtimist teostava organina, siis ei saa põhikirjaga täielikult välistada juhatuse pädevust osanike koosolek kokku kutsuda. Õigus korraldada osanike koosolek on otseselt seotud juhatuse osaühingu igapäevase juhtimisega. Seejuures, on õigusteoorias kinnitatud, et juhatus peab tegutsema osaühingu huvides.³⁸ Ettevõtte hea käekäigu tagamiseks võib tal olla ka vajadus kutsuda kokku koosolek, et osanikud teeksid otsuse enda pädevusse kuulavas küsimuses.

1.1.2 Juhatus kohustus kutsuda osanike koosolek kokku

Nagu eespool märgitud, on see, millal koosolek kokku kutsuda, üldjuhul juhatuse otsustada. Samas on ÄS § 171 lg-s 2 ette nähtud teatud olukorrad, mille esinemise korral tuleb juhatusel koosolek kokku kutsuda. Järgnevalt analüüsitakse neid aluseid eraldi, tegemaks kindlaks, kas põhikirjaga on lubatud teistmoodi kokku leppida.

Esmalt tuleb ÄS § 171 lg 2 järgi osanike koosolek kokku kutsuda, kui seda nõuavad osaühingu huvid. Saksa õiguses on samasisuline norm GmbHG § 49 lg 2, mille kohaselt peab koosoleku

³⁵ Römermann, V. GmbHG § 49, Rn. 52. – Heidinger, A., Leible, S., Schmidt, J. (Hrsg). Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG-Gesetz). Band II, §§ 35–88 GmbHG, EGGmbHG. 3. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2017.

³⁶ Saare, K. TsÜS § 31, kumm 3.3.

³⁷ Schindler, H. GmbHG § 49, Rn. 12. – Ziemons, H., Jaeger, C., Pöschke, M. (Hrsg). BeckOK GmbHG. 41. Edition. Stand: 01.11.2019. München: Verlag C. H. Beck 2019.

³⁸ Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. – Juridica 2010/7, lk 481-490.

korraldama, kui see tundub olevat vajalik ühingu huvides. Saksa õigusteoorias ei ole ühtset seisukohta, kas GmbHG § 49 lg 2 on imperatiivne. Nii näiteks on V. Römermann väljendanud arvamust, et isegi kui kaotada kohustus koosolek kokku kutsuda, siis ei oleks sellel märkimisväärset mõju praktikas. Endiselt jääksid kehtima teabe andmisega seotud kohustused, mistõttu kui osanikud leiavad saadud teabe põhjal, et koosolek on vajalik, siis teevad nad ise ettepaneku koosolek kokku kutsuda.³⁹ Kuigi ka ÄS § 180 lg 5 alusel peaks juhatus nõukogu puudumisel osanikke omal algatusel informeerima, siis ei nõustu käesoleva töö autor, et see annab aluse jätta koosolek kokku kutsumata olukorras, kus see on ühingu huvides vajalik.

Töö autori hinnangul on Saksa õigusteadlane U. Noack põhjendatult märkinud, et selle normi dispositiivsus ei oleks mõistlik muuhulgas arvestades vähemuse kaitset.⁴⁰ Näitena võib tuua olukorra, kus enamusosanik on ühtlasi juhatuse liige ja ühingu huvides koosoleku kokkukutsumise kohustus põhikirjaga välistatakse. Sellisel juhul ei kaasatakski vähemusosanikku juhtimisse. Õigusteoorias on märgitud, et juriidilise isiku tahte kujundavad tema organid otsuste vastuvõtmisega.⁴¹ Kuna osanikud kujundavad osaühingu tahte, siis on oluline, et nad saaksid mõjutada otsuse sisu, mida saab eelkõige teha just koosolekul. Siinjuures nõustub töö autori Saksa õiguskirjanduses V. Römermanni väljendatud seisukohaga, et koosoleku kokkukutsumine olukorras, kus seda nõuavad ühingu huvid, tagab ühtlasi, et otsustamise kõrgeim tasand ei liigu juhatuse juurde.⁴² Eesti õigusteoorias on samuti kinnitatud, et osanikud moodustavad osaühingu kõrgeima juhtimistasandi, kelle pädevuses on kõige olulisemate küsimuste otsustamine.⁴³ Nii peab osanikel ka ÄS § 168 järgi olema võimalik teostada õigust kõrgeima otsustustasandina. Eeltoodust tulenevalt on magistritöö autor seisukohal, et on keelatud vabastada põhikirjaga koosoleku kokkukutsumise kohustusest olukorras, kus seda nõuavad ühingu huvid.

Eeltoodud seisukohta kinnitab töö autori arvates veelgi see, kui vaadata olukordi, mille puhul on peetud põhjendatuks ÄS § 171 lg-s 2 esimesena nimetatud alusel koosolek korraldada. Eesti õiguskirjanduses on viidatud, et vajadus kutsuda koosolek osaühingu huvides kokku ilmneb esmajoonel siis, kui osaühingu majanduslik seisund on halvenenud.⁴⁴ Samuti on kohtupraktikas Tallinna Ringkonnakohus märkinud, et sellel alusel on juhatusel kohustus koosolek korraldada,

³⁹ Römermann, V. GmbHG § 49, Rn. 142.

⁴⁰ Noack, U. GmbHG § 49, Rn. 22.

⁴¹ Saare, K. TsÜS § 33, komm 3.1.

⁴² Römermann, V. GmbHG § 49, Rn. 6.

⁴³ Saare, K. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. – *Juridica* 2016/9, lk 621-634.

⁴⁴ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 187.

kui osaühingu majandustegevuse jätkumine on ohus.⁴⁵ Töö autori hinnangul tuleb juhatusel kahtlemata olukorras, kus on ilmnenud kahju tekkimise oht ühingu huvidele, koosolek kokku kutsuda, et osanikud saaksid otsustada vajalike meetmete võtmise üle.

Lisaks on küsimus selles, kas põhikirjaga on võimalik asendada ÄS § 171 lg-s 2 esimesena nimetatud alusel koosoleku kokkukutsumise kohustus otsuse tegemise kohustusega. Saksa õiguskirjanduses on märgitud, et ka ilma põhikirjas eraldi reguleerimata võib koosoleku kokkukutsumise asemel juhatus korraldada GmbHG § 48 lg 2 alusel kirjaliku hääletuse, kui juhatusele tundub, et suuline diskussioon ei ole tarvilik.⁴⁶ Samas tuleb silmas pidada, et Saksa õiguses võib GmbHG § 48 lg 2 järgi kirjaliku hääletuse läbi viia üksnes juhul, kui kõik osanikud on nõus sellise otsuse tegemise viisiga.⁴⁷ Seetõttu ei saa Saksa õigusteoorias väljendatud seisukohti otseselt kohaldada Eesti õiguse tõlgendamisel, sest Eesti õiguse puhul ÄS § 173 lg 2 ei nõua kirjaliku hääletuse läbiviimiseks kõigi osanike nõusolekut.

Käesoleva töö autor on seisukohal, et ei ole lubatud korraldada kirjalik hääletus ÄS § 171 lg-s 2 sätestatud aluse esinemisel, st kui koosoleku kokkukutsumine on ühingu huvides tarvilik. Selles võib põhikirjaga kokku leppida üksnes juhul, kui kirjaliku hääletuse korraldamise eelduseks on kõigi osanike koosoleku kokkukutsumise alusest teades antud nõusolek, et koosoleku pidamine ei ole vajalik. Töö autori arvates on eksitavalt märgitud Eesti õiguskirjanduses, et ÄS § 171 lg 2 alusel esineb kohustus koosolek kokkukutsuda ka näiteks majandusaasta aruande kinnitamiseks.⁴⁸ ÄS § 171 lg-t 2 ei tohiks tõlgendada liiga laialt, sest nagu nähtub ÄS § 170 lg-st 1, siis on juhatusel üldise põhimõttena vabadus valida, mil viisil ta otsuse tegemise korraldab.

ÄS § 171 lg-s 2 on mõeldud juhtumeid, kus vajalik on koosoleku kui ühe osanike otsuse vastuvõtmise viisi kasutamine. Magistritöö autor nõustub Saksa õigusteoorias Eesti õigusega analoogse GmbHG § 49 lg 2 osas märgituga, et ÄS § 171 lg-s 2 on mõeldud juhtumeid, kus ühingu jaoks on tarvilik, et juhatus saaks anda suulisi selgitusi osanikele ja osanikud saaksid vahetada arvamusi ning lõpuks kujundada ühingu tahte. Näiteks, kui on halvenenud ühingu majanduslik seis.⁴⁹ Sellises olukorras on koosoleku korraldamine osaühingu huvides, et

⁴⁵ TlnRnKo 2-15-5275/37, p 44.

⁴⁶ Hillmann, R. GmbHG § 49, Rn 10. – Henssler, M., Strohn, L. (Hrsg). Gesellschaftsrecht. Beck'sche Kurz-Kommentare. Band 62. 4. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2018.

⁴⁷ Liebscher, T. GmbHG § 48, Rn. 162.

⁴⁸ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 136.

⁴⁹ Hillmann, R. GmbHG § 49, Rn 9.

toimuks arutelu ja osanikud saaksid otsida ühingu huvidest lähtuva lahenduse. Kui läbi viia üksnes kirjalik hääletus, siis võib tekkida olukord, kus juhatuse pakutud otsuse eelnõus kokkuleppele ei jõuta. Sellisel juhul tuleb ikkagi koosolek kokku kutsuda, et arutada otsuse võimaliku sisu üle, sest tulenevalt olulisusest osaühingu jaoks ei ole võimalik lihtsalt jätta arutelu (ja võimalik, et ka otsuse vastuvõtmist) ära. Seejuures tuleb rõhutada, et osanikud on kõrgeim otsustuskogu ning koosoleku kokkukutsumine sellistes olukordades tagab, et osanikele jääb olulistes küsimustes õigus formuleerida osaühingu tahe.

Teiseks osanike koosoleku kokkukutsumise aluseks on see, kui osaühingu netovara on väiksem kui pool osakapitalist või väiksem muu seadusega kehtestatud osakapitali miinimumsuurus (ÄS § 171 lg 2 p 1). See norm kaitseb võlausaldajate huve. Nagu on märgitud Eesti õiguskirjanduses, siis sellises olukorras koosoleku korraldamisega venitamisel on oht, et ühing pankrotistub.⁵⁰ Samuti on kohtupraktikas korduvalt selgitatud, et norm teenib võlausaldajate kaitse eesmärki juhul, kui kahjumiga ühingu edasi tegutsemine võlausaldajate raha arvel potentsiaalselt vähendab võlausaldajate võimalusi oma nõuded rahuldada.⁵¹ Seega on ÄS § 171 lg 2 p 1 kehtestatud ühtlasi võlausaldajate kaitseks, olles sellest tulenevalt imperatiivne. Samale seisukohale on asunud Saksa õiguskirjanduses ka GmbH § 49 lg 3 osas,⁵² mis näeb samuti ette kohustuse kutsuda kokku osanike koosolek, kui omakapital on alla poole osakapitalist. T. Liebscher on märkinud, et sellel alusel koosoleku kokkukutsumise kohustus on oluline eelkõige seetõttu, et anda osanikele võimalus teha näiteks ümberkorraldusi.⁵³ See seisukoht on asjakohane ka Eesti õiguse kontekstis. Nii peaks juhul, kui ühingul on netovara alla osakapitali miinimumsuuruse, koosoleku kokkukutsumise kohustus olema tingitud eelkõige just sellest, et osanikel oleks võimalus vastu võtta mõni ÄS §-s 176 nimetatud otsus. Sellele on juhitud tähelepanu ka Eesti kohtupraktikas. Näiteks on Harju Maakohus korduvalt viidanud, et ÄS § 171 lg 2 p-s 1 sätestatud kohustus on suunatud just sellele, et osanikud saaksid ÄS § 176 alusel võtta sobivad meetmed.⁵⁴ Eelnevast nähtuvalt on ÄS § 171 lg 2 p 1 imperatiivne ka tulenevalt sellest, et on suunatud osanike huvide kaitsele.

⁵⁰ Vutt, A. KarS § 380, komm 5.2. – Sootak, J., Pikamäe, P. (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009.

⁵¹ HMKm 2-19-8408/10, p 12; HMKm 2-19-9169/6; HMKm 2-19-7227/7; VMKm 2-19-6315/18; HMKm 2-18-4572/5; HMKm 2-17-14807/14; HMKm 2-17-12767/11; HMKm 2-17-7189/16; HMKm 2-17-2665/11.

⁵² Wicke, H. GmbHG § 49, Rn 6.

⁵³ Liebscher, T. GmbHG § 49, Rn. 55.

⁵⁴ HMKm 2-18-2720/14; HMKo 2-07-46119/7.

Veel on küsimus ka selles, kas põhikirjas on lubatud ette näha, et ÄS § 171 lg 2 p-s 1 nimetatud alusel viib juhatus läbi kirjaliku hääletuse. Kirjalik hääletus on kasulik, kui on vaja kiiresti reageerida, sest ÄS § 173 lg 2 võimaldab sellisel juhul juhatusel ise määrata tähtaja, mille jooksul osanik peab vastama. Nii on ka Saksa õigusteoorias kirjaliku hääletuse eelisena välja toodud, et see võimaldab reageerida kiiresti arengutele ühingu sees ja teha otsuseid ilma kindla etteteatamise tähtajata.⁵⁵ Kuigi vajalike meetme võtmise üle tuleks otsustada õigeaegselt ja viivitamata, nagu on rõhutatud ka Saksa õigusteoorias,⁵⁶ siis on magistritöö autor seisukohal, et seaduses sätestatud vähemalt nädalase tähtaja ära ootamine ei too veel ühinguks kaasa pöördumatuid tagajärgi. Kui juhatusele ilmnevad ohumärgid, siis on juba aega hakata planeerima koosolekut. Seejuures on kõigi osanike enda huvides esimesele koosolekule kohe kohale tulla ja otsustada vajaliku meetme tarvitusele võtmise üle. Järelduseni, et kirjalik hääletamine ei ole lubatud GmbHG § 49 lg-s 3 sätestatud aluse esinemisel (omakapital on alla poole osakapitalist), on jõutud ka Saksa õiguskirjanduses.⁵⁷

Kui netovara on langenud alla osakapitali miinimumsuuruse, siis on vajalik ühiselt kujundada seisukoht, milliste meetmete võtmine on konkreetses olukorras osaühingu huvides. Seda on märgitud ka Saksa õiguskirjanduses. T. Liebscher on viidanud, et koosoleku pidamine on vajalik lahenduste väljatöötamiseks.⁵⁸ Seejuures küsimuse olulisust arvestades tuleb otsus langetada osanikel ning viimastel peaks olema võimalik mõjutada otsuse sisu, mida aga saab teha just koosolekul. Sarnaselt eelmise aluse juures märgituga, on ka ÄS § 171 lg 2 p 1 puhul võimalik korraldada koosoleku asemel kirjalik hääletus siiski juhul, kui kõik osanikud on koosoleku kokkukutsumise alusest teades sellega nõus. Nagu T. Liebscher on märkinud, siis osanike tahte vastaselt koosoleku korraldamine ei ole otstarbekas.⁵⁹

Kolmandaks esineb osanike koosoleku kokkukutsumise alus siis, kui seda nõuab nõukogu (ÄS § 171 lg 2 p 2). Kuna see on suunatud ühingu huvide kaitsmisele, siis ei ole põhikirjaga lubatud välistada nõukogu vastavat nõude esitamise õigust ega ka ÄS § 171 lg-s 3 sätestatud nõukogu õigust kutsuda ise osanike koosolek kokku, kui juhatus nõuet ei täida. Kui osaühingul on ÄS § 189 lg 1 alusel ka nõukogu, siis on nõukogu õigus nõuda osanike koosoleku kokkukutsumist vajalik, et nõukogu saaks täita oma ÄS § 189 lg 2 koostoimes ÄS § 317 lg-ga 10 kohase kohustuse taotleda koosoleku kokkukutsumist, kui seda tingivad äriühingu huvid. Mis puudutab

⁵⁵ Liebscher, T. GmbHG § 48, Rn. 140.

⁵⁶ Hillmann, R. GmbHG § 49, Rn 13.

⁵⁷ Hillmann, R. GmbHG § 48, Rn 20.

⁵⁸ Liebscher, T. GmbHG § 48, Rn. 146.

⁵⁹ Liebscher, T. GmbHG § 49, Rn. 64.

Saksa õigust, siis ka seal on õigusteoorias väljendatud seisukohta, et nõukogu koosoleku kokkukutsumise õigust ei saa põhikirjaga välistada ega muudest nõuetest sõltuvaks muuta, sest selle kaudu teostab nõukogu enda üldist järelevalvekohustust.⁶⁰ Seisukohale, mille kohaselt ei ole lubatud koosoleku kokkukutsumise õigust nõukogult ära võtta, tuleks asuda ka Eesti õigusest. See on vajalik, et nõukogu saaks ühtlasi ÄS § 316 järgi vajadusel juhatuse tegevuse üle teostatud järelevalve tulemusi esitleda osanikele koosolekul. Sarnaselt Saksa õiguses AktG § 111 lg-s 3 sätestatule (mis kohaldub ka GmbH puhul GmbHG § 52 lg 1 kohaselt) peaks olema võimalik siiski siduda vastav nõukogu õigus olukorraga, kui seda nõuavad ühingu huvid. Selline piirang ei kahjusta magistritöö autori hinnangul nõukogu õigusi ega piira kohustuste täitmist.

Lisaks on audiitorile ÄS § 171 lg 2 p 2 alusel antud õigus nõuda koosoleku kokkukutsumist või juhatuse poolt vastava nõude täitmata jätmise korral kutsuda koosolek ÄS § 171 lg 3 alusel ise kokku. Kuigi õiguskirjanduses on rõhutatud, et osaühingu ja audiitori vahel ei ole ametisuhet, siis on talle ÄS § 171 lg 2 p 2 alusel antud õigus osaühingu suhtes.⁶¹ Käesoleva töö autori arvates sellise seadusest tuleneva õiguse audiitorilt äravõtmine ei ole lubatav. Kui audiitor tuvastab asjaolu, mis võib tekitada osaühingule kahju, siis on tal võimalik tuua see osanike koosoleku ette, misjärel osanikud saavad võtta tarvitusele vajalikud meetmed ühingu kaitseks.

Neljandaks tuleb osanike koosolek seaduse järgi kokku kutsuda juhul, kui seda taotlevad osanikud, kellele kuulub vähemalt 1/10 osakapitaliga esindatud häältest (ÄS § 171 lg 2 p 3). Saksa õiguses on sarnane norm GmbHG § 50 lg 1, mille alusel on osanikel, kellele kuulub 1/10 osakapitalist, õigus nõuda koosoleku kokkukutsumist. Norm on mõeldud kaitsma vähemusosanike õigustatud huve ja vajadusi. Seda on kinnitatud nii Eesti kui ka Saksa õiguskirjanduses, kus on väljendatud seisukohta, et tegemist on vähemusosanike kaitsele suunatud normiga, mis tagab vähemusele miinimumkaitse.⁶² Eeltoodust tulenevalt tuleb asuda seisukohale, et vähemuse kaitseks kehtestatud sättena ei ole osanike õigust nõuda koosoleku kokkukutsumist võimalik välistada ega näha ette põhikirjaga suuremat osalusnõuet kui 1/10.

Seejuures annab ÄS § 171 lg 3 osanikele õiguse kutsuda koosolek ise kokku, kui juhatuse osanikelt vastavasisulise nõude saamisest ühe kuu jooksul ise koosolekut kokku ei kutsu. Saksa

⁶⁰ Habersack, M. AktG § 111, Rn 103. – Goette, W., Habersack, M. (Hrsg). Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 2, §§ 76–117, MitbestG, DrittelbG. 5. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2019.

⁶¹ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 307.

⁶² Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 257-258; Römermann, V. GmbHG § 50, Rn. 194.

õiguses annab samasisulise õiguse GmbHG § 50 lg 3. Tegemist on samamoodi vähemusosanike kaitseks kehtestatud normiga, mida on kinnitatud ka Eesti ja Saksa õiguskirjanduses,⁶³ mistõttu selle õiguse äravõtmine ei ole lubatud. Osanikul on ÄS § 148 lg 5 järgi mh õigus osaleda osaühingu juhtimises ja ÄS § 168 järgi õigused ka kõrgeima otsustustasandina. Kuigi otsuseid saab teha ka koosolekut kokku kutsumata, siis on koosolekul osanikel võimalik küsimuste üle sisuliselt arutada ning selle tulemusena mõjutada vastuvõetava otsuse sisu. Seetõttu peab osanikule olema tagatud ka võimalus nõuda koosoleku kokkukutsumist või see ise kokku kutsuda. Ühtlasi on osanike koosoleku kokkukutsumise õigus vajalik, et anda juhatusele korraldusi. Nii on Saksa õiguskirjanduses avaldatud arvamust, et osanike õigus nõuda koosoleku kokkukutsumist on tarvilik ka seoses GmbHG § 37 lg-st 1 tuleneva osanike õigusega anda juhiseid juhtimise osas.⁶⁴ Eesti õiguses on juhatusele korralduste andmise õigus kehtestatud ÄS § 180 lg-s 4. Kuigi seaduse sõnastusest nähtuvalt on selline õigus nõukogul, siis peaks nõukogu puudumisel olema osanikel õigus anda juhatusele korraldusi.

Töö autori arvates ei ole koosoleku kokkukutsumise õigust võimalik välistada ka osanike jaoks, kelle hääleõigus on ÄS § 177 järgi piiratud. Seisukohta, mille kohaselt on koosoleku kokkukutsumise õigus isegi osanikul, kellel ei ole hääleõigust või kelle hääleõigus on piiratud, on väljendanud ka Bundesgerichtshof (Saksamaa Ülemkohus; edaspidi BGH), kes on leidnud, et ka sellisel osanikul võib olla õigustatud huvi, et teatud küsimust koosolekul arutatakse ja selle üle hääletatakse.⁶⁵ Sellega tuleb nõustuda, sest osanikul võib vaatamata hääleõiguse piirangule olla soov, et toimuks teatud asjaolude üle arutelu koosolekul. Näiteks, kui otsustatakse osaühingu osanikuga tehingu tegemist, siis on osaniku hääleõigus ÄS § 177 lg 1 järgi piiratud. Kuigi osanik ei saa hääletada, siis võib tal olla huvi avaldada arvamust ja soov, et teised selles küsimuses hääletaksid. Eesti õiguskirjanduses on samuti viidatud sellele, et hääleõiguse piirangust hoolimata on osanikul õigus esitada küsimusi ja teha ettepanekuid.⁶⁶ Eeltoodust tulenevalt ei tohi ebamõistlikult kahjustada ka hääleõiguse piiranguga osaniku õigusi.

⁶³ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 258; Liebscher, T. GmbHG § 50, Rn. 1.

⁶⁴ Wertenbruch, J. Ansprüche des Kommanditisten auf Einberufung der Gesellschafterversammlung und Ergänzung der Tagesordnung. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2018, Heft 29.

⁶⁵ Bundesgerichtshof. Urteil des II Zivilsenats vom 13.05.2014. II ZR 250/12. – <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=b7386d4e43056bf0fce4fdc191909405&Sort=1026&nr=68320&pos=0&anz=1> (25.01.2020).

⁶⁶ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 194.

Veel on küsimus ka selles, kas põhikirjas võib ette näha, et väiksemal arvul kui 1/10 on õigus kutsuda kokku osanike koosolek. Saksa õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et osaluse määra nõue on oluline, sest vähemusosanike täielikult piiramatu õigus koosoleku kokkukutsumiseks võib põhjustada nende püsivat sekkumist igapäevasesse äritegevusesse ja juhtimise tegeliku ülemineku osanike koosolekule. Kuna GmbHG § 50 lg 1 ei nõua olulist põhjust koosoleku kokkukutsumise nõude esitamiseks, siis on peetud 1/10 osaluse nõuet vajalikuks.⁶⁷ Eesti õiguses on sarnaselt Saksa õigusega osanikel koosoleku kokkukutsumise õigus sõltumata põhjusest, mistõttu esineb teatav oht, et vähemus hakkaks sellisel juhul pahatahtlikult kasutama talle antud õigust ja takistama osaühingu normaalset toimimist. Siiski on töö autor seisukohal, et põhikirjas on lubatud vähendada seadusest tulenevat osaluse määra, tugevdades sellega vähemusosanike kaitset. TsÜS §-st 32 tulenevalt on osanikud kohustatud nii suhetes üksteisega kui ka osaühinguga järgima hea usu põhimõtet ja arvestama üksteise õigustatud huve. Lisaks peaks kuritarvitusi vältima ÄS § 170 lg-s 4 sätestatud võimalus jätta osanike koosoleku otsusega osanike koosoleku korraldamise kulud koosoleku kokku kutsunud vähemusosanike kanda. Nii Eesti õigusteoorias kui ka Saksa valitseva arvamuse kohaselt on samuti peetud võimalikuks vähendada seaduses sätestatud osaluse määra või anda osanike koosoleku kokkukutsumise õiguse kasvõi igale osanikule.⁶⁸ Eeltoodust järeldub, et ÄS § 171 lg 2 p 3 puhul on tegemist osaliselt imperatiivse sättega, st keelatud ei ole kõrvalekalle nõrgema poole kasuks.

ÄS § 171 lg-st 3 nähtub, et osanikel tuleb esmalt koosoleku kokkukutsumiseks esitada vastav nõue juhatusele. Ebaselge on, kas põhikirjaga on lubatud ette näha, et õigustatud isikud võivad koosoleku kokku kutsuda ka ilma eelnevalt juhatusele vastavasisulist nõuet esitamata. Saksa õiguses viitab GmbHG § 50 lg 3 selgelt osanike õigusele kutsuda koosolek ise kokku, kui ei ole kedagi, kellele vastavat nõuet esitada. Seega esineb näiteks õigus koosolek ise kokku kutsuda, kui ühtegi juhatuse liiget valitud ei ole. See seisukoht on asjakohane ka Eesti ühinguõiguse seisukohast. Tallinna Ringkonnakohus on märkinud, et kui juhatuse puudub, siis ei ole võimalik koosoleku kokkukutsumise nõuet juhatusele esitada, mistõttu on ÄS § 171 lg 2 p-s 3 sätestatud tingimuse täitmine võimatu ning osanikel on õigus koosolek kokku kutsuda ise, ilma et nad oleks pidanud eelnevalt juhatuse poole pöörduma.⁶⁹ Saksa õiguses tuleb GmbHG § 50 lg 3 kohaselt kõigepealt esitada juhatusele nõue koosoleku kokkukutsumiseks. Samas on Saksa õiguskirjanduses asutud seisukohale, et õigust koosolek korraldada ilma eelnevalt

⁶⁷ Wertenbruch, J. *Op. cit.*

⁶⁸ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 257; Noack, U. GmbHG § 49, Rn. 9.

⁶⁹ TlnRnKo 2-07-4994/33, p 31.

juhatusele vastavat taotlust esitamata võib laiendada mistahes olukordadele. Nii on U. Noack viidanud sellele, et põhikirjaga saab anda osanikele eraldiseisva koosoleku kokkukutsumise pädevuse.⁷⁰ Arvestades Eesti õiguskirjanduses selgitatud, et osaühingu puhul on osanikel märkimisväärselt laiemad võimalused võrreldes aktsionäridega teha otsuseid peale oluliste põhiküsimuste ka ühingu juhtimisega seotud küsimustes⁷¹ ja ÄS § 168 võimaldab osanike pädevust laiendada, siis on töö autori hinnangul sarnaselt Saksa õigusega ka Eesti õiguses lubatud põhikirjaga ette näha osanike võimalus kutsuda koosolek kokku eelnevalt vastavat nõuet juhatusele esitamata. See ei ole vastuolus ka TsÜS § 31 lg 3 teises lauses sätestatud pädevuse üleandmise keeluga, sest juhatusele jääb koosoleku kokkukutsumise õigus alles.

Lisaks eelnevale on küsimus ka selles, kas kõrvalekalle on lubatud ÄS § 171 lg-s 3 sätestatud tähtajast. Nimelt tekib ÄS § 171 lg 3 kohaselt osanikel koosoleku kokkukutsumise õigus pärast ühe kuu möödumist koosoleku kokkukutsumise nõude esitamisest, kui juhatus selle aja jooksul ise koosolekut kokku ei kutsu. Paragrahvi sõnastusest ei selgu, kas põhikirjas on lubatud ette näha sellest erinev tähtaeg. Mis puudutab Saksa õigust, siis seal ei ole seaduses sätestatud konkreetset tähtaega, mille jooksul juhatusel koosolek kokku kutsuda tuleb. Küll aga on selle küsimuse üle diskuteeritud. Saksa kohtupraktikas on väljendatud seisukohta, et nõude esitanutel on õigus koosolek kokku kutsuda, kui juhatus ei vasta mõistliku aja jooksul. Seejuures on mõistlikuks perioodiks sarnaselt Eesti õigusele peetud ühte kuud.⁷² Samas on peetud ka seda liiga pikaks, leides, et juhatusel tuleb reageerida kiiremini ja piisavaks on peetud kahte nädalat.⁷³ Töö autori arvates on põhjendatud kiireloomuliste küsimuste puhul lühemas kui ühekuulises tähtajas põhikirjaga kokku leppimine. Samuti võib see osutada vajalikuks juhatuse pahatahtlikkuse korral. Nii on kahe nädala jooksul koosoleku kokkukutsumist pidanud mõistlikuks ka Eesti advokatuuri äriõiguse komisjon, asudes seisukohale, et liiga pikk tähtaeg annab juhatusele võimaluse kuritarvitusteks ja osaühingu vara tema huvide vastaseks kasutamiseks.⁷⁴ Eeltoodust tulenevalt on lubatud põhikirjaga ette näha seaduses fikseerituga võrreldes lühem tähtaeg, mille möödumisel on osanikel õigus ise koosolek korraldada. Seejuures nõustub töö autor T. Liebscheri Saksa õiguskirjanduses väljendatud seisukohaga, et

⁷⁰ Noack, U. GmbHG § 49, Rn. 9.

⁷¹ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 185.

⁷² OLG München vom 21.02.2000, 7 W 2013/98. – BeckRS 2000, 30097228.

⁷³ Noack, U. GmbHG § 50, Rn. 16.

⁷⁴ Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjon. Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjoni seisukohad ühinguõiguse revisjoni raames esitatud seaduseelnõude osas (juriidiliste isikute kapitalisüsteemid ja aruandlus, kontsernireeglid, juhtorganid, otsuste vastuvõtmine ja vaidlustamine, vähemusõigused). 19.11.2019. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/advokatuur_20.11.2019_2.pdf (18.03.2020).

ka tähtsusetute asjade puhul ei tohiks koosoleku kokkukutsumist liiga kaugele lükata.⁷⁵ Kuna norm kaitseb väiksema osalusega isikute õigustatud huvi asja koosolekul arutamise vastu, siis ei ole vähemusosanike kaitseks kehtestatud normina võimalik põhikirjaga kokku leppida ÄS § 171 lg-s 3 sätestatust pikemas tähtajas.

Ühinguõiguse revisjoni raames töörühma koostatud eelnõus on ÄS § 171 lg-t 3 täiendatud ning kehtestatud on osanike, nõukogu või audiitori õigus koosolek ise kokku kutsuda ka juhul, kui osanike koosolek ei leia aset ühe kuu jooksul arvates juhatuse poolt koosoleku kokku kutsumise taotluse saamisest.⁷⁶ Kehtiv äriseadustiku redaktsioon muu õigustatud isiku või organi kui juhatuse koosoleku kokkukutsumise õigust koosoleku aset leidmise tähtajaga sidunud ei ole. Samas on see töö autori hinnangul ka praegu lubatud põhikirjaga ette näha, välistamaks võimalus, et juhatus kutsub küll koosoleku kokku seaduses sätestatud aja jooksul, aga koosolek on määratud toimuma alles mitme kuu pärast. Põhikirjaga paika pandud tähtaeg, millal koosolek peab hiljemalt toimuma, võimaldab ära hoida juhatuse pahatahtliku käitumise koosoleku aset leidmise aja paika panemisel, nagu on viidanud ka ühinguõiguse revisjoni töörühm eelnõu seletuskirjas.⁷⁷

Üheks õigusteoreetiliseks küsimuseks, mis tõusetub, on ka see, kas osanikud võivad põhikirjas ette näha täiendavaid, ÄS § 171 lg-s 2 nimetatata aluseid, mil juhatusel lasub koosoleku kokkukutsumise kohustus. Iseenesest nõustub magistritöö autor õiguskirjanduses märgituga, et osanikud ei tohiks võtta üle juhatuse positsiooni ja asuda täitma juhatuse ülesannet korralda osaühingu igapäevast majandustegevust.⁷⁸ See seisukoht võiks anda alust järeldada, et täiendavate aluste põhikirjas ette nägemine ei ole lubatud. Nii on ka kohtupraktikas viidatud juhatuse õigusele oma tegevust ise organiseerida ning otsustamisvabadusele ühingu juhtimisel ja tegevuse realiseerimisel.⁷⁹ Samuti võiks tagada osanike õigused piisavalt nende õigus nõuda osanike koosoleku kokkukutsumist (ÄS § 171 lg 2 p 3) ja selle täitmata jätmisel võimalus kutsuda ise koosolek kokku (ÄS § 171 lg 3).

Vaatama eeltoodule on käesoleva töö autor siiski seisukohal, et ÄS § 171 lg-t 2 ei saa pidada ammendavaks loeteluks, vaid põhikirjaga on lubatud kokku leppida täiendavates asjaoludes, mille esinemisel tuleb koosolek kokku kutsuda. ÄS § 168 võimaldab osanikel võtta otsuseid

⁷⁵ Liebscher, T. GmbHG § 50, Rn. 33.

⁷⁶ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. *Op. cit.*

⁷⁷ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. *Op. cit.*

⁷⁸ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 185.

⁷⁹ HMKo 2-15-5275/31, p 10.

vastu ka teiste organite pädevusse kuuluvates küsimustes, mistõttu on lubatud põhikirjaga anda osanike pädevusse teatud küsimusi, mille osas otsuse tegemiseks tuleks kokku kutsuda ka koosolek. Mis puudutab Saksa õigust, siis ka seal on õiguskirjanduses avaldatud arvamust, et kuigi koosoleku kokkukutsumise aluste piiramine põhikirjas ei pruugi alati olla lubatud, siis on võimalik ette näha seaduses sätestatuga võrreldes täiendavaid koosoleku kokkukutsumist tingivaid asjaolusid.⁸⁰ Sellele seisukohale on asunud ka Eesti õiguskirjanduses, kus on näitena toodud võimalus põhikirjas sätestada, et koosoleku kokkukutsumise tingib juhatuse vajadus saada nõusolek tehinguteks, mis väljuvad igapäevase majandustegevuse raamest.⁸¹ Samas täiendavate aluste põhikirjas ettenägemine ei tohi viia selleni, et juhatust jäetakse täielikult ilma juhtimis- ja esindusõigusest, sest TsÜS § 31 lg 3 teine lause keelab juriidilise isiku organi pädevuse üle andmise muule organile või isikule.

Töö autori hinnangul on Saksa õigusteadlane H. Fleischer põhjendatult märkinud, et kohustades juhatuse liiget saama juhised osanike koosolekult enne iga mistahes ärilise otsuse tegemist oleks äärmiselt ebapraktiline ja liigne isegi riskide ennetamise osas.⁸² Samas ei anna põhjendus, et see ei ole mõistlik, alust asuda seisukohale, et ÄS § 171 lg-s 2 on koosoleku kokkukutsumise alused ammendavalt märgitud. Nõustuda tuleb õigusteoorias märgituga, et koosolekul on võimalik vahetada arvamusi ja otsida üheskoos lahendusi.⁸³ Kuna osanike pädevusse saab anda lisaks seaduses fikseeritule täiendavaid küsimusi, mis võivad oma olemusest tulenevalt vajada ka koosoleku kokkukutsumist, siis on põhikirjaga lubatud ette näha täiendavad olukorrad, mille esinemise korral tuleb korraldada koosolek.

1.2 Osanike koosolekut kokku kutsumata otsuse tegemine

Lisaks otsuste vastu võtmisele koosolekul lubab ÄS § 173 lg 1 otsuseid teha ka koosolekut kokku kutsumata. Nimelt on võimalik otsuseid vastu võtta ka ÄS § 173 lg-tes 2–4² sätestatud protseduuri järgides kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis hääletades. Küsida võib, kas juhatusele seadusest tulenevat vabadust valida, kas otsus teha koosolekul või koosolekut kokku kutsumata, on lubatud põhikirjaga kitsendada.

⁸⁰ Noack, U. GmbHG § 49, Rn. 22.

⁸¹ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 187.

⁸² Fleischer, H. Das unternehmerische Ermessen des GmbH-Geschäftsführers und seine GmbH-spezifischen Grenzen. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2011, Heft 14.

⁸³ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 187.

ÄS § 170 lg 1 teise lause kohaselt võib seaduses sätestatud juhtudel võtta otsuseid vastu üksnes osanike koosolekul, aga muus osas ei nähtu seadusest, kas valikuvõimalus otsuse tegemise viiside vahel on kuidagi piiratud. Töö autor on seisukohal, et põhikirjaga on lubatud konkreetse osaühingu huve arvestades kokku leppida juhud, mil tuleb läbi viia kirjalik hääletus või olukorrad, kus on tarvilik kokku kutsuda koosolek. Osaühingu regulatsioon peaks võimaldama osanikel põhikirjas ette näha just selline kord, mis vastab nende huvidele. Osanikele võimalikult laiaulatusliku privaatautonomia tagamist on rõhutatud ka äriseadustikus muudatuste tegemisel seaduse eelnõu seletuskirjas, kus on märgitud, et osaühingu regulatsioon peaks võimaldama iduettevõtjatel, aga ka teistel osaühingu vormis tegutsevatel ettevõtjatel kehtestada põhikirja kaudu konkreetse osaühingu jaoks parim võimalik regulatsioon.⁸⁴ Eesti õiguskirjanduses on samuti kinnitatud, et põhikirjas saab täpsustada, milliste küsimuste osas tuleb läbi viia koosolek.⁸⁵ Samamoodi peaks see olema lubatud kirjaliku hääletuse puhul. Mis puudutab Saksa õigust, siis lisaks GmbHG § 48 lg-s 1 sätestatud koosolekul otsuste tegemisele saab GmbHG § 48 lg 2 järgi otsuseid vastu võtta ka kirjalikult. Saksa õigusteooria järgi on samuti lubatud põhikirjaga juhatuse valikuvabadust otsuse tegemise viiside vahel piirata.⁸⁶

Kui põhikirjas on lubatud üksikasjalikult ette näha, milliste küsimuste osas tuleb läbi viia koosolek ja milliste küsimuste osas peab läbi viima kirjaliku hääletuse, tõusetub küsimus, kas sellega ei piirata siiski liigselt nende osanike õigusi, kes on huvitatud koosolekust kui ühest peamisest otsuse tegemise viisist. Osanike õigust avaldada oma seisukoht koosolekul ja mõjutada seda, millise sisuga otsus vastu võetakse, kaitseb eespool käsitletud võimalus nõuda koosoleku kokku kutsumist ja selle täitmata jätmisel kutsuda ise koosolek kokku vastavalt ÄS § 171 lg-tele 2 ja 3. Sellest nähtub, et kuna vähemusosanike õigustatud huvide ja vajaduste kaitse tagavad ÄS § 171 lg-d 2 ja 3, siis on lubatud põhikirjaga täpsustada ÄS § 170 lg 1 esimest lauset, reguleerides juhud, mil tuleks kasutada üht või teist otsuse vastu võtmise viisi.

Eelnevast lõigust järeldub, et vähemusosanike huvide kaitsmise vajadusest tulenevalt ei ole lubatud põhikirjaga ette näha otsuse tegemist koosolekut kokku kutsumata ka juhul, kui seda taotlevad osanikud kooskõlas ÄS § 171 lg 2 p-ga 3. ÄS § 170 lg 1 esimese lause dispositiivsusest tulenevalt võib põhikirjaga kokku leppida otsuste tegemise üksnes kirjalikult, kui seadus ei näe ette otsuse vastu võtmist ainult koosolekul. Samas nii Saksa valitseva arvamuse kohaselt kui ka ühinguõiguse revisjoni töörühm on Eesti õiguse kontekstis

⁸⁴ Äriseadustiku ja asjaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (785 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

⁸⁵ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 187.

⁸⁶ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 78.

kinnitanud, et erandiks privaatautonomiast on olukord, kui vähemusosanikud nõuavad koosoleku kokkukutsumist kooskõlas seadusega.⁸⁷ Nagu märgib Saksa õigusteadlane U. Noack, siis kirjalikult otsuste vastuvõtmine peaks olema sellisel juhul lubatud üksnes juhul, kui vähemus sellega nõustub.⁸⁸ Kui otsuse tegemist taotlenud osanikud on nõus kirjaliku hääletamisega, siis ei saa koosoleku läbi viimata jätmist pidada ka nende huvidega vastuolus olevaks.

Teisalt, kuigi ÄS § 171 lg 3 kehtestab selgelt osanikele õiguse kutsuda koosolek kokku juhul, kui juhatus vastavasisulist nõuet ei täida, on ebaselge, kas põhikirjas on lubatud ette näha osanike õigus korraldada sellisel juhul otsuse vastuvõtmine koosolekut kokku kutsumata. Eesti õiguskirjanduses on avaldatud arvamust, et reeglina osanikud ei saa enda initsiatiivil korraldada kirja teel hääletamist ÄS § 173 lg-tes 2–4² sätestatud eeskirju järgides, nagu neil on võimalik ise koosolek kokku kutsuda ÄS § 171 lg 3 alusel.⁸⁹ Samas on magistritöö autori hinnangul kirjaliku hääletamise läbiviimise õiguse põhikirjas ette nägemine lubatud. ÄS § 171 lg 3 on käesoleva töö p-st 1.1.2 nähtuvalt vähemuse kaitsele suunatud norm ning kui vähemusosanike hinnangul ei ole otsuse tegemiseks vaja korraldada koosolekut, siis peaks neil olema võimalik korraldada kirjalik hääletus. Seejuures võib see osutada vajalikuks kiireloomulistes küsimustes.

Lisaks eelnevale on küsimus ka selles, kas põhikirjaga ikka saab täielikult välistada otsuste vastu võtmise koosolekut kokku kutsumata. Kirjalikult otsuse tegemine peaks olema omane just osaühingule kui olemuselt aktsiaseltsist väiksemale ja suletud kapitaliühingule. Samuti võimaldab see hoida kokku kulusid. Töö autor nõustub ka Eesti õiguskirjanduses viidatuga, et kui diskussioon ei ole tarvilik ja otsus tuleb vastu võtta tehnilist laadi küsimuses, siis ei ole ka tarvidust koosolekut läbi viia.⁹⁰ Saksa õiguskirjanduses on põhjendatult märgitud, et põhikirjas muul viisil kui koosolekul otsuste tegemise täielik välistamine ei ole paindlikkuse puudumise tõttu soovitatav.⁹¹ Vaatamata eelnevale tuleb asuda seisukohale, et ka Eesti ühinguõiguse seisukohast on asjakohane Saksa õiguskirjanduses H. Schindleri väljendatud seisukoht, et põhikirjaga on lubatud täielikult välistada kirjalik otsuste vastu võtmise viis ja ette näha otsuste vastu võtmine üksnes koosolekul.⁹² Magistritöö autori hinnangul on dispositiivsus põhjendatud

⁸⁷ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 79; Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. *Op. cit.*

⁸⁸ Noack, U. GmbHG § 50, Rn. 13.

⁸⁹ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 197.

⁹⁰ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 187.

⁹¹ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 78.

⁹² Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 106.

arvestades asjaolu, et ainult koosolekul otsuste tegemine ei kahjusta vähemusosanike või muude õigustatud isikute huve. Samuti peaks osaühingule omane paindlikkus väljenduma ka vabaduses näha ette otsuste vastu võtmine vaid koosolekul. Koosolekul otsuste vastu võtmisel on osanikel võimalik vahetada arvamusi ja otsida üheskoos lahendusi. Ühine diskussioon on eriti oluline vähemusosanike jaoks.

2. Osanike otsuse tegemisest teatamine

2.1 Osanike koosoleku kokkukutsumise teate saatmine

2.1.1 Teate adressaadid

Kui otsuse tegemiseks otsustatakse kokku kutsuda koosolek, siis tuleb esmalt kindlaks teha, kellele koosoleku toimumise teade saata tuleb. ÄS § 172 lg 1 esimene lause kehtestab kohustuse saata teade koosoleku aset leidmise kohta kõigile osanikele. ÄS § 172 lg 1 esimene lause teenib osanike õiguste kaitse-eesmärki. Nii on ka kohtupraktikas Harju Maakohus rõhutanud, et kui osanik ei tea koosoleku toimumisest, siis ei ole talle tagatud osalusest tulenev osalemisõigus, mille üheks peamiseks teostamise viisiks ongi koosolekul osalemine.⁹³ Eelneva põhjal tuleb asuda seisukohale, et põhikirjas ei ole lubatud näiteks ette näha, et teade saadetakse üksnes osanikele, kes on osa omanud teatud minimaalne aeg või kelle osa vastab teatud miinimumsuurusele osakapitalist. Seejuures nii Eesti kui ka Saksa õiguspraktikast tulenevalt tuleb ka osanikule, kelle hääleõigus on piiratud, teatada koosolekust.⁹⁴ Nagu juba 1.1.2. peatükis selgitatud, siis ka hääleõiguse piiranguga osanikul võib olla huvi võtta osa koosolekul toimuvast arutelust. Seetõttu tuleb osalemisõigus tagada ka osanikule, kellel ei ole ÄS § 177 järgi õigust hääletada. Eeltoodust tulenevalt on ÄS § 172 lg 1 esimene lause täielikult imperatiivne.

2.1.2 Teate saatmise viis

Järgmiseks on põhjendatud uurida, millisel viisil koosoleku kokkukutsumise teade saata tuleb. ÄS § 172 lg 1 teise lause järgi saadetakse teade osanike koosoleku toimumise kohta osanike nimekirja kantud aadressil või e-posti aadressil. Riigikohtu tsiviilkolleegium on selgitanud, et osanike koosoleku teate saatmist puudutavate normide eesmärgiks on muuhulgas kindlustada, et teate saajateks olevad osanikud saaksid edastatud teated kätte.⁹⁵ Eelnevast tulenevalt on ÄS § 172 lg 1 teine lause vähemalt osaliselt imperatiivne, sest selles sätestatud teate saatmise viis on suunatud teate adressaatide õigustatud huvide kaitsele, mistõttu nende kahjuks teistmoodi kokku leppida ei tohi.

⁹³ HMKo 2-16-17496/21.

⁹⁴ RKTko 3-2-1-65-08, p 31; Bundesgerichtshof. Urteil des II. Zivilsenats vom 13.02.2006. II ZR 200/04. <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=976822027bcb867addc087184bedab7&nr=35750&pos=1&anz=2> (23.01.2020).

⁹⁵ RKTko 2-16-17508/52, p 12.

Riigikohtu seisukoha järgi on koosoleku kokkukutsumise teate edastamise reeglite osas võimalik kõrvalekalle üksnes teatud viisil. Nimelt on tsiviilkolleegium jõudnud järeldusele, et ÄS § 172 lg 1 tagab minimaalsed nõuded osanike kaitseks ning põhikirjas on võimalik sätestada üksnes rangemad nõuded. Näiteks on kolleegium pidanud lubatavaks seda, kui põhikirjas on ette nähtud teate saatmine tähtitud kirjaga.⁹⁶ Kuna kõrvalekalle on piiratud üksnes ulatuses, milles esineb vajadus kaitsta osanike osalemisõigust, siis on tegemist osaliselt imperatiivse normiga, sest lubatud on teistmoodi kokkuleppimine osanike kasuks.

Eesti õiguskirjanduses on viidatud sellele, et koosolekut kokku kutsuv isik (kas siis juhatus või muud isikud) võib valida, kas teade saadetakse osanike nimekirja kantud aadressil postiga, kulleriga või mõnel muul meetodil. Samuti on peetud lubatavaks isiklikku kätte toimetamist.⁹⁷ Samas tuleb silmas pidada, et selline valikuvabadus ei ole piiramatult. Eesti kohtupraktikas on Riigikohus selgitanud, et koosoleku teate saatmise regulatsioon on suunatud lisaks saajatele ka koosolekut kokku kutsuvate isikute või organi kaitsmisele,⁹⁸ kelleks võivad ÄS § 171 lg 3 kohaselt olla ka vähemusosanikud. Seejuures nõustub töö autor R. Köperi poolt Saksa õiguskirjanduses väljendatud seisukohaga, et teate saatmise regulatsioon peaks tagama ka, et saatja on suuteline tõendama, et ta on teate saanud.⁹⁹ Eeltoodust tulenevalt ei ole töö autori hinnangul lubatud suuline teavitamine või näiteks teate edastamine audio- või videokõne teel, sest koosoleku kokkukutsujal on selliste teate saatmise viiside puhul keeruline saatmist tõendada. Sellise regulatsiooni põhikirjas ette nägemine ei ole lubatud ka seetõttu, et teate adressaadiks olevatel osanikel ei ole võimalik koosoleku toimumise kohta saadud teavet hiljem üle vaadata. Seeläbi kahjustataks ebamõistlikult osanike õigusi.

Ebaselge on, kas osaühingu põhikirjas oleks lubatud ette näha muu elektroonilise sõnumi saatmist võimaldava rakenduse (näiteks SMS, WhatsApp, Facebook Messenger) kaudu koosoleku kokkukutsumise teate saatmine. Saksa õiguses sätestab GmbHG § 51 lg 1 esimene lause koosoleku kokkukutsumise teate tähtitud kirjaga saatmise. Samas on Saksa õiguskirjanduses märgitud, et põhikirjas on lubatud ette näha teate saatmine elektroonilisi vahendeid kasutades, sh e-kirja kaudu või muul viisil interneti teel.¹⁰⁰ Nagu e-kirja teel kutse

⁹⁶ RKTko 3-2-1-65-08, p 20.

⁹⁷ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 188.

⁹⁸ RKTko 2-16-17508/52, p 12.

⁹⁹ Köper, R. Das Einwurf-Einschreiben als „eingeschriebener Brief“ i.S. des § 51 I 1 GmbHG. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2008, Heft 3.

¹⁰⁰ Leuering, D., Stein, P. Form der Einberufung einer GmbH-Gesellschafterversammlung. – Neue Juristische Wochenschrift Spezial 2013, Heft 19.

edastamist on peetud Saksa õigusteoorias lubatavaks seetõttu, et see on lihtsam ja võimaldab säästa kulusid,¹⁰¹ siis see eesmärk saavutatakse iseenesest ka muude elektrooniliste vahendite kaudu koosoleku kokkukutsumisest teatamisel. Samuti tunnustab Eesti õigus sõnaselgelt teate saatmist e-kirja teel, aga saadud informatsiooniga hilisem tutvumine on reeglina võimalik ka muuda elektrooniliste sõnumite saatmist võimaldavate tarkvararakenduste kaudu teate saatmisel. Peale selle on viimast viisi kasutades ka teate saatja suuteline tõendama, et ta on teate saatanud. Seetõttu vaatama ÄS § 172 lg 1 teise lause esmapilgul rangele sõnastusele, mis võimaldab teate saatmist ainult elektronposti aadressil, on lubatud põhikirjaga ette näha paindlikumad reeglid. Nimelt tagab e-postiga samalaadset ülesannet täita võimaldavate elektrooniliste sõnumite saatmiseks mõeldud tarkvararakenduste kaudu koosolekust teatamine samaväärselt seaduses sõnaselgelt ette nähtud elektronposti aadressile saatmisega koosolekust teadasaamise.

Käesoleva töö autor nõustub siinkohal Euroopa Komisjoni eksperdirühma Informal Company Law Expert Group märgituga, et üha tavapärasem on see, et äriühingu tegevus on rahvusvaheline ja ühingu liikmed on pärit muust riigist, kui see, kus tegutseb ühing, mistõttu peaks ka äriühingutel olema võimalik edastada informatsiooni elektrooniliselt.¹⁰² Kuna osalemisõigus tuleb tagada ka osanikule, kes on välisriigis, ning üha enam kasutatakse mitmesuguseid elektroonilisi lahendusi teabe edastamiseks, siis ei peaks koosoleku kokkukutsumise teate saatmise viis olema piiratud üksnes e-kirjaga. Lisaks toetab eelkirjeldatud seisukohta see, et aktsiaseltsi puhul võimaldab ÄS § 294 lg 1¹ mistahes elektroonilise kanali kaudu koosoleku kokkukutsumise teate edastamist. Seda enam peaks see olema õigustatud osaühingu kui reeglina väikese arvu liikmetega ühingu puhul, kus ei tohiks olla takistatud põhjendamatute formaalsuste kaotamine. Seaduses ette nähtud erisusel osaühingu ja aktsiaseltsi vahel puudub mõistlik põhjendus.

Erinevalt aktsiaseltsi puhul koosolekust teatamist reguleerivast ÄS § 294 lg-st 1¹ ei ole osaühingu puhul teate saatmisel reguleeritud, et teade loetakse kätte toimetatuks üksnes juhul, kui saaja tagastab dokumendi kättesaamise kohta kinnituse. Siiski on õiguskirjanduses peetud võimalikuks sellise kinnituse andmise kohustuse põhikirjas ette nägemist ka osaühingu

¹⁰¹ Schäfer, R. H. „Schriftliche“ Einladung zur Mitgliederversammlung eines eingetragenen Vereins auch per E-Mail? – Neue Juristische Wochenschrift 2012, Heft 13.

¹⁰² The Informal Company Law Expert Group (ICLEG). Report on digitalisation in company law. 2016. Online. – https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/icleg-report-on-digitalisation-24-march-2016_en.pdf (01.03.2020).

puhul.¹⁰³ Kuigi Harju Maakohus väljendas ühes kohtuasjas seisukohta, et kinnitamise kohustuse sätestamata jätmise põhjuseks osanike koosolekust teavitamise puhul on asjaolu, et osaühingu juhtimine on vähem formaalsem,¹⁰⁴ siis ei anna see alust väita, et teate kättesaamise kinnitamisest ei ole lubatud põhikirjaga kokku leppida. Kuna kinnituse andmise kohustus annab veelgi enam kindlust selles, et osanik tõepoolest koosolekust teada sai, muutmata samal ajal koosoleku kokkukutsumist põhjendamatult keeruliseks, siis on selle põhikirjas ette nägemine lubatud.

Osanikud võivad soovida kättesaamiskinnituse ette näha vähendamaks riski, et e-posti serveri tõrgete tõttu e-kirja ja selles sisalduvat teadet kätte ei saada. Samas, et ei tekiks olukord, kus vähemusosaniku poolt kokku kutsutud koosoleku puhul häälteenamust omavad osanikud pahatahtlikult kinnitust ei anna, siis peaks olema kindlaks määratud teatud mehhanism vähemusosanike kaitseks. See on ühtlasi oluline, et ühing saaks edasi toimida ja otsuseid oleks võimalik vastu võtta. Näiteks võib ette näha, et kui enamusosanik teatud põhikirjas määratud tähtaja jooksul teate kättesaamist ei kinnita, siis saadab vähemus uue e-kirja, aga selle saab lugeda kättesaaduks olenemata kinnitusest. See on kooskõlas ka TsÜS §-st 32 tuleneva osaniku kohustusega järgida suhetes osaühinguga hea usu põhimõtet ja arvestada ühingu õigustatud huvidega, mis tähendab ka seda, et osanik peab olema kättesaadav ja tagama, et ta kutse kätte saab, nagu on viidatud õigusteoorias.¹⁰⁵ Töö autori hinnangul toetab käsitletust ka osaühingu puhul koosoleku teate edastamisel kohalduv riskijaotus. Nimelt on Riigikohus rõhutanud, et osanike koosoleku teate saatmisel jääb teate kättesaamise risk ÄS § 172 lg 1 järgi osaniku ehk saaja kanda, kuna osanik peab ise kindlustama, et ta teate kätte saab.¹⁰⁶

Samas ei tohi täielikult osaühingu olemust teate saatmise viisi põhikirjas reguleerimisel kõrvale jätta. Seda on märgitud ka õiguskirjanduses, kus on juhitud tähelepanu asjaolule, et osaühing ja seda puudutavad normid ongi mõeldud puhuks, kui liikmeskond on pigem väike, mistõttu ei ole peetud lubatavaks teate ajalehes avaldamist ette näha ka põhikirjas.¹⁰⁷ Eelnevast saab järeldada, et põhikirjas ette nähtav teate saatmise viis peab arvestama osaühingu kui eelduslikult väikese liikmete arvuga ühingu olemusega, mistõttu tuleb tagada teate saatmine igale osanikule eraldi.

¹⁰³ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 190.

¹⁰⁴ HMKo 2-11-39846/9, p 73.

¹⁰⁵ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 189.

¹⁰⁶ RKTKo 3-2-1-6-03, p 13.

¹⁰⁷ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 189.

Lisaks eeltoodule käsitleb seadus ka olukorda, kui osaühingule on teada või peaks olema teada, et osaniku aadress on teistsugune, kui see, mis on osanike nimekirja kantud. Viidatud olukorras peab ÄS § 172 lg 1 kolmanda lause järgi teate edastama samuti teadaoleval aadressil. Norm kaitseb iga osaniku õigust võtta osa ühingu tahte kujundamisest. Seisukohta kinnitab seaduse eelnõu, millega ÄS § 172 lg-s 1 vastav muudatus tehti, seletuskirjas märgitu. Seletuskirjas viidatakse, et sätte eesmärgiks on tagada võimalikult paljude osanike teadlikkus koosoleku aset leidmisest ja kindlustada teate tegelik osanikuni toimetamine.¹⁰⁸ Sellise järelduseni on jõutud ka kohtupraktikas.¹⁰⁹ Eeltoodust nähtub, et norm tagab teate adressaadiks olevate osanike õigustatud huvide kaitse.

Saksa õiguses ÄS § 172 lg 1 kolmanda lausega samasisuline säte puudub, aga ka seal on peetud oluliseks saata teade aadressile, kust võib enim eeldada teate kättesaamist. Nimelt on Saksa õiguskirjanduses viidatud sellele, et reeglina tuleks koosoleku kokkukutsumise teade saata aadressile, mis on antud ühingule. Kui aga on teada, et osanik ei saa ilmselt teadet kätte aadressil, mille ta on andnud, mh juhul, kui osanik on teavitanud ühingu, et teda saab kätte teiselt aadressilt, siis tuleks kasutada teisi alternatiive teate edastamiseks.¹¹⁰ Seisukohta, et kõrvalekalded ÄS § 172 lg 1 kolmandases lauses sätestatust ei ole lubatud, kinnitab ka kohtupraktikas märgitu. Nimelt on Riigikohus selgitanud, et kohustus saata koosoleku kohta teade teada olevale tegelikule aadressile tuleneb ka üldisest hea usu põhimõttest.¹¹¹ Nii on ka alama astmete kohtute praktikas märgitud, et tegemist on TsÜS §-s 32 ja § 138 lg-s 1 sätestatud üldisest heas usus toimimise kohustusest tuleneva nõudega.¹¹² Eeltoodud käsitlust arvesse võttes on ÄS § 172 lg 1 kolmas lause imperatiivne.

2.1.3 Teate saatmise tähtaeg

Järgmiseks võib küsida, kas kõrvalekalded on lubatud seaduses sätestatud osanike koosoleku kokkukutsumise teate edastamise tähtajast. ÄS § 172 lg 1 viimane lause näeb ette teate edastamise niimoodi, et see tavapärasel saatmisel jõuaks saajani vähemalt üks nädal enne koosoleku aset leidmist. Eelnõu, millega vastav muudatus sisse viidi, seletuskirja kohaselt

¹⁰⁸ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (552 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3c7833d5-7972-3348-8cca-c210ab5e36ea/Äriseadustiku%20muutmise%20seadus> (08.02.2020).

¹⁰⁹ HMKo 2-08-1656/12.

¹¹⁰ Noack, U. GmbHG § 51, Rn. 4.

¹¹¹ RKTKo 3-2-1-6-03, p 13.

¹¹² HMKo 2-15-17451/12, p 9.

annab see osanikele piisava aja, et teha koosolekuks ettevalmistusi.¹¹³ Eelnev seondub tihedalt vajadusega tagada iga osaniku osalemisõigus, mistõttu ÄS § 172 lg 1 viimases lauses osanike õiguste tagamise eesmärgil sätestatud koosolekust etteatamise tähtajast lühemat tähtaega ei ole lubatud põhikirjas ette näha.

Samas on lubatud põhikirjas osanike õigustatud huvide kaitseks ette näha seaduses kehtestatuga võrreldes pikem tähtaeg. Seda kinnitab ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi väljendatud seisukoht, et põhikirjas on lubatud kindlaks määrata ÄS § 172 lg-s 1 sätestatust rangemad nõuded. Näitena on seejuures toodud kohustus teatada osanike koosoleku toimumisest ette vähemalt kolm nädalat.¹¹⁴ Kuna lubatud on kõrvalekalle osanike kasuks, siis on ÄS § 172 lg 1 viimane lause osaliselt imperatiivne.

Seaduses on ette nähtud aga teinegi koosolekust teatamise tähtaeg. Nimelt, kui osanike koosolekul ei ole täidetud kvooruminõue, siis tuleb korduskoosoleku toimumise kohta teade saata osanikele ÄS § 171 lg 6 teise lause kohaselt mitte varem kui kaks päeva ja mitte hiljem kui kümnendal päeval pärast esimese koosoleku toimumist. Normi osa „mitte varem kui kahe päeva pärast“ eesmärgiks on tagada, et korduskoosoleku kokkukutsumise teade saadetakse osanikele alles pärast esimese koosolekut aset leidmist. Riigikohus on selgitanud, et seda tuleb tõlgendada koostoimes põhimõttega, et koosolekust tuleb osanikele teatada ette vähemalt üks nädal, mis tähendab ka seda, et korduskoosolek ei saa aset leida enne ühe nädala ja kahe päeva möödumist esimesest koosolekust.¹¹⁵

Arvestades viidatud tsiviilkolleegiumi tõlgendust võib töö autori arvates põhikirjaga kaotada sätte osa „mitte varem kui kaks päeva“, kui tagatud on kohustuse saata teade korduskoosoleku toimumise kohta pärast esimest koosolekut järgimine. Osanikule tagab tema ÄS § 148 lg-st 5 tuleneva õiguse osaleda osaühingu juhtimises võttes osa osaühingut puudutavate otsuste tegemisest ÄS § 172 lg 1 viimases lauses sätestatud ka esimese koosoleku kokku kutsumisel kohalduv üldpõhimõte, et koosoleku teade peab jõudma osanikuni vähemalt üks nädal enne koosoleku toimumist. Nimetatud ühenädalast tähtaega ei ole lubatud põhikirjas ka lühendada, sest osanikule tuleb tagada koosolekuks piisav ettevalmistusaeg ning võimalus aega planeerida, et ta saaks osaleda osaühingut puudutavate otsuste vastu võtmisel. Ühinguõiguse revisjoni raames on töörühm esitanud eelnõu, milles on sõnaselgelt korduskoosoleku kokkukutsumise

¹¹³ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (552 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹¹⁴ RKTKo 3-2-1-65-08 p 20.

¹¹⁵ RKTKo 3-2-1-22-08, p 15.

alumine ajaline piir kaotatud, st ei ole enam sätestatud normi osa „mitte varem kui kaks päeva“, vaid on ette nähtud, et koosolek tuleb kokku kutsuda kümne päeva jooksul. Samas on ette nähtud, et korduskoosolek ei või aset leida varem kui 10. päeval pärast ebaõnnestunud koosolekut.¹¹⁶ Töö autori arvates, kui eelnõu peaks vastu võetama, siis on lubatud kõrvalekaldeid koosoleku aset leidmise varasemast tähtajast, st piisav on, kui koosoleku kokkukutsumise teate eeldatavast kättesaamisest on nädal möödunud. Puudub mõistlik põhjendus, miks korduskoosoleku puhul tuleks tingimata anda pikem tähtaeg koosolekuks valmistumiseks.

Küsida võib, kas saab kokku leppida, et korduskoosoleku aset leidmisest teavitatakse juba esimese koosoleku kokku kutsumise teates. Nagu juba märgitud, siis ÄS § 171 lg 6 teise lause sõnastusest nähtub, et uue koosoleku kokkukutsumise teade tuleb saata osanikele alles pärast esimest koosolekut. Samuti on Eesti kohtupraktikas Tallinna Ringkonnakohus rõhutanud, et kuna osanikel, kes ei saanud võtta osa esimesest koosolekust, peab olema tagatud võimalus osaleda uuel koosolekul, siis ei ole õigus uut koosolekut kokku kutsuda enne esimese koosoleku ebaõnnestumist.¹¹⁷ Ka Saksa valitseva arvamuse kohaselt on uue koosoleku kokku kutsumine lubatud alles pärast esimese aset leidmist.¹¹⁸

Iseenesest võiks esimeses koosoleku kokkukutsumise teates määrata kvoorum puudumisel toimuva teise koosoleku aset leidmise kuupäev järgides ÄS § 171 lg 6 teisest lausest tulenevat nõuet, st nagu ka Riigikohus on seda koostoimes kohustusega teatada koosolekust ette vähemalt nädal, tõlgendades leidnud, et korduskoosolekut ei või läbi viia enne, kui on möödunud üks nädal ja kaks päeva esimesest koosolekust,¹¹⁹ või kui on põhikirjaga lubatud uue koosoleku teade saata ka ebaõnnestunud koosoleku toimumise päeval, siis nädal pärast esimest koosolekut. Sellisel juhul tagatakse samaväärselt olukorraga, kus teade saadetakse pärast esimese koosoleku toimumist, võimalus teisest koosolekust osa võtta ja selleks ette valmistada. Samas ei ole see otstarbekas, sest osanikele, kes ei võtnud esimesest koosolekust osa, tuleb teavitada, kas kvoorum oli koos ning sellest tulenevalt, kas teine koosolek sama päevakorraga üldse leiab aset või mitte. Sellele on viidanud Saksa õiguskirjanduses ka T. Liebscher, kes asus seisukohale, et ebaselguse vältimiseks tuleks kutse saata alles pärast esimese koosoleku ebaõnnestumist.¹²⁰ Eeltoodust tulenevalt ei ole töö autori hinnangul lubatud põhikirjaga

¹¹⁶ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. *Op. cit.*

¹¹⁷ TlnRnKm 2-16-19032/3, p 8.

¹¹⁸ Schindler, H. GmbHG § 51, Rn. 73.

¹¹⁹ RKTKo 3-2-1-22-08, p 15.

¹²⁰ Liebscher, T. GmbHG § 51, Rn. 29.

vabastada koosolekut kokku kutsuvat organit või isikut kohustusest saata koosoleku kokkukutsumise teade alles pärast esimese koosoleku pidamist.

ÄS § 171 lg 6 teise lause osa „mitte hiljem kui kümnendal päeval“ viitab sellele, et seadusandja on selgelt soovinud piirata uue koosoleku kokkukutsumist ajaliselt. Sellest eesmärgist on lähtunud ka ühinguõiguse revisjoni töörühm eelnõu koostamisel, kus on samuti ette nähtud, et koosolek tuleb kokku kutsuda kümne päeva jooksul.¹²¹ Võib arvata, et seadusandja sooviks oli kindlustada korduskoosoleku kokkukutsumine võimalikult lühikese aja jooksul pärast ebaõnnestunud koosolekut, et vajalikud otsused saaksid vastu võetud. Tagamaks osaühingu efektiivne tegutsemine, siis ei ole määrav niivõrd see, millal uus koosolek kokku kutsutakse, vaid oluline on see, et korduskoosolek ei leiaks aset alles pärast väga pika aja möödumist. Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et põhikirjas on lubatud ette näha ka aeg, millal hiljemalt peab uus koosolek aset leidma. Näiteks võib olla kindlaks määratud, et uus koosolek peab aset leidma hiljemalt neli nädalat pärast esimest koosolekut, kus kvoorum polnud koos. Muude korduskoosoleku kokkukutsumise nõuete osas tuleb juhinduda osanike õigustatud huvide kaitseks kehtestatud ÄS §-st 172, nagu on kinnitanud ka Harju Maakohus.¹²² Kõigile osanikele koosolekust osa võtmise õiguse tagamiseks ei ole põhikirjaga lubatud näha ette teate saatmise viisi ja sisu ning muude tingimuste osas lihtsustatud korda korduskoosoleku kokkukutsumisel.

2.1.4 Teate sisu

Osanike koosoleku kokkukutsumise teate sisu reguleerib ÄS § 172 lg 2 esimene lause, mille kohaselt peab teates olema välja toodud teave koosoleku toimumise aja, koha ja päevakorra kohta, aga ka koht või osaühingu kodulehe aadress, kus saab tutvuda otsuste eelnõude ja põhjendustega. Lisaks peab teade selle sama lause järgi sisaldama ka teisi koosoleku seisukohalt olulisi asjaolusid.

Mis puudutab aja ja koha teatavaks tegemist, siis on õiguskirjanduses rõhutatud, et õigus olla teadlik koosoleku aset leidmisest on üks osanike tähtsaimaid õigusi.¹²³ Eeltoodud seisukohta arvesse võttes ei ole lubatud jätta teatamata koosoleku toimumise aega ja kohta, sest vastasel juhul ei ole osanikul võimalik koosolekust osa võtta ja seega ei ole tagatud osanikule ÄS § 148 lg-st 5 tulenev juhtimisõigus. Kuigi Saksa õiguses ei ole GmbHG-s sõnaselgelt sätestatud aja

¹²¹ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. *Op. cit.*

¹²² HMKo 2-07-8751/3.

¹²³ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 188.

ja koha koosoleku teates märkimise nõuet, siis ka Saksa õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et teade peaks siiski igal juhul sisaldama koosoleku toimumise kuupäeva, kellaaega ja kohta.¹²⁴

Järgnevalt tuleb analüüsida koosoleku kokkukutsumise teates päevakorra näitamise kohustuslikkust. Mis puudutab Saksa õigust, siis GmbHG § 51 lg 2 järgi tuleb osanikele koosoleku kokkukutsumisel teha alati teatavaks koosoleku eesmärk. Saksa õigusteoorias tõlgendatakse nimetatud sätet selliselt, et koosoleku kokkukutsumise teade peab sisaldama kõiki küsimusi, mille osas otsuseid vastu võtma hakatakse.¹²⁵ Töö autori hinnangul on päevakorra teates märkimine oluline osanike õigustatud huvide kaitse seisukohast. Nii Eesti õiguskirjanduses kui ka Saksa õiguskirjanduses on selgitatud, et osanike koosoleku päevakorra teates näitamise eesmärk on tagada osanike teadlikkus sellest, millised küsimused arutusele tulevad, võimalus koosolekuks valmistuda ja otsustada koosolekul osalemise üle.¹²⁶ Magistritöö autor on seisukohal, et isegi kui osaühingul on vähe osanikke, kes on tihedalt seotud osaühingu juhtimisega, siis on Saksa õigusteadlase U. Noacki väljendatud seisukoht, et päevakorra teatavaks tegemise nõuet ei saa põhikirjaga välistada või seda piirata¹²⁷ ülekantav ka Eesti õiguse tõlgendamisele. Osanikele tuleb tagada võimalus aruteluks ja otsuse tegemiseks ette valmistada, mistõttu ei ole lubatud kõrvalekalle kohustusest tuua koosoleku kokkukutsumise teates välja päevakord.

Koosoleku teates päevakorra näitamisega sama eesmärki teenib ka otsuste eelnõude tutvumise koha või veebilehe aadressi teatavaks tegemine. Seetõttu, kui ei ole ÄS § 171² lg 1 alusel põhikirjaga vabastatud otsuse eelnõu koostamise kohustusest, siis tuleb tagada osanikele eelnõuga tutvumise võimalus. Kuna Riigikohus on oma praktikas kinnitanud, et osalemisõigus hõlmab mh õigust saada informatsiooni kavandatavatest otsustest,¹²⁸ siis kaitseb otsuse eelnõude tutvumise koha teavitamine osaühingu osanike huve. Eelnevast tulenevalt ei ole lubatud põhikirjaga leppida teisiti kokku nõudest viidata koosoleku teates kohale, kus saab otsuse eelnõu või põhjendusega tutvuda. Riigikohtu praktikas oli üks aktsiaseltsi puudutav kaasus, kus koosoleku kokkukutsumise teates oli välja toodud juhatuse liikme nimi ja telefoninumber, millele helistades oli võimalik saada teavet üldkoosolekut puudutavate

¹²⁴ Seeling, R. O., Zwickel, M. Typische Fehlerquellen bei der Vorbereitung und Durchführung der Gesellschafterversammlung einer GmbH. – Deutsches Steuerrecht 2009, Heft 22.

¹²⁵ Noack, U. GmbHG § 51, Rn. 24.

¹²⁶ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 188; Noack, U. GmbHG § 51, Rn. 21.

¹²⁷ Noack, U. GmbHG § 51, Rn. 39.

¹²⁸ RKTKo 3-2-1-72-13, p 23.

küsimuste kohta. Tsiviilkolleegium asus seisukohale, et see ei täida seaduses sätestatud nõuet märkida üldkoosoleku teates otsuse eelnõudega tutvumise koht, sest see ei taga eesmärki võimaldada aktsionäril üldkoosolekuks valmistuda.¹²⁹ See seisukoht on asjakohane ka osaühingu kontekstis, sest osanike osalemisõiguse tagamiseks peab olema neil võimalik koosolekuks ette valmistada. Seetõttu ei ole lubatud põhikirjaga kokku leppida, et eelnõu kättesaadavaks tegemise nõude järgimiseks piisab teates kontaktandmete märkimisest.

Lisaks eeltoodule peab ÄS § 172 lg 2 teise lause kohaselt elektroonilise või posti teel hääletamise korral koosoleku kokkukutsumise teade sisaldama ka informatsiooni elektrooniliselt või kirjalikult hääle edastamise korra ja tähtaja osas. Kuna see tagab osanike võimaluse valida hääletamiseks just neile sobiv viis ja teadlikkuse, kuidas kasutatava meetodi korral hääle anda, siis on tegemist imperatiivse nõudega. Eelnevast nähtuvalt tuleb alati kõigile osanikele anda teave kasutatavate hääletamise võimaluste kohta ja selle osas, millise aja jooksul neil on võimalik hääletada. See kaitseb iga osaniku õigust võtta osa osaühingut puudutavate otsuste tegemisest just neile sobival viisil.

Eeltoodu põhjal võib teha järelduse, et tegemist on miinimumteabega, mida igal juhul koosoleku kokkukutsumise teade sisaldama peab, et tagada osanike võimalus otsustada, kas nad soovivad koosolekust osa võtta ning võimalus koosolekuks ette valmistada ja seal informeeritult hääletada. Seni, kuni sellega ei koormata liigselt koosolekut kokku kutsuvat isikut või organit, on võimalik põhikirjas ette näha ka muid, kui seaduses selgelt välja toodud sisunõudeid. Näiteks võib põhikirjas ette näha kohustuse teavitada teatud protseduurireeglitest.

Veel on küsimus ka selles, kas teave tuleb märkida teates endas või võib teade ainult viidata kohale, kus andmed on kättesaadavad. A. Vutt on aktsiaseltsi kontekstis märkinud, et Eesti õigus ei näe ette võimalust tuua teates ära üksnes viide kohale, kus on võimalik teabega tutvuda.¹³⁰ Töö autori arvates ei ole lubatud selles ka osaühingu põhikirjaga kokku leppida, sest sellega võidakse osanikud jätta ilma osalemisõigusest või piirata seda oluliselt. Näiteks, kui oleks ette nähtud teabega tutvumise võimalus üksnes ühingu asukohas, siis ei oleks osanikele, kes ei ole residendid riigis, kus on osaühingu registreeritud asukoht või mingil muul põhjusel ei saa ühingu asukohta minna, tagatud teada saamine koosolekust osa võtmiseks vajalikust teabest. Käesoleva töö autori hinnangul ei saa lubatavaks pidada ka koosoleku kokkukutsumise teates üksnes lingi ära toomist, millel klõpsates avaneb teave. Konkreetne viide võib olla mitte

¹²⁹ RKTKo 2-16-8010/36, p 10.

¹³⁰ Vutt, A. Äriühingu organi otsuste vaidlustamisega seotud probleeme. – Juridica 2005/1, lk 53-61.

toimiv või koht, kuhu suunatakse, ei pruugi avaneda, mis viib selleni, et osanikule ei ole vajalik teave avalikustatud. Seega ei oleks tagatud osanike õigus koosolekul osaleda. Samamoodi ei saa pidada lubatavaks kokkulepet, mille järgi piisab koosoleku teates sideandmete märkimisest, mille kaudu ühendust võttes on alles võimalik saada koosolekut puudutav teave. Kuigi ülal viidatud Riigikohtu lahend juhatuse liikme nime ja telefoninumbri teates ära märkimisega seoses puudutas kitsalt eelnõuga tutvumise koha teatavaks tegemise nõuet, siis on see asjakohane ka muude seaduse järgi teates märkida tulevate andmete osas. See seaks ohtu osaniku õiguse koosolekul teadlikult osaleda ning piiraks põhjendamatult osalemisõigust.

2.1.5 Päevakorra määramine ja teatamine

Kui osanikud võtavad otsuse vastu koosolekul, siis tuleb määrata ka päevakord. Kuna reeglina otsustatakse koosolekul üksnes küsimusi, mis on päevakorda võetud, ning enne koosolekut päevakorda võtmata küsimuste osas otsuste tegemise õigus on ÄS § 171¹ lg 4 järgi piiratud, siis on järgmiseks põhjendatud uurida päevakorra määramist ja selle täiendamist puudutavate normide dispositiivsust. Mis puudutab seda, kelle ülesandeks on päevakorra määramine, siis ÄS § 171¹ lg 1 esimese lause kohaselt määrab osanike koosoleku päevakorra juhatus, kes on ÄS § 171 lg 1 järgi reeglina ka koosoleku kokkukutsujaks. ÄS § 171¹ lg 1 esimene lause näeb aga selgelt ette võimaluse anda põhikirjaga päevakorra määramine muule isikule või organile. Seega nähtub seaduse sõnastusest, et ÄS § 171¹ lg 1 esimene lause on täielikult dispositiivne.

Sellega seoses tõusetub küsimus juhatuse kui eelkõige päevakorra väljakuulutajaks oleva organi päevakorra sisu määramise diskretsiooni ulatusest. Iseenesest nõustub töö autor ühinguõiguse revisjoni töörühma liikmete seisukohaga, et peamised piirid määrab osanike koosoleku pädevus.¹³¹ Kui aga koosoleku kokkukutsumise nõude on esitanud vastavalt ÄS § 171 lg 2 p-le 3 nõukogu, audiitor või osanikud, siis ei ole seaduses kehtestatud põhimõtet, et juhatusele on siduvad vastava nõude esitanud isiku soovitud küsimused.

Ebaselge on, kas ÄS § 293 lg 2¹ sätestatuga sarnase võimaluse võiks ette näha osaühingu põhikirjas, märkides, et kui osanike koosolek kutsutakse kokku muude õigustatud isikute kui juhatuse nõudel, võivad koosoleku kokkukutsumist nõudvad isikud ühtlasi nõuda küsimuste võtmist päevakorda. Ka Eesti kohtupraktikas on seda küsimust käsitletud. Nimelt asus Harju Maakohus seisukohale, et kui koosoleku kokkukutsumist nõuavad osanikud ÄS § 171 lg 2 p 3

¹³¹ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. *Op. cit.*

järgi, siis peaksid nad saama ka määrata päevakorra, sest osanikele sellise nõudeõiguse andmise mõte ongi see, et nad saaksid otsustada, milliseid küsimusi koosolekul arutama hakatakse. Kui juhatus saaks osanike nõudmisel koosoleku kokkukutsumisel määrata ise päevakorra, siis kaotaks kohtu hinnangul see säte oma tähenduse. Tallinna Ringkonnakohus nõustus maakohtu põhjendustega.¹³² Töö autor nõustub kohtupraktikas väljendatuga, et õigustatud isikutele koosoleku kokkukutsumise nõude esitamise õigusega peaks kaasnema ka õigus sisuliselt määrata selle koosoleku päevakord. Seetõttu on põhikirjas lubatud ette näha juhatuse kohustus lähtuda koosoleku kokku kutsumisel õigustatud isiku nõudel nende isikute poolt tehtud päevakorra ettepanekust. Eelneva põhjal toetab magistriltöö autor ühinguõiguse revisjoni raames töörühma esitatud eelnõuga kavandatavat muudatust sätestada sõnaselgelt juhatuse kohustus õigustatud isikute nõudel koosoleku korraldamisel teha seda nende poolt soovitud päevakorraga.¹³³ Samuti on eeltoodud põhjendustele tuginedes imperatiivne ka 171¹ lg 1 teine lause, mille kohaselt, kui osanikud, nõukogu või audiitor kutsuvad ise koosoleku kokku, siis on päevakord nende määrata.

Mis puudutab päevakorra täiendamise õigust, siis on see sätestatud ÄS § 171¹ lg 2 esimeses lauses. Nimelt võivad osanikud, kellele kuulub vähemalt 1/10 osakapitalist, nõuda selle sätte alusel täiendavate küsimuste lisamist päevakorda. Tegemist on vähemusosanike õiguste kaitsele suunatud normiga. Seda on märkinud ka äriseadustikku §-ga 171¹ täiendava eelnõu seletuskirja autorid.¹³⁴ Ühinguõiguse revisjoni käigus juhiti päevakorra täiendamise õigusega seoses tähelepanu võimalikule vähemuse poolsele kuritarvituste ohule.¹³⁵ Samas on töö autor seisukohal, et põhikirjaga ei ole lubatud välistada päevakorra täiendamise võimalust, kuna tegemist on olulise juhtimisõigusega seotud osanike õigusega. Lubatud on üksnes piirangud, millega ei kahjustata ebamõistlikult osanike õigusi. Nii näiteks võib põhikirjaga sarnaselt mittetulundusühingute seaduse¹³⁶ § 20¹ lg-tele 3 ja 4 ette näha, et päevakorda ei ole lubatud täiendada hiljem kui kolm päeva pärast koosoleku toimumisest teavitamisest või juhul, kui päevakorra muutmisest on juba korra teatatud.

Veel tuleb päevakorra täiendamise osas märkida, et kõrvalekalle ei ole lubatud ka ÄS § 171¹ lg 2 esimeses lauses sätestatud osalusnõudest. Siinkohal on asjakohane õigusteoorias vähemuse kaitseks kehtestatud sätete osas märgitud üldine põhimõte, et normist on võimalik kõrvale

¹³² TlnRnKo 2-16-15457/48, p 33, 93.

¹³³ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. *Op. cit.*

¹³⁴ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (552 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹³⁵ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. *Op. cit.*

¹³⁶ Mittetulundusühingute seadus. – RT I, 19.03.2019, 24.

kalduda üksnes vähemusosanike kasuks, andes sellise võimaluse näiteks igale osanikule, aga mitte näha ette suuremat osaluse määra.¹³⁷ Kuna ÄS § 171¹ lg-st 4 tulenevalt on osanike õigus teha otsuseid küsimustes, mida ei olnud enne päevakorrana välja kuulutatud, väga piiratud, siis on päevakorra täiendamise võimalus osanike jaoks olulise tähtsusega. Eelnevast nähtub, et ÄS § 171¹ lg 2 esimene lause on osaliselt imperatiivne.

Kui päevakorda on enne koosolekut täiendatud, siis näeb seadus ette täiendavad nõuded ka sellest teatamise osas. Nimelt, kui osanike soovil päevakorda pärast koosoleku kokkukutsumise teate saatmist, aga enne koosoleku toimumist muudetakse, siis peab ÄS § 172 lg 3 kohaselt muudatustest päevakorras teavitama koosoleku teate saatmisega samas korras ja sama tähtaja jooksul. Selle eesmärgiks on tagada osanike teadlikkus sellest, mida koosolekul otsustama hakatakse ning võimalus informeeritult hääletada. Nii on ka äriseadustikku § 172 lg-ga 3 täiendava eelnõu seletuskirjas märgitud, et tuleb vältida üllatusi osanike jaoks ning anda piisavalt aega koosolekuks ettevalmistuste tegemiseks.¹³⁸ Samamoodi on õiguspraktikas Tallinna Ringkonnakohus rõhutanud vajadust tagada osanike informeeritus päevakorrast ja vältida üllatuslikke küsimusi.¹³⁹ Eelnev käsitus näitab, et tegemist on osanike õigustatud huvide kaitseks kehtestatud nõudega, mistõttu ei ole põhikirjas lubatud päevakorra muutmise kohta saadetava teate adressaadini jõudmiseks sätestada lühemat tähtaega, kui üks nädal enne koosoleku toimumist, nagu seda nõuab ÄS § 172 lg 1 viimane lause.

Saksa õiguse kohaselt saavad osanikud GmbH § 51 lg 4 kohaselt otsuseid vastu võtta üldjuhul ainult nendes küsimustes, millest on teatatud vähemalt kolm päeva enne koosoleku toimumist. Samas on ka Saksa õiguskirjanduses R. Stefanink ja J.-H. M. Punte sellist tähtaega kritiseerinud, sest see ei võta piisavalt arvesse normi eesmärki anda osanikele võimalus kohaselt ette valmistada hääle andmiseks juhul, kui tegemist on keeruliste ja oluliste ettepanekutega.¹⁴⁰ Magistritöö autor nõustub selle kriitikaga ning on arvamisel, et tagatud peaks olema vähemalt nädalane etteteatamine. Seega tuleb asuda seisukohale, et ÄS § 172 lg 3 on osaliselt imperatiivne. Lisaks eeltoodule, kuna Riigikohtu tsiviilkolleegium on juhtinud tähelepanu sellele, et ei saa eristada päevakorra muutmist ja täiendamist ÄS § 172 lg 3 kontekstis ning mõlemal juhul kohaldub ÄS § 172 lg 1 viimane lause,¹⁴¹ siis ei ole põhikirjas lubatud ette näha,

¹³⁷ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 257.

¹³⁸ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (552 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹³⁹ TrtRnKo 2-17-7658/21, p 12.

¹⁴⁰ Stefanink, R., Punte, J.-H. M. Das Minderheitsverlangen auf Ergänzung der Tagesordnung im BGB-Vereinsrecht. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2017, Heft 30.

¹⁴¹ RKTKo 3-2-1-10-17, p 19.

et samas korras ja sama tähtaja jooksul teatamise nõue kehtib üksnes juhul, kui muudetakse kogu päevakorda, mitte kui päevakorda lisatakse üksnes mõni täiendav punkt. Küll aga võib põhikirjas ette näha päevakorra muutmise või täiendamise teavitamiseks seaduses sätestatuga võrreldes pikema tähtaja, mis tagab veelgi enam osanike võimaluse informeeritult hääletada. Siinjuures tuleb siiski silmas pidada ka osaühingu huvisid ja otsusteni jõudmist ei tohiks muuta põhjendamatult keeruliseks.

Kui soovitakse päevakorda täiendada, siis tuleb esitada vastav nõue. Seejuures ei muudeta ÄS § 171¹ lg 2 teise lause kohaselt päevakorda, kui asjakohane nõue esitatakse hiljem kui 3 päeva enne koosoleku aset leidmist. Päevakorra muutmise ja täiendamise puhul tuleb arvestada juba eespool mainitud ÄS § 172 lg-t 3, mis nõuab päevakorra muudatuste teatavaks tegemist samas korras ja sama tähtaja jooksul nagu osanike koosolekust teavitamisel. Seega kaasneb täiendavate küsimuste päevakorda võtmisega reeglina ka koosoleku edasilükkamine, sest kohaldub ÄS § 172 lg-st 1 tulenev vähemalt ühenädalane tähtaeg. Riigikohus on märkinud, et ÄS § 171¹ lg 2 teine lause reguleerib tähtaega, millest hiljem esitatud päevakorra täiendamise või muutmise nõuet ei pea koosoleku kokkukutsuja arvesse võtma.¹⁴² Selline kitsendus on põhjendatud, sest pidev koosoleku edasilükkamine on koormav. Kui aga konkreetsetes osaühingus kolme päevast piirangut vajalikuks ei peeta, siis on põhikirjas võimalik ette näha lühem tähtaeg päevakorra täiendamise nõude esitamiseks enne koosoleku toimumist, sest osanike teadlikkus sellest, mis on päevakorras, tagatakse ÄS § 172 lg-s 3 sätestatud nõude kaudu. Pikema tähtaja ette nägemine piiraks aga liigselt osanike õigustatud huve arvestades, et seaduse järgi ei pea osanikule jääma rohkem kui nädal koosolekuks valmistumiseks.

Üks olulisi küsimusi on ka see, kas eelnevalt päevakorda võtmata, on lubatud osanike koosolekul otsustada ka muid kui ÄS § 171¹ lg-s 4 selgelt välja toodud küsimusi. Nimelt, olenemata väljakuulutatud päevakorrast, võivad osanikud selle sätte kohaselt otsustada uue koosoleku korraldamise, aga ka lahendada päevakorraga seotud korralduslike küsimuste ja koosoleku läbiviimise protseduuri osas esitatud avaldused. Eesti õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et koosolekul tuleks reeglina otsustada üksnes nende küsimuste üle, mis on päevakorda võetud, et kindlustada osanike võimalus koosolekuks valmistuda ja ära hoida osanike muutumine pelgalt juhatuse eelnõude kinnitajateks.¹⁴³ Töö autor nõustub eelnimetatud käsitlemusega ja sellest tulenevalt on seisukohal, et selles osas ei ole ÄS § 171¹ lg-st 4 kõrvalekalded lubatud. See tähendab, et ei ole võimalik põhikirjaga laiendada seaduses

¹⁴² RKTKo 3-2-1-10-17, p 18.

¹⁴³ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 192-193.

sätestatuga võrreldes otsuste tegemise õigust küsimustes, mida eelnevalt päevakorda ei võetud. Siinkohal võib tuua näite, et kuna enamusosanik on tõenäoliselt suuteline määrama ka juhatuse liikmed või on ise juhatuse liikmeks, siis on tal ka kontroll juhatuse üle, nagu on märgitud ka õiguskirjanduses.¹⁴⁴ Seega, kui põhikirjaga oleks lubatud laiendada õigust võtta vastu otsuseid sõltumata päevakorrast, siis on ka oht, et juhatuse seda võimalust kasutades küsimusi, mille osas hakatakse otsuseid vastu võtma, päevakorras teatavaks ei teeks ning sellega jäetaks vähemusosanikud ilma või piirataks oluliselt nende võimalust otsuste tegemiseks kohaselt ette valmistada. Ei ole lubatud hoida osanikke teadmatutes ja üllatada neid koosolekul küsimustega, mille osas asutakse koheselt otsuseid vastu võtma. Seisukohta, et päevakorra väljakuulutamise on osanike jaoks üks olulisemaid kaitsemeetmeid ja selle eesmärk on tagada vähemuste tõhus kaitse, on väljendatud ka Saksa kohtupraktikas.¹⁴⁵

Käesoleva töö autori hinnangul on aga ÄS § 171¹ lg 4 dispositiivne osas, milles see võimaldab sõltumata päevakorrast otsust vastu võtmata arutada muid küsimusi. Iseenesest nõustub magistr töö autor V. Römermanni poolt Saksa õiguskirjanduses märgituga, et mõttevahetus osanike vahel on võimalik igal ajal ka ilma koosolekut üldse kokku kutsumata,¹⁴⁶ mis justkui õigustaks arutelu küsimuste osas, mida eelnevalt päevakorda ei võetud. Samas, kui juba koosolek kokku kutsutakse, et võtta vastu ka otsuseid, siis on põhikirjas osanike huvide kaitsmiseks lubatud ette näha, et ka koosoleku aruteluküsimused tuleb eelnevalt päevakorrana välja kuulutada. See annab võimaluse ka selliste küsimuste osas nõupidamiseks ette valmistada koormamata samal ajal liigselt koosoleku kokkukutsujat.

Mis puudutab koosoleku aset leidmise ajal päevakorra täiendamist, siis võib küsimuse, mida ei olnud varem päevakorras välja kuulutatud, ÄS § 171¹ lg 3 esimese lause järgi võtta päevakorda, kui sellega on nõus vähemalt 9/10 osanike koosolekul osalevatest osanikest, kui neile kuulub vähemalt 2/3 osakapitaliga esindatud häältest. Osanikul peaks olema võimalik aruteluks ja otsustamiseks koosolekul ette valmistada. Seetõttu nõustub töö autor siinkohal ühinguõiguse revisjoni töörühma liikmete väljendatud seisukohaga, et kuna nimetatud normi eesmärk on kaitsta koosolekul mitteosalevat vähemust ja tagada, et reeglina ei võetaks päevakorda küsimusi, mille kohta ei ole enne koosolekut teadet esitatud, siis on võimalik kokku leppida

¹⁴⁴ Oppressed Shareholders in Close Corporations: A Market-Oriented Statutory Remedy. –Cardozo Law Review 1994, Vol. 16, No. 2.

¹⁴⁵ OLG Düsseldorf, 25.02.2000 – 16 U 59/99: GmbH-Gesellschafterversammlung: Stimmrecht eines Gesellschafters nach Kündigung/Ladungsform/Ankündigung der TOP. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2000, Heft 23.

¹⁴⁶ Römermann, V. GmbHG § 51, Rn. 70.

üksnes suuremas, aga mitte väiksemas osalusnõudes.¹⁴⁷ Sellele, et on keelatud kokku leppida ÄS § 171¹ lg-s 3 sätestatuga võrreldes väiksemas häälteenamuse nõudes, on viidatud ka Eesti õiguskirjanduses.¹⁴⁸ Osanikke tuleb kaitsta üllatuste vastu koosolekul, mistõttu on ÄS § 171¹ lg 3 esimene lause vähemalt osaliselt imperatiivne, st on võimalik kõrvale kalduda üksnes osanike kasuks. Imperatiivsust õigustab mh A. Vutti poolt aktsiaseltsi kontekstis rõhutatud, et aktsionär võib teada oleva päevakorra põhjal otsustada koosolekul mitte osaleda,¹⁴⁹ mis on asjakohane ka osaühinguga seoses. Eelneva põhjal peaks päevakorra täiendamine koosolekul olema tõepoolest erandlik. Seejuures tuleb töö autori arvates asuda seisukohale, et põhikirjas on võimalik välistada täielikult päevakorra täiendamine koosoleku ajal, tagamaks osanikele võimalus valmistuda päevakorda pandud küsimuse üle arutamiseks ja otsustamiseks, kuidas hääletada.

Lisaks on seaduses erisäte kvoorumi tuvastamise kohta olukorras, kus päevakorda võetakse küsimus alles koosolekul. Sellisel juhul ei võeta ÄS § 171¹ lg 3 teise lause kohaselt elektrooniliselt, st ÄS § 170¹ lg-s 1 nimetatud viisil, osa võtva osaniku osadega esindatud hääli kvoorumi kindlaks tegemisel arvesse. Eelnõu seletuskirjas, millega vastav muudatus sisse viidi, on põhjendatult märgitud, et vastupidises olukorras osutuks koosolekul päevakorra täiendamine võimaluks, sest eemal viibivate osanike hääli loetakse vastuhääleks, kuna nad ei saa otsuse poolt hääletada.¹⁵⁰ Seega, kui päevakorra täiendamist koosolekul ei ole välistatud, siis on ÄS § 171¹ lg 3 teine lause täielikult imperatiivne, st ei ole lubatud arvestada elektrooniliste vahendite abil hääletavaid osanikke kvoorumi hulka.

2.1.6 Otsuse eelnõu koostamine ja kättesaadavaks tegemine

Järgmiseks võib küsida ka otsuse eelnõu koostamise kohta käiva normi dispositiivsuse kohta, sest ÄS § 171² lg 1 näeb koosoleku kokkukutsujale ette iga päevakorrapunkti kohta otsuse eelnõu koostamise kohustuse. Lähtudes seaduse sõnastusest on aga tegemist dispositiivse normiga. Nimelt on sellest samast lõikest tulenevalt lubatud see kohustus põhikirjaga välistada, sest selline kohustus on üksnes juhul, kui põhikirjaga ei ole kokku lepitud teistmoodi. Erinevalt osaühingus otsuse eelnõu koostamist reguleerivast ÄS §-st 171², ei ole ÄS §-s 293¹ sõnaselgelt

¹⁴⁷ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. *Op. cit.*

¹⁴⁸ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 193.

¹⁴⁹ Vutt, A. *Op. cit.*

¹⁵⁰ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/041369ed-82db-4840-cb2a-28eb744989d2/Äriseadustiku%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus> (25.01.2020).

sätestatud võimalust põhikirjas ette näha, et otsuste eelnõusid esitama ei pea. Eesti õiguskirjanduses on avaldatud arvamust, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2007/36/EÜ¹⁵¹ liikmesriikidele sätestatud kohustuse viia otsuste eelnõu säte börsiaktiaseltside regulatsiooni laiendamine osaühingutele ei olnud põhjendatud, sest see ei ole kooskõlas arusaamaga osaühingust kui oma olemuselt väikesest ja paindlikust kapitaliühingu liigist.¹⁵² Töö autor nõustub eelmainitud kriitikaga ja on sellest tulenevalt seisukohal, et osaühingu puhul on dispositiivsus põhjendatud, sest osaühingus on osanikud tihti teadlikud ühingu toimuvast. Seetõttu peaks neil olema võimalik ka soovi korral lihtsustada koosoleku kokkukutsumise korda kaotades otsuste eelnõude koostamise kohustus. Samuti ei ole Saksa õiguses GmbHG-s kehtestatud sellist kohustust.

Tuleb siiski silmas pidada, et kui põhikirjaga on osanikele antud võimalus edastada hääle elektrooniliselt või posti teel, siis ei ole võimalik eelnõude koostamise kohustusest vabastada, sest see muudaks selliseid hääletamise viise lubavad põhikirja punktid sisutühjaks: osanikel ei ole võimalik elektrooniliselt või posti teel (reguleeritud vastavalt ÄS §-s 170¹ ja § 170 lg-s 5) häält anda, kui ei ole koostatud ja neile kättesaadavaks tehtud otsuste eelnõusid. Kuigi ühinguõiguse revisjoni raames töörühma esitatud eelnõuga kaotatakse otsuste eelnõude koostamise kohustus osaühingute puhul täielikult, tunnistades ÄS § 171² tervikuna kehtetuks, siis nähakse selle asemel ette otsuse ettepanekute esitamine.¹⁵³ Seega tagatakse osanike võimalus edastada hääle enne koosolekut.

Kui ei soovita eelnõude koostamise kohustust täielikult välistada, siis on võimalik põhikirjas täpsustada, millised on need küsimused, mille puhul eelnõu koostada tuleb, nagu märgitakse ka õiguskirjanduses.¹⁵⁴ See tagab võimaluse arvestada just konkreetse ühingu ja osanike huve. Regulatsiooni paindlikkuse olulisust rõhutati ka äriseadustiku muudatusi puudutava eelnõu seletuskirjas, millega sooviti tagada, et osaühingu regulatsioon võimaldaks osaühingu vormis tegutsevatel ettevõtjatel kehtestada põhikirja kaudu konkreetse osaühingu jaoks parim võimalik regulatsioon.¹⁵⁵ Eeltoodud käsitlust arvesse võttes on ÄS § 171² lg 1 dispositiivne, välja arvatud juhul, kui osaühingu põhikirjaga on võimaldatud ÄS § 170¹ lg 1 järgi elektrooniline hääletamine või ÄS § 170 lg 5 järgi enne koosolekut hääletamine.

¹⁵¹ 11. juuli 2007. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/36/EÜ noteeritud äriühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta. – ELT L 184, lk 17–24.

¹⁵² Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 194.

¹⁵³ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. *Op. cit.*

¹⁵⁴ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 193.

¹⁵⁵ Äriseadustiku ja asjaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (785 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

Kui koosoleku kutsub kokku mitte juhatus, vaid osanikud, nõukogu või audiitor, siis peavad nad ÄS § 171² lg-st 2 tulenevalt reeglina koostama ka otsuse eelnõud. Kui aga sama paragrahvi lõike 1 dispositiivsusele tuginedes on põhikirjaga ette nähtud, et konkreetses ühingu eelnõusid ei koostata, siis ei peaks sellist kohustust ka lõike 2 alusel eksisteerima. Sellele seisukohale on asutud ka osaühingu regulatsiooni §-ga 171² täiendava eelnõu seletuskirjas, kus on märgitud, et juhul, kui põhikirjaga on kõrvale jäetud eelnõude esitamise kohustus, siis puudub ka osanikel ja muudel õigustatud isikutel lg-s 2 sätestatud kohustus.¹⁵⁶ Eeltoodud käsitus näitab, et ÄS § 171² lg 2 on dispositiivne, st lubatud on kõrvale kalduda osanikele, nõukogule ja audiitoritele seadusega pandud eelnõude esitamise ülesandest. Töö autori hinnangul on eelnõude koostamata jätmise võimalus osanike poolt koosoleku kokku kutsumisel põhjendatud seda enam, sest tegemist on vähemusosanike jaoks olulise õigusega ning seda peaks olema lihtne teostada.

Kui aga põhikirjaga eelnõude koostamist ära jäetud ei ole, siis tuleb osanikel, nõukogul või audiitoril ÄS § 171² lg 2 esimese lause järgi otsuste eelnõud edastada juhatusale enne, kui nad teatavad koosoleku kokkukutsumisest. Vastavat muudatust ette nägeva seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt on see vajalik, et juhatusel oleks võimalik need osanikele tutvumiseks kättesaadavaks teha.¹⁵⁷ Õigustatud isikute sellisest kohustusest on aga lubatav kõrvalekalle, kui koosoleku kokkukutsumiseks õigustatud isikutel on võimalik ise eelnõud kättesaadavaks teha. Kui konkreetses osaühingus ei peeta vajalikuks jätta koosoleku korraldamist rangelt juhatuse ülesandeks, siis peaks olema ka lubatud põhjendamatu formaalsuse kaotamine. Magistritöö autor möönab, et kuna suletud äriühingus on enamusosanikud tihti juhatuse liikmeteks, nagu on märgitud ka õiguskirjanduses,¹⁵⁸ siis on koosoleku kokkukutsumise õigus oluline eelkõige just vähemusosanike jaoks, et avaldada arvamust ja avaldada mõju tehtavatele otsustele. Samas, kui vähemusosanikel lasub kohustus koostada eelnõu, siis ei takista koosoleku kokkukutsumist enam liialt kohustus ka otsuste eelnõud teistele kättesaadavaks teha.

Lisaks eeltoodule tuleb silmas pidada, et kui põhikirjaga ei ole välistatud otsuste eelnõude koostamist ega ole ette nähtud, et õigustatud isikud peavad ise tegema eelnõud kättesaadavaks, siis ei loeta ÄS § 171² lg 6 järgi osanike koosoleku kokkukutsumise korra oluliseks rikkumiseks seda, kui juhatus jätab eelnõud kättesaadavaks tegemata. Regulatsioon on mõeldud kaitsma

¹⁵⁶ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹⁵⁷ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹⁵⁸ Miller, S. K. Minority Shareholder Oppression in the Private Company in the European Community: A Comparative Analysis of the German, United Kingdom, and French Close Corporation Problem. – Cornell International Law Journal 1997, Vol. 30, No. 2.

koosoleku kokku kutsunud isikut või organit, kelle kanda ei peaks jääma juhatuse pahatahtlikkuse korral risk, et osanikud ei saa koosolekuks piisavalt valmistuda, sest juhatus on jättnud eelnõud tutvumiseks esitamata. Nii on osaühingu regulatsiooni §-ga 171² täiendava eelnõu seletuskirjas põhjendatult märgitud, et norm kindlustab, et juhatus ei saa vastu võetud otsuste tühiseks lugemise saavutamiseks sihilikult õigustatud isikute kokku kutsutud koosoleku kokkukutsumise korda rikkuda.¹⁵⁹ Seega tuleb asuda seisukohale, et tegemist on õigustatud isikute kaitsmiseks kehtestatud normiga, mistõttu saab järeldada, et ÄS § 171² lg 6 on imperatiivne norm.

Seadus reguleerib eraldi otsuse eelnõuga seonduvat ka juhul, kui taotletakse päevakorra täiendamist. Nimelt näeb ÄS § 171² lg 3 osanikele, kes taotleavad päevakorra täiendamist, kohustuse esitada samal ajal päevakorda täiendavate punktide lisamise taotlusega iga lisatava punkti osas otsuse eelnõu või põhjenduse. Tegemist on jällegi Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2007/36/EÜ sõnaselgelt ülevõetud normiga. Kuigi, nagu töö autor juba käesoleva alapeatüki alguses selgitas, on eelnõude koostamise kohustuse kehtestamine osaühingute puhul küsitav, siis kui konkreetsetes osaühingus sellest kõrvale kaldutud ei ole, siis võib pidada põhjendatuks nõuet esitada koos päevakorra täiendamise taotlusega otsuse eelnõu. See võimaldab teha otsuse eelnõud osanikele võimalikult vara kättesaadavaks, tagamaks osanike õigus koosolekuks ette valmistada ja võimaluse korral edastada hääl enne koosolekut. Eeltoodu ei kahjusta töö autori arvates liigselt ka vähemusosanikke, sest nagu Saksa õiguskirjanduses on märgitud, siis sellistele otsuste eelnõudele ei seata kõrgeid nõudeid.¹⁶⁰ Osaühingu regulatsiooni §-ga 171² täiendava eelnõu seletuskirjas on samuti jõutud järeldusele, et tegemist on imperatiivse normiga.¹⁶¹

Kui osanikud on koos päevakorra täiendamise nõudega esitanud otsuse eelnõu või põhjenduse, siis peab osaühing need ÄS § 171² lg 5 järgi viivitamata tegema osanikele kättesaadavaks, kui eelnõu või põhjendus esitatakse pärast osanike koosoleku teate saatmist. Kõrvalekalle sellisest kohustusest ei ole lubatud arvestades ÄS § 171² lg-s 4 sätestatud otsuse eelnõude alates kokkukutsumisest kättesaadavaks tegemise kohustust. Nimelt sätestab ÄS § 171² lg 4 esimene lause osaühingu kohustuse teha otsuste eelnõud ja põhjendused, olenemata koostajast, osanikele kättesaadavaks ette nähtud kohas või ühingu kodulehel, kusjuures nendega peab ÄS

¹⁵⁹ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹⁶⁰ Kubis, D. AktG § 122, Rn. 32. – Goette, W., Habersack, M. (Hrsg.). Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 3, §§ 118–178. 4. Auflage. München: Verlag C. H. Beck/Verlag Franz Vahlen 2018.

¹⁶¹ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

§ 171² lg 4 teise lause järgi saama tutvuda alates koosoleku teatavaks tegemisest kuni päevani, mil leiab aset osanike koosolek. ÄS § 171² lg 4 teine lause näeb sellest kõrvalekaldumise võimaluse ette üksnes puhuks, kui seaduses on sätestatud teistmoodi. Päevakord võib olla esitatud üldsõnaliselt, mistõttu kui on koostatud otsuse eelnõu, siis peaks osanikel olema võimalik ka sellega tutvuda, et valmistuda aruteluks koosolekul. Lisaks on eelnõude kättesaadavaks tegemine vältimatu olukorras, kus osaühing lubab enne koosolekut hääletada. Sellisele järeldusele on jõutud ka seaduse eelnõu, millega lisati osaühingu regulatsiooni § 171², seletuskirjas, kus on märgitud, et eelnõudega tutvumise võimalus teenib koosolekuks tõhusamalt ette valmistamise eesmärki ning on vajalik, kui põhikirja järgi saab elektrooniliselt hääletada.¹⁶² Kuna ÄS § 171² lg 4 kaitseb iga osaniku õigust koosolekul informeeritult osaleda ja hääletada, siis ei ole lubatud kõrvalekalle eelnõude ja põhjenduste enne koosolekut kättesaadavaks tegemise nõudest ja seaduses selleks ette nähtud tähtajast.

Mis puudutab kohta, kus otsuse eelnõu ja põhjendustega peab olema võimalik tutvuda, siis nõustub töö autor osaühingu kodulehel nende kättesaadavaks tegemisega seoses osaühingu regulatsiooni §-ga 171² täiendava eelnõu seletuskirjas märgituga, et see lihtsustab osaühingu juhtimist ning osanikel on mugavam, kui nad ei pea füüsiliselt kuhugi kohta teabega tutvuma minema.¹⁶³ Samuti on võimalus tutvuda otsuse eelnõuga elektrooniliste vahendite abil oluline ka nende osanike osalemisõiguse tagamiseks, kes on residendid välismaal. Eeltoodust tulenevalt on praktilisest vajadusest tulenevalt lubatud põhikirjaga ette näha kohustus avalikustada eelnõud ja põhjendused osaühingu veebilehel, kui selline koduleht on olemas. Samas on lubatud põhikirjas kindlaks määrata ka muu veebikeskkond nende avalikustamiseks.

Kuigi seaduse järgi tuleb otsuse eelnõud ja põhjendused teha kättesaadavaks, siis on küsimus ka selles, kas koosolekut kokku kutsumise isikule või organile võib panna põhikirjaga kohustuse saata need koos koosoleku teatega. Seejuures on ÄS § 171² lg 2 teises lauses sätestatud sõnaselgelt võimalus juhul, kui koosoleku korraldavad osanikud, nõukogu või audiitor, lisada otsuste eelnõud lisaks koosoleku toimumise teatesse. Iseenesest nõustub töö autor Saksa õiguskirjanduses T. Liebscheri väljendatud seisukohaga, et kuigi reeglina on võimalik muuta koosoleku kokkukutsumise reegleid rangemaks, siis ei tohi põhikirjaga muuta kokkukutsumise korda liialt koormavaks.¹⁶⁴ Siiski tuleks töö autori arvates asuda seisukohale, et kui konkreetse osaühingu osanikud seda vajalikuks peavad, siis on põhikirjas lubatud ette näha otsuste

¹⁶² Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹⁶³ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹⁶⁴ Liebscher, T. GmbHG § 51, Rn. 63.

eelnõude koos osanike koosoleku kokkukutsumise teatega saatmise kohustus. Sellega ei muudeta koosoleku kokkukutsumist põhjendamatult keeruliseks ja teate adressaadiks olevate osanikel on lihtsam, kui kogu koosolekuga seotud informatsioon on ühes kohas koos.

Lisaks võib küsida, kas osaühingu põhikirjaga võib sarnaselt aktsiaseltsis otsuse eelnõu koostamist reguleeriva ÄS § 293¹ lg-ga 4 võimaldada osanikele esitada otsuste eelnõusid ka päevakorras juba olevate punktide kohta. ÄS § 171² sellist õigust hetkel ette ei näe. Eelnõu esitamise võimalus on ÄS § 171² lg 3 järgi üksnes juhul, kui osanikud soovivad päevakorda täiendada. Vaatamata sellele on õiguskirjanduses märgitud, et osanikel on võimalik koosolekul siiski esitada oma mõtteid selle kohta, millise otsuse võiks mingi päevakorras oleva küsimuse kohta vastu võtta.¹⁶⁵ Samas, et tagada igakülgsest osaniku õigus avaldada mõju vastu võetavale otsusele ja anda teistele kõrgeima juhtimistasandi liikmetele võimalus osaniku pakutud eelnõuga tutvuda juba enne koosolekut, on põhikirjas lubatud ette näha osanike õigus esitada päevakorras olevate küsimuste kohta otsuste eelnõusid. Seejuures võib sarnaselt ÄS § 293¹ lg-le 4 siduda eelnõu esitamise õiguse 1/10 suuruse osaluse nõudega või piirata sellise õiguse kasutamist ajaliselt. Need piirangud aitavad ära hoida kuritarvitusi, mis muudavad koosoleku korraldamise põhjendamatult keeruliseks ja takistavad ühingu efektiivset toimimist.

2.2 Otsuse eelnõu saatmine otsuse vastuvõtmisel koosolekut kokku kutsumata

2.2.1 Eelnõu saatmise adressaadid

ÄS § 173 lg 2 esimese kohaselt tuleb juhatusel juhul, kui otsus võetakse vastu koosolekut kokku kutsumata, saata kõigile osanikele vastu võetava otsuse eelnõu. Riigikohus on rõhutanud, et sarnaselt ÄS §-le 172 on ka ÄS § 173 lg 2 esimeses lauses sätestatud otsuse projekti saatmise kohustus osanike osalemisõiguse tagamiseks ette nähtud kohustus, millega kindlustatakse osaniku õigus omandada informatsiooni võimalike vastu võetavate otsuste kohta, osaleda selliste otsuste tegemisel ja anda poolt- või vastuhääl.¹⁶⁶ Eeltoodust lähtuvalt tagab regulatsioon iga osaniku õiguse osaleda osaühingu tahte kujundamisel.

Seejuures ei ole lubatud teavitada ainult osaühingus häälteenamust omavaid osanikke. Riigikohtu tsiviilkolleegium on kinnitanud, et hääletusse ei ole võimalik jätta kaasamata ka vähemusosanikke, kelle hääled justkui otsuse vastuvõtmisele niikuinii mõju ei avalda, sest

¹⁶⁵ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 194.

¹⁶⁶ RKTKo 3-2-1-72-13, p 23.

sellega kahjustataks ebaproportsionaalselt osalemisõigust.¹⁶⁷ Eelnevast võib järeldada, et ei ole lubatud teistmoodi kokku leppida ÄS § 173 lg 2 esimeses lauses sätestatud nõudest saata otsuse eelnõu kõigile osanikele.

2.2.2 Eelnõu saatmise vorm

Tähelepanu tuleb pöörata ka sellele, millises vormis eelnõu saata tuleb. ÄS § 173 lg 2 esimese lause järgi tuleb vastu võetava otsuse eelnõu saata kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Seaduse eelnõus, millega asendati seni kehtinud kirjalik vorm kirjalikku taasesitamist võimaldava vormiga, seletuskirjas on märgitud, et eesmärgiks oli lihtsustada otsuste vastu võtmist koosolekut kokku kutsumata.¹⁶⁸ Vaatamata eeltoodule on töö autori hinnangul lubatud põhikirjas ette näha rangem vorminõue. Samas ei ole rangem vorm soovitatav, sest ÄS § 173 ongi suunatud sellele, et võimaldada vajadusel osanikel kiiresti reageerida. Eelnev ei anna siiski alust pidada näiteks kirjalikus vorminõudes kokkuleppimist lubamatuks. Seejuures ei oleks ÄS § 173 eesmärgiga vastuolus TsÜS § 80 kohaselt tehingu kirjaliku vormiga võrdseks loetav elektrooniline vorm, mis ei takista ühingu efektiivset juhtimist. Seaduses sätestatust rangem vorminõue võib osutuda oluliseks, kui osaühingus puudub liikmete vahel usaldus või otsus puudutab suuri varalisi väärtusi.

Mis puudutab seda, kas lubatud on ette näha seaduses sätestatuga võrreldes leebem vorminõue, siis tuleb meenutada juba ülalviidatud Riigikohtu lahendit, kus tsiviilkolleegium märkis koosoleku teate saatmise korral, et regulatsioon on mõeldud kaitsma nii teate saajat kui ka koosolekut kokkukutsujat.¹⁶⁹ Kirja teel hääletamise korral eelnõu saatmisele kohalduva normi kaitse-eesmärk peaks olema sama, mis koosoleku toimumise teate saatmise korral. Eeltoodud käsitlust arvesse võttes on keelatud põhikirjaga kokku leppida leebemas vormis. Seega ei saa ette näha, et eelnõu tehakse näiteks teatavaks telefoni teel või suuliselt, sest sellisel juhul ei ole osanike otsuse tegemisest osa võtmise õigus tagatud samaväärselt: osanikul ei ole võimalik otsuse eelnõud uuesti üle vaadata. Lisaks on koosolekut kokku kutсуval isikul või organil vaidluse korral keeruline tõendada, et ta on otsuse eelnõu saatnud. Kokkuvõttes on ÄS § 173 lg 2 esimene lause selles sätestatud vorminõude osas osaliselt imperatiivne.

¹⁶⁷ RKTKo 3-2-1-76-14, p 30.

¹⁶⁸ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (733 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

¹⁶⁹ RKTKo 2-16-17508/52, p 12.

2.2.3 Eelnõu saatmise tähtaeg

Kui otsus võetakse vastu ÄS § 173 lg-tes 1–4² sätestatud korras, siis määrab juhatus ÄS § 173 lg 2 esimese lause kohaselt ise otsuse eelnõud saates tähtaja, mille jooksul peab osanik esitama selle kohta oma seisukoha. Seega erinevalt osanike koosoleku kokku kutsumisest ei ole seaduses sätestatud konkreetset aega, mis peab jääma osanikule otsuse eelnõuga tutvumiseks, vaid see on juhatuse määrata. Kuigi ka Eesti kohtupraktikas on Tallinna Ringkonnakohtus korduvalt kinnitanud, et ÄS § 172 ei ole kohaldatav juhul, kui otsus võetakse vastu ÄS § 173 reegleid järgides koosolekut kokku kutsumata,¹⁷⁰ siis on ebaselge, kas põhikirjas ÄS §-s 172 sätestatud ühenädalase tähtaja või mõne muu konkreetse tähtaja kehtestamine on lubatud.

Põhikirjaga kindlas tähtajas kokku leppimise lubatavust toetab nii Riigikohtu poolt rõhutatud kui ka Tallinna Ringkonnakohtu poole üle korratud põhimõte, et kuritarvituste ennetamiseks tuleks vältida seda, et hääletamise viisil on märkimisväärne mõju hääletustulemusele.¹⁷¹ Samas aitab kuritarvitusi ära hoida ja tagab osanike osalemisõiguse Riigikohtu juhis, et ÄS §-s 173 sätestatud viisil otsuse vastuvõtmisel tuleb otsuste tegemiseks ja selle edastamiseks anda mõistlik aeg, mille sisustamisel on abiks VÕS § 7 lg 1. Arvestades tsiviilkolleegiumi poolt selgitatud, et normide, mis reguleerivad võimalust võtta otsus vastu koosolekut kokku kutsumata, eesmärgiks on koosoleku kokku kutsumisega võrreldes paindlikuma korra sisse seadmine,¹⁷² tuleb asuda seisukohale, et ei ole lubatud põhikirjas ÄS § 172 lg-st 1 tuleneva ühenädalase tähtaja ette nägemine.

Samamoodi on ühinguõiguse revisjoni töörühma liikmed pidanud oluliseks konkreetsete asjaoludega arvestamist, leides, et see, milline tähtaeg tuleb seisukoha andmiseks osanikele anda, sõltub konkreetsest olukorrast ning ÄS § 172 lg-s 1 sätestatud miinimumtähtaeg ei pruugi piisavalt arvestada juhtumi asjaoludega ja võib halvata osaühingu reageerimisvõime.¹⁷³ Seejuures viidatakse ka ühinguõiguse revisjoni raames töörühma esitatud eelnõu, millega sätestatakse kohustus ÄS § 173 alusel otsuse vastu võtmisel anda osanikele seisukoha esitamiseks mõistlik tähtaeg,¹⁷⁴ seletuskirjas sellele, et konkreetse tähtaja kehtestamine ei ole õigustatud.¹⁷⁵ Käesoleva töö autor nõustub selle käsitlusega ja on seisukohal, et kui põhikirjaga

¹⁷⁰ TlnRnKo 2-17-13650/31, p 15; TlnRnKo 2-13-31027/40.

¹⁷¹ RKTKm 3-2-1-97-11, p 27; TlnRnKo 2-13-31027/40.

¹⁷² RKTKo 2-16-9415/41, p 22.

¹⁷³ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. *Op. cit.*

¹⁷⁴ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. *Op. cit.*

¹⁷⁵ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. *Op. cit.*

võimaldada juba enne konkreetset otsust nõudva olukorra tekkimist ette näha kindel tähtaeg, siis ei oleks see kooskõlas ÄS § 173 kui otsuse vastuvõtmist koosolekut kokku kutsumata ettenägeva normi mõttega tagada võimalus reageerida operatiivselt probleemidele ja teha otsuseid kiireloomulistes olukordades. Eeltoodust tulenevalt on ÄS § 173 lg 2 esimene lause imperatiivne osas, milles see annab juhatusele õiguse määrata ise iga konkreetse olukorra puhul tähtaeg, mille jooksul on osanikel võimalik esitada otsuse eelnõu kohta oma seisukoht.

3. Osanike otsuse vastuvõtmine

3.1 Otsuse vastuvõtmine koosolekul

3.1.1 Koosolekul osalemiseks õigustatud isikud

Analüüsides osanike koosoleku läbiviimise osas kehtivate normide dispositiivsust, tuleks esmalt peatuda sellel, kellel on õigus koosolekust osa võtta. ÄS § 170 lg 3 kohaselt võib osanik koosolekust osa võtta kas isiklikult või esindaja kaudu. Iseenesest ei ole keelatud kokku leppida selles, et osanik saab koosolekul osaleda üksnes esindaja kaudu, aga osanikule peab jääma võimalus väljendada oma tahet, mistõttu peab talle jääma kontroll esindaja üle. Seda on märgitud ka Saksa õiguskirjanduses. H. Schindler on asunud seisukohale, et sellised põhikirja punktid on lubatavad üksnes juhul, kui neil on objektiivne põhjus ning kui osanik saab ise esindaja määrata, tal on võimalus esindaja tagasi kutsuda ja anda talle otsustamiseks juhiseid.¹⁷⁶ Seejuures võib Saksa õigusteooria kohaselt selliseks objektiivseks põhjuseks olla see, kui osanikuks on konkurent, sest sellega seotud ohte on võimalik maandada läbi kohustuse saata esindaja.¹⁷⁷ Töö autor on samuti seisukohal, et selline piirang peab olema põhjendatud selleks, et tegemist ei oleks võrdse kohtlemise ja hea usu põhimõtte rikkumisega. Näiteks ka olukorras, kus osanike vahel on suured erimeelsused, võib esindaja saatmise kohustus soodustada rahumeelselt otsuste vastu võtmist.

Nagu on rõhutanud H. Schindler, siis oleks lubamatu nõuda, et osanikku esindaks teine kaasosanik.¹⁷⁸ Ka BGH on märkinud, et osaniku osalemisõiguse tuumik on mõjutatud, kui osanik ei saa enam teostada oma õigusi oma tahte kohaselt. Osanikul, kelle isiklikult koosolekust osa võtmise õigus on põhikirjaga välistatud, peab olema võimalus olla koosolekul esindatud neutraalse kolmanda isiku poolt.¹⁷⁹ Eelnev on asjakohane ka Eesti ühinguõiguse seisukohast, et kaitsta iga osaniku ÄS § 148 lg-st 5 tulenevat õigust osaleda osaühingu juhtimises. Seega võimaldab ÄS § 170 lg 3 põhikirjas ette näha koosolekust osavõtu üksnes esindaja kaudu tingimusel, et osanikku ei jäeta ilma tema osalemisõigusest, st osanikule peab jääma õigus vabalt otsustada, keda esindajaks valida ning milliseid juhiseid talle anda.

¹⁷⁶ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 37.

¹⁷⁷ Römermann, V. GmbHG § 48, Rn. 78.

¹⁷⁸ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 37.

¹⁷⁹ BGH, 17.10.1988 – II ZR 18/88: Nr. 2 Vertretung in der Gesellschafterversammlung. – Deutsche Notar-Zeitschrift 1990, Heft 2.

Teiseks võib küsida, kas põhikirjas on lubatud piirata osanikku esindavate esindajate arvu. Mis puudutab Saksa õigust, siis Saksa õiguskirjanduse järgi on võimalik põhikirjas ette näha, et iga osanik võib saata ainult ühe esindaja koosolekule.¹⁸⁰ Töö autori hinnangul on sellise piirangu põhikirjaga kokku leppimine lubatud ka Eesti õiguses, sest nagu Saksa õiguskirjanduses on selgitatud, siis teenib see üksnes osanike koosoleku tõhusat toimimist ega jäta osanikku ilma osalemisõigusest.¹⁸¹ Seega ei kahjusta selline piirang ebamõistlikult osanike õigusi. Töö autor nõustub iseenesest BGH tõdemusega, et igal osanikul peaks reeglina olema vabadus korraldada oma esindamine koosolekul vastavalt oma parimale äranägemisele ja seaduses sätestatud piirides, aga BGH on ka ise märkinud, et osanik peab aktsepteerima teatavaid piiranguid ning koosolekul osaleda võivate esindajate arvu piiramine ei mõjuta igale osanikule kuuluva osalemisõiguse tuma, sest osalemisõigus ei kaitse osaniku soovi kasutada mitut esindajat enda vaadete esitamiseks.¹⁸² Magistritöö autori arvates on BGH seisukohad asjakohased ka ÄS § 170 lg 3 tõlgendamisel. TsÜS § 122 lg 2 lubab ette näha ühise esindamise, mis viitab sellele, et osanikul on õigus ise määrata, kas ta annab volitusele ühele või mitmele isikule. Samas ei piira osanike osalemisõigust oluliselt koosoleku tõhusamaks toimimiseks ette nähtud kitsendus saata koosolekule ainult üks esindaja. Kuna enne koosolekut tuleb avalikustada päevakord ning kehtiva redaktsiooni järgi ka otsuse eelnõu (ÄS § 172 lg 2), kui selle koostamist ei ole põhikirjaga välja jäetud, siis on koosolekul üllatuste esinemise tõenäosus väike, mistõttu on võimalik kujundada koosolekul esindaja poolt väljendatav tahe ka enne koosolekut.

Kui osanik saadab enda asemel koosolekule esindaja, siis ÄS § 170 lg 3 kohaselt peab esindaja esindusõiguse olemasolu olema tõendatud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esitatud dokumendiga. ÄS § 170 lg-t 3 muutva seaduse eelnõu seletuskirjas on selgitatud, et eesmärgiks oli lihtsustada esindaja volikirjale esitatavaid vorminõudeid: eelnevalt kehtis esindusõigust tõendavale dokumendile kirjalik vorminõue.¹⁸³ Vaatamata sellele, et äriseadustiku regulatsiooni muudeti eesmärgiga muuta esindusõiguse tõendamist lihtsamaks, on töö autori arvates lubatud põhikirjas ette näha, et koosolekul tuleb esitada kirjalik esindusõigust tõendav dokument, kui osanikud soovivad suuremat kindlust osaniku isiku ja esindusõiguse sisu osas.

Võrdlusena näeb Saksa õiguses hääleõiguse teostamiseks volituse andmisel GmbHG § 47 lg 3 ette vorminõude, mille kohaselt volikirja kehtivus eeldab kirjalikku taasesitamist võimaldavat

¹⁸⁰ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 37.

¹⁸¹ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 37.

¹⁸² BGH, 17.10.1988 – II ZR 18/88: Nr. 2 Vertretung in der Gesellschafterversammlung. – Deutsche Notar-Zeitschrift 1990, Heft 2.

¹⁸³ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (733 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

vormi. Kui aga volitatakse teist isikut üksnes osalemisõiguse teostamiseks, siis ei näe GmbHG ette kindlat vorminõuet. Samas, kui see ei kajastu kuidagi kirjalikul kujul, siis on ka V. Römermann Saksa õiguskirjanduses asunud seisukohale, et sellisel juhul on lubatud keelata esindajal osalemast.¹⁸⁴ Kuigi Eesti õigusteoorias on märgitud, et volituse võib reeglina anda mistahes vormis,¹⁸⁵ siis TsÜS § 118 lg 3 järgi, kui seadus kehtestab tehingu jaoks kindla vormi, millest kinni pidamata jätmise korral loetakse tehing tühiuks, tuleb tehingu tegemiseks anda volitus samas vormis. Õigusteooria kohaselt on ka osanike koosoleku otsuse puhul tegemist tehinguga.¹⁸⁶ Töö autori hinnangul on õiguskirjanduses põhjendatult märgitud, et kirjaliku otsuse puudumisel on küsitav, kas otsus on üldse olemas, mistõttu peab ka volitus olema antud kirjalikult.¹⁸⁷ Eelnevat kinnitab ka Riigikohtu tsiviilkolleegium seisukoht, et otsusest ei saa kõnelda juhul, kui otsusena esitatus ei sisaldu otsuse tegemiseks õigustatud isikute tahteavaldused. Selline on olukord muuhulgas siis, kui otsuse vastuvõtmist ei ole nõuetele vastavalt dokumenteeritud.¹⁸⁸ Samuti tuleb silmas pidada, et seaduses on ette nähtud teatud otsuste puhul (näiteks juhatuse liikme valimise puhul ÄS § 173 lg 4¹ ja § 184 lg 1² järgi), et allkiri protokollil peab olema notariaalselt kinnitatud või tuleb protokoll digitaalselt allkirjastada. Eeltoodud käsitus annab alust järeldada, et põhikirjaga ei ole lubatud ette näha esindusõigust tõendavale dokumendile leebemat vorminõuet. Näiteks ei piisa lihtsalt suuliselt avaldusest.

Lisaks esindaja osanike koosolekule saatmisega seotud küsimustega, on oluline ka kindlaks teha, kas on võimalik piirata osaniku enda õigust võtta osa koosolekust. Seda küsimust on käsitletud Saksa õiguskirjanduses, kus Saksa õigusteadlane U. Noack on märkinud, et osanike õigust koosolekust osa võtta on lubatud ahendada, aga osalemisõiguse kitsendamiseks peab olema objektiivne põhjus ja see peab olema proportsionaalne piiramise eesmärgiga.¹⁸⁹ Ka Eesti ühinguõiguse seisukohast on töö autori arvates lubatud põhikirjaga piirata osalemisõigust, kui see on ühingu huvides. Seejuures ei tohi siiski kehtestada üldist piirangut koosolekust osa võtta, vaid sarnaselt Saksa õigusele peaks see olema lubatud üksnes väga erandlikel juhtudel.

Nagu märgib H. Schindler, siis ei ole lubatud põhikirjas osalemisõigust abstraktselt välistada ning seda ka konkurendi juures tegutseva või selles osaleva osaniku puhul. Põhikirjaga võib

¹⁸⁴ Römermann, V. GmbHG § 48, Rn. 48.

¹⁸⁵ Käerdi, M. TsÜS § 118, komm 3.3.

¹⁸⁶ Varul, P. TsÜS § 67, komm 3.3.2.

¹⁸⁷ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 194.

¹⁸⁸ RKTKo 3-2-1-55-14, p 21.

¹⁸⁹ Noack, U. GmbHG § 48, Rn. 7.

siiski kindlaks määrata, millised erandlikud asjaolud õigustavad osalemisõiguse välistamist.¹⁹⁰ Töö autor on samuti seisukohal, et osalemisõigust ei peaks saama abstraktselt põhikirjaga välistada ka osaniku puhul, kes omab näiteks osasid konkureerivas ühingu, töötab seal või on muul viisil konkurendiga seotud, vaid üksnes juhul, kui konkreetse otsuse puhul on selleks alust. Näiteks kui mingi küsimuse arutamise käigus võib see osanik teada saada n-ö tundlikku informatsiooni, mida ta võib kasutada enda huvides ja tekitada sellega osaühingule kahju. Saksa õiguskirjanduses on viidatud sellelegi, et abstraktse välistuse keelamise kasuks räägib asjaolu, et seaduses ei ole sätestatud üldist hääletamise keeldu huvide konflikti korral.¹⁹¹ Samuti ei näe Eesti õiguses hääleõigust piirav ÄS § 177 sellist keeldu ette. Käesoleva töö autori hinnangul peaks ühingu kaitsma konkurentsikeelu järgimise kohustus. Juhatuse liikmetest osanike puhul tuleb see sõnaselgelt ÄS §-st 185. Kui osanikule kuulub teises konkureerivas äriühingus enamus, siis võib konkurentsikeeld lähtuda TsÜS §-s 138 sätestatud üldisest hea usu põhimõttest, nagu on välja toodud ka Eesti õiguskirjanduses.¹⁹²

Esindusest erinev on küsimus sellest, kas lisaks osanikele võivad koosolekul osaleda kolmandad isikud. Seaduses ei ole kehtestatud peale osanike teistele isikutele õigust võtta koosolekust osa. Seega iseenesest ei ole osanikel lubatud koosolekule kaasa võtta täiendavaid isikuid. BGH on viidanud Saksa valitsevale arvamusele, mille kohaselt reeglina saavad üksnes osanikud koosolekust osa võtta, aga õiguse võtta koosolekule kaasa nõustaja võib ette näha põhikirjas.¹⁹³ Töö autori arvates on see seisukoht asjakohane ka Eesti õiguse osas ning põhikirjaga on lubatud kokku leppida muude isikute kui osanike õiguses koosolekust osa võtta. Nii on ka Eesti õiguskirjanduses peetud võimalikuks näha põhikirjas ette osalemisõigus juhatuse või nõukogu liikmetele, aga ka audiitorile. Samuti on asutud seisukohale, et põhikirjas saab täpsustada, kas ja millistel tingimustel võib koosolekul osaleda nõustaja.¹⁹⁴

Kuigi käesoleva töö autor mõõnab, et mis tahes arvu nõustajate lubamine koosolekule läheks vastuollu osanike koosoleku kui foorumiga, kus ühingu liikmed saavad isiklikult arvamusi vahetada, nagu on märkinud Saksa õiguskirjanduses V. Römermann,¹⁹⁵ siis tuleb siiski asuda

¹⁹⁰ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 34, 36.

¹⁹¹ Römermann, V. GmbHG § 48, Rn. 81.

¹⁹² Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 263.

¹⁹³ Bundesgerichtshof. Urteil des II. Zivilsenats vom 27.04.2009. II ZR 167/07. – <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=9a97a097cec9e0596ed48a49e295c274&nr=48117&pos=0&anz=1> (28.01.2020).

¹⁹⁴ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 194-195.

¹⁹⁵ Römermann, V. GmbHG § 48, Rn. 124.

seisukohale, et osanikel on vabadus põhikirjas ette näha nõustajate õigus lisaks osanikele koosolekust osa võtta. Juhatuse liikmete kohalolek võib olla vajalik osanikele näiteks selleks, et saada neilt vajalik teave osaühingu tahte kujundamiseks. Mis puudutab nõustajatele sellise õiguse andmist, siis spetsiifilistes küsimustes võib osanikul vaja olla saada asjatundjalt nõu. Käesoleva töö autor nõustub siinkohal V. Römermanni väljendatud seisukohtaga, et vähemalt kutsesaladust hoidvate nõustajate (näiteks advokaat, audiitor) osas tagab osanike huvi konfidentsiaalsuse säilimise vastu kutsesaladuse hoidmise kohustus.¹⁹⁶ Eelneva põhjal tuleb asuda seisukohale, et põhikirjaga on lubatud ette näha täiendavate isikute õigus osanike koosolekul osaleda.

3.1.2 Koosoleku protokollimine ja osalevate osanike nimekirja koostamine

Seaduses on sätestatud üksikasjalikud reeglid ka koosoleku protokollimise osas. ÄS § 171 lg 5 esimene lause kehtestab üldise kohustuse osanike koosolek protokollida. Ebaselge on, kas põhikirjas on lubatud välistada protokollimise kohustus. Kuigi Saksa õiguses ei ole selgelt ette nähtud protokollimise kohustus, siis on vaatamata sellele Saksa õiguskirjanduses peetud protokollimises põhikirjaga kokku leppimist siiski soovitatavaks, kuna see tagab minimaalse õiguskindluse osanike koosoleku tulemuse osas.¹⁹⁷ Samamoodi on Eesti õiguskirjanduses peetud protokollimise oluliseks, sest selle kaudu tagatakse, et osanike koosoleku kulg, hääled kui tahteavaldused ja tehtud otsused on dokumenteeritud.¹⁹⁸ Seega nii Eesti kui ka Saksa õigusteoorias tulenevalt teenib protokollimine eelkõige tõendamise lihtsustamise eesmärgi. Lisaks sellele, et regulatsioon püüab vältida õiguslikke vaidlusi, siis ei saa protokollimise kohustust jätta, sest see tekitaks vastuolusid teiste seaduse sätetega. Nii näeb ÄS näiteks § 184 lg-s 1 ette juhatuse liikme valimise ja tagasikutsumise puhul ning § 175 lg-s 2 põhikirja muutmise otsustamise korral protokollimise esitamise kohustuse. Samamoodi on seadusandja andnud protokollile õigusliku tähenduse osanike otsuste vaidlustamise kontekstis. ÄS § 178 lg 3 teise lause kohaselt, kui osanik otsuse tegemisel osales, siis on tal õigus nõuda osanike otsuse kehtetuks tunnistamist ainult sel juhul, kui ta on palunud protokollis märkida enda vastuväide. Peale selle on protokollimise kohustus ja sellega tutvumise võimaluse tagamine oluline osanike jaoks, kes on hääle edastanud elektrooniliselt või posti teel, aga koosolekut ei kantud üle või nad ei jälginud seda.

¹⁹⁶ Römermann, V. GmbHG § 48, Rn. 124.

¹⁹⁷ Noack, U. GmbHG § 48, Rn. 22-23; Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 48.

¹⁹⁸ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 196.

Mis puudutab täpsemalt protokollide koostamisele kohalduvaid reegleid, siis on ÄS § 171 lg 5 teises lauses ette nähtud aktsiaseltsi kohta käivate sätete kohaldamine. Ebaselge on, kas põhikirjas on lubatud sätestada koosoleku protokollimise osas oma reeglid, mitte lähtuda aktsiaseltsi regulatsioonist. Käesoleva töö autori arvates ei ole vähemalt registrile esitatavate dokumentide puhul lubatud lihtsustada ÄS § 304 lg-s 1 sätestatud miinimumsisu, mida protokoll sisaldama peab. Saksa õiguskirjanduses on põhjendatult märgitud, et reeglina ei ole mõistlik kohaldada osanike koosoleku puhul aktsionäride üldkoosolekule ette nähtud formaalset korda.¹⁹⁹ Samas tulenevalt Riigikohtu selgitustest, et registripidaja kontrollib enne kande tegemist, et esitatud dokumentide puhul on kinni peetud seadusest tulenevatest vormi- ja sisunõuetest,²⁰⁰ ei ole kõrvalekaldeid lubatud. Kontroll on vajalik, et registris tehtavad muudatused oleksid õiguslikult korrektsed ning sellest tulenevalt tagada registri õigsus. Küll aga peaks põhikirjas olema lubatud teisiti reguleerida seda, mil viisil on osanikul võimalik protokolliga tutvuda. Näiteks on Saksa õiguskirjanduses T. Liebscher märkinud, et kulude kokkuhoiu ja lihtsustamise eesmärgil on võimalik põhikirjas ette näha protokollide saatmine peale koosolekut e-posti teel.²⁰¹ Kuigi aktsiaseltsi kohta käiv ÄS § 304 lg 3 näeb ette protokollide kättesaadavaks tegemise ühingu asukohas või kodulehel, siis tuleks asuda seisukohale, et Saksa õigusega sarnased muudatused on lubatud teha ka Eesti õiguses, et lihtsustada osaühingu tegevust ja võimaldada teabe kiiremat levikut. Eelneva põhjal on lubatud osaühingu põhikirjas ette näha osanikele protokollide edastamine elektrooniliste vahendite abil.

Järgmiseks on põhjendatud uurida, kas protokoll peab olema tingimata kirjalik või on lubatud põhikirjas ette näha heli- või videosalvestamine. Siinjuures tuleks mõelda normi eesmärgi peale. Kirjaliku protokollide koostamise nõue täidab eelkõige tõendamise eesmärgi, nagu on märgitud ka Saksa õiguskirjanduses.²⁰² Kuigi samasugust eesmärki täidab ka koosoleku heli- ja videosalvestis, siis nõustub töö autor Eesti õiguskirjanduses märgituga, et kuigi põhikirjaga on võimalik ette näha koosoleku salvestamine, siis ei asenda see kirjalikku protokollide.²⁰³ Kuna helisalvestist on keerulisem võltsida, siis võimaldab see kirjalikust protokollist enam vältida valesti kajastamist ning hoida ära võimalikke vaidlusi. Samas peab registripidajal ÄS § 33 lg 5 alusel olema võimalus operatiivselt kontrollida seadusega sätestatud vormi- ja sisunõuete järgimist.

¹⁹⁹ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 39.

²⁰⁰ RKTKm 3-2-1-139-08, p 8.

²⁰¹ Liebscher, T. GmbHG § 48, Rn. 135.

²⁰² Noack, U. GmbHG § 48, Rn. 22.

²⁰³ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 196.

Lisaks eelnevale on küsimus ka selles, kas koosolekust osa võtvate osanike nimed tuleb kirjalikult fikseerida. ÄS § 171 lg 4 sätestab osanike koosolekul osalevate osanike nimekirja koostamise kohustuse. See on oluline, et hoida ära võimalikke vaidlusi. Töö autor nõustub siinkohal ka Saksa õiguskirjanduses väljendatud seisukohaga, et koosolekust osa võtnud osanike kohta nimekirja koostamine teenib eelkõige tõendamise eesmärki, olles muuhulgas oluline kvooruminõude kindlaks tegemisel ning juhul, kui on rikutud osanike koosoleku kokkukutsumise korda, aga rikkumine kõrvaldatakse seeläbi, et koosolekust võtavad osavad kõik osanikud (Saksa õiguses sätestatud GmbHG § 51 lg-s 3).²⁰⁴ Kuigi Saksa õiguses ei ole GmbH puhul selline nimekiri nõutav (küll aga võib selle põhikirjaga ette näha),²⁰⁵ siis ei ole Eesti õiguses töö autori arvates võimalik kõrvalekalle ÄS § 171 lg-s 4 sätestatud nimekirja koostamise kohustusest. Eesti õiguses on samamoodi ÄS §-s 172¹ kohaselt võimalik rikkumine kõrvaldada, kui kõik osanikud on koosolekul kohal. Lisaks, kui tegemist on otsustega, mille alusel tuleb teha ka kanne registrisse, siis on Riigikohus märkinud, et registripidaja peab kontrollima peale seadusega nõutavate dokumentide olemasolu ka näiteks kvooruminõude täitmist,²⁰⁶ mida ilma koosolekul osalenud osanike nimekirjata ei ole tal võimalik teha.

3.1.3 Koosoleku korraldamise kulude kandmine

Oluline on ka küsimus sellest, kelle kanda jäävad koosoleku korraldamise kulud. ÄS § 170 lg 4 esimese lause järgi kannab reeglina kulud osaühing. Kui aga koosolek korraldatakse, sest seda nõudsid osanikud või osanikud kutsusid koosoleku kokku ise, siis on lubatud ÄS § 170 lg 4 teise lause kohaselt määrata osanike koosoleku otsusega, mille poolt on antud mitte vähem kui 2/3 koosolekul esindatud häälest, et kulud tuleb hüvitada koosoleku korraldamist nõudnud või kokku kutsunud osanikel. Regulatsiooni eesmärgiks on seaduse eelnõu, millega vastav muudatus tehti, seletuskirja kohaselt hoida ära koosoleku kokkukutsumise õiguse kuritarvitamine.²⁰⁷ Kuna seaduse järgi ei ole koosoleku kokkukutsumise nõude esitamiseks või koosoleku korraldamiseks vaja osanikel selgitada, miks koosolek on tarvilik, siis on sätestatud koosoleku kokku kutsunud osanike kanda kulude jätmise võimalus vältimaks, et vähemus kasutab pahatahtlikult ära talle antud õigust ja tekitab osaühingule kulusid, korraldades koosoleku olukorras, kus selleks puudub tegelikult mis tahes vajadus. Eeltoodu põhjal võib

²⁰⁴ Römermann, V. GmbHG § 48, Rn. 129.

²⁰⁵ Noack, U. GmbHG § 48, Rn. 21.

²⁰⁶ RKTKm 3-2-1-139-08, p 8.

²⁰⁷ Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (552 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

küsida, kas kuritarvituste vältimiseks oleks võimalik kehtestada seadusjärgse regulatsiooniga võrreldes väiksem häälteenamusnõue.

Töö autori arvates ei ole lubatud põhikirjas ette näha kulude kandmise otsuse vastuvõtmiseks seadusega võrreldes väiksemat häälteenamuse nõuet, sest sätestatud häälteenamus 2/3 kaitseb vähemusosanikke, kellel on huvi asja koosolekul arutamise vastu, selle eest, et kergekäeliselt kulusid nende kanda ei jäetaks. Samuti tuleb asuda seisukohale, et põhikirjas ei või näha ette osanike kulude kandmise kohustust alati, kui koosoleku kutsuvad kokku osanikud ise. Kui osanikud kutsuvad koosoleku ise kokku, siis see tähendab, et juhatuse ei järginud nende taotlust ja sellest tulenevalt olid nad sunnitud ise koosoleku kokku kutsuma, mistõttu ei oleks põhjendatud osanike kanda kulude jätmine. Kuna reeglina peab osaühing nagunii kandma osanike koosoleku kokkukutsumise kulud, siis olukorras, kus seda tehakse osanike nõudel või selle nõude täitmata jätmisel kutsuvad osanikud ise koosoleku kokku, peaks üksnes erandlikel asjaoludel olema õigustatud kulude nende kanda jätmine. Seisukohta, mille kohaselt ei tohiks kulusid kergekäeliselt osanike kanda jätta, on väljendanud ka V. Römermann, märkides, et vähemusosanikud võivad muidu olla meelevaidselt koormatud kuludega, mida tegelikult peaks kandma ühing, isegi kui koosoleku kokkukutsumine oli selgelt õigustatud ja objektiivsetes ühingu huvides.²⁰⁸ Küll aga peaks töö autori hinnangul olema lubatud põhikirjas ette näha seaduses sätestatust kõrgem häälteenamus, sest sellega ei kahjustata osanike õigustatud huve.

Seadusest ei nähtu, et ÄS § 170 lg 4 alusel kulude kandmise kohustus oleneks sellest, milline on hääletustulemus. Sellele on ühes oma otsuses tähelepanu juhtinud ka Tallinna Ringkonnakohus.²⁰⁹ Eeltoodu põhjal tõusetub küsimus, kas selle võib ette näha põhikirjas. Töö autor on siinkohal arvamusel, et põhikirjas ei ole lubatud seada kulude kandmise kohustust sõltuvusse hääletamise tulemusest, sest sellega kaasneb oht, et vähemusosanik ei julge kulude kandmise hirmus koosolekut kokku kutsuda. Samas ei saa põhikirjas ette näha, et kulud kannab alati osaühing, sest sellisel juhul ei oleks tagatud tasakaal vähemusosanike ja osaühingu huvide vahel. Kui kulud võiks põhikirjaga jätta alati ühingu kanda, siis saaks vähemus pahatahtlikult tekitada juriidilisele isikule kulusid: nad võiksid kaalumatult ja tegeliku aluse puudumisel koosoleku kokkukutsumise nõude esitada ja sellega ühingu kulutusi suurendada.

Lisaks eelnevale on küsimus ka selles, kas osanike vabadus põhikirjas täpsustada, mida ÄS § 170 lg 4 tähenduses kuludeks loetakse, on kuidagi piiratud. Selles osas saab Riigikohtu poolt

²⁰⁸ Römermann, V. GmbHG § 50, Rn. 179.

²⁰⁹ TlnRnKo 2-16-11250/40, p 17.

hiljuti tehtud lahendist tsiviilasjas nr 2-17-16390, milles tsiviilkolleegium selgitas muuhulgas ÄS § 170 lg 4 kohaldamist, järeldada, et põhikirjas on lubatud selliste kuludena ette näha koosoleku kokkukutsumise teadete saatmise kulud ja kulud, mis on kantud, et koosolekut konkreetses kohas pidada saaks. Selles tsiviilasjas nõudis hagejaks olev osaühing enda osanikuks olevalt kostjalt, kellele kuulus osa, mis moodustas 32,5% hageja osakapitalist, koosoleku korraldamise kulude kandmist, kuna koosoleku kokkukutsumist taotles kostja kui hageja osanik ning koosolekul otsustati jätta kulud kostja kanda. Kulud hõlmasid koosoleku korraldamisel hageja poolt kasutatud õigusabiga seotud kulu hüvitamist. Kostja keeldus kulude kandmisest, väites muuhulgas, et tegemist ei ole vajalike kuludega, sest juhatus peaks suutma ka ilma advokaati kasutamata koosoleku kokku kutsuda. Riigikohus nõustus kostjaga ja asus seisukohale, et sellised kulud, mille hüvitamist on võimalik nõuda osanikelt, ei saa hõlmata kulusid, mille enamuse otsusega koosoleku korraldamist nõudnud või ise korraldanud osanike kanda jätmine viiks selleni, et vähemusosanikud ei taha kulude kandmise hirmus koosolekut kokku kutsuda. Sellest tulenevalt märkis Riigikohus, et ei ole õigustatud ka advokaadile makstud tasu eest hüvitise nõudmine.²¹⁰ Eeltoodust tulenevalt saab järeldada, et põhikirjas kulude, mille hüvitamise võib jätta koosoleku kokkukutsumist nõudnud osaniku kanda, hulka ei saa arvata kulusid, mille kandmine ei olnud vajalik ja mis võiksid takistada vähemusõiguste kasutamist. Selliseks kulutuseks on Riigikohtu praktika kohaselt näiteks koosoleku korraldamisel õigusteenuse eest tasutu. Samuti nõustub töö autor siinkohal Saksa õiguskirjanduses V. Römermanni väljendatud seisukohaga, et sellisteks kuludeks ei saa pidada ka iga osaniku isiklikke kulusid, näiteks transpordikulusid.²¹¹

Nagu juba eespool selgitatud, siis osanikel tuleb koosolek ise korraldada juhul, kui osaühingu juhatus ei täida nende nõuet koosoleku kokkukutsumiseks. Eelmises lõigus viidatud lahendis märkis Riigikohus, et vähemusosaniku kanda ei saa jätta advokaadikulusid 170 lg 4 teise lause mõttes, sest juhatus peaks suutma ise seadusele vastavalt koosoleku kokku kutsuma,²¹² aga seda ei saa eeldada vähemusosanike puhul. Seetõttu ei saa välistada nende õigust nõuda, et õigusteenuse osutamise eest makstud tasu hüvitaks ÄS § 170 lg 4 esimese lause alusel osaühing. Sellised kulud oleks võinud jääda kandmata, kui juhatus oleks täitnud vähemuse taotluse. Seisukohta, mille järgi ka õigusabikulud on vähemusosanikele hüvitatavad, on väljendatud ka Saksa õiguskirjanduses.²¹³

²¹⁰ RKTKo 2-17-16390/34, p 11.

²¹¹ Römermann, V. GmbHG § 48, Rn. 201.

²¹² RKTKo 2-17-16390/34, p 11.

²¹³ Liebscher, T. GmbHG § 50, Rn. 68.

3.1.4 Koosolekul osalemine ja hääle edastamine füüsiliselt kohal viibimata

Seadus lubab osanikel hääletada ka füüsiliselt koosolekul kohal olemata. Nimelt kehtestati seaduse eelnõuga, millega võeti üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/36/EÜ, lisaks aktsiaseltsile ka osaühingu puhul võimalus edastada hääle kirjalikult enne koosolekut või elektrooniliselt.²¹⁴ Kirjalikult enne koosolekut hääletamise põhikirjaga ette nägemise võimaluse kehtestab ÄS § 170 lg 5 esimene lause. Selle kohaselt on lubatud põhikirjaga kehtestada regulatsioon, mille kohaselt saab osanik edastada enne koosoleku toimumist kirjalikus vormis hääle päevakorras välja kuulutatud punktide kohta koostatud otsuste eelnõude osas.

ÄS § 170 lg 5 teise lause kohaselt kohaldatakse posti teel hääletamisele aktsiaseltsi regulatsiooni, st ÄS § 298² 2.–4. lõiget. Ebaselge on, kas osaühing peab tingimata lähtuma aktsiaseltsi kohta sätestatust või võib põhikirjaga ette näha teistsugused reeglid. Kinni tuleb pidada ÄS § 298² lg 4 teises lauses sätestatust, mille kohaselt põhikirjas sätestatud hääle andmise protseduur peab kindlustama osanike identifitseerimise ning hääletamise turvalisuse ja usaldusväärsuse ning olema nende eesmärkide saavutamiseks proportsionaalne. Töö autor on seisukohal, et osaühingu puhul on lubatud ette näha hääle edastamine kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis enne osanike koosolekut, nagu see on sõnaselgelt lubatud börsiaktsiaseltsi puhul ÄS § 298¹ lg 4 järgi. Selline eristamine seadusandja poolt osaühingu (aga ka aktsiaseltsi) ning börsiaktsiaseltsi vahel jääb töö autorile arusaamatuks, sest ka börsiaktsiaseltsi puhul kehtib ÄS § 298¹ lg 3 järgi identifitseerimise nõue ning seega jääb mulje, et seadusandja hinnangul tagab ka kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm piisava tuvastamise.

Töö autori arvates sellise erisuse tegemine erinevate kapitaliühingu liikide vahel ei ole põhjendatud. Kuigi see on küsitav, siis kui seadusandja hinnangul tagab piisava identifitseerimise ka kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm, siis peaks see olema lubatud ka osaühingu puhul. Osaühingul võib olla samuti osanikke, kellel puudub Eesti ID-kaart või Mobiil-ID, et elektrooniliselt hääletada ja oleksid huvitatud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis hääle edastamisest, et võtta osa ühingu tahte kujundamisest ning samas vältida posti teel kirjalikus vormis hääletamisega kaasnevaid põhjendamatuid kulutusi. Samuti peaks see olema lubatud, et lihtsustada osaühingu tegutsemist. Töö autor mõonab, et

²¹⁴ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

välismaalastel on võimalik selleks, et nad saaksid elektrooniliselt hääletada taotleja e-residendi digi-ID-d. Samas on mõistetamatu, miks seadusandja on lubanud ÄS §-s 173 koosolekut kokku kutsumata otsuste vastuvõtmisel eelnõude kohta seisukoha väljendamist kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, aga koosolekul füüsiliselt kohal mitteviibiv isik häält kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis edastada ei saa. Eeltoodust lähtuvalt on töö autori arvates ühinguõiguse revisjoni raames töörühma esitatud eelnõus põhjendatult ÄS § 170 lg-s 5 sätestatud kirjalik vorminõue asendatud kirjalikku taasesitamist võimaldava vormiga.²¹⁵

Mis puudutab ÄS § 298² lg-t 2, siis ka selles sätestatud tõdemus, et posti teel hääletanud osanikud arvestatakse kvoorumihulka ja vastupidi, ei arvestata kvoorumihulka, kui hääletatakse enne koosolekut avalikustamata otsuse eelnõu üle, on põhjendatud, sest muidu tuleks lugeda see vastuhääleks ja oleks väga keeruline, kui mitte võimatu, võtta vastu otsuseid eelnevalt avalikustamata eelnõude osas. Seetõttu ei ole töö autori hinnangul lubatud sellest teistmoodi kokku leppida. Peale selle kohustab ÄS § 298² lg 3 posti teel hääletamiseks kasutama blanketti. Töö autori hinnangul on see mõistlik arusaamatuste vältimiseks ning ei ole liialt kitsendav, mistõttu praktikas ka puudub vajadus sellest kõrvale kalduda. Paindlikkuse võimaldab selles samas lõikes sõnaselgelt sätestatud võimalus näha täpsemad nõuded ette põhikirjas.

Lisaks saab ÄS § 170¹ alusel põhikirjaga anda osanikele võimaluse edastada hääle elektrooniliselt. Nimelt võib ÄS § 170¹ lg 1 alusel põhikirjas ette näha, et osanikud saavad anda hääle koostatud otsuste eelnõude osas elektroonilisi vahendeid kasutades. Elektroonilise hääletamise korraldamise osas tagab osaühingu võimaluse kujundada see vastavalt enda vajadustele ÄS § 170¹ lg 3 esimene lause, mis sätestab sõnaselgelt võimaluse näha põhikirjas ette üksikasjalik kord elektrooniliseks hääletamiseks. Küll aga on ÄS § 170¹ lg 4 esimeses lauses täpsustatud, et elektrooniline hääletamine peab aset leidma elektroonilises vormis, mis tähendab eelkõige seda, et nõutav on TsÜS § 80 lg 2 p 3 kohaselt elektrooniline allkiri. Samas on töö autori arvates lubatud kõrvalekalle, kui on tagatud vastavalt ÄS § 170¹ lg 3 kolmandale lausele, et põhikirjas sätestatud elektroonilise hääletamise regulatsioon kindlustab osanike identifitseerimise ning hääletamise turvalisuse ja usaldusväärsuse. Nagu õiguskirjanduses on selgitatud, siis identifitseerimise nõue on oluline seetõttu, et oleks võimalik välja selgitada hääle tegelik andja.²¹⁶ Vajaliku turvalisuse ja isiku tuvastamise võib tagada ka muu viis. Näiteks, kui

²¹⁵ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. *Op. cit.*

²¹⁶ Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 199.

osanikel on võimalik ID-kaardi või Mobiil-ID abil siseneda virtuaalsesse keskkonda ning seal ka koosolekut jälgida ja hääle anda.

Kuigi autor nõustub Optimity Advisors and Tipik Legali poolt ühingu tegevuses digitaalsete vahendite kasutamise osas läbi viidud uuringu raames Eesti Maksu- ja Tolliameti poolt väljendatuga, et turvalise IT-lahenduse loomine võib olla osaühingu kui eelduslikult väikese äriühingu jaoks liialt kallis,²¹⁷ siis ei anna see alust muu kui elektrooniliselt allkirjastatult hääle edastamise võimaluse põhikirjas keelustamiseks. Kui osaühing soovib sellise investeeringu teha, siis peaks see ka lubatud olema. Võimalik on kasutada ka juba loodud platvorme. Seejuures nõustub töö autor Ernst & Youngi poolt Euroopa Komisjoni jaoks läbi viidud uuringu raportis kirjeldatuga, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus nr 910/2014 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul²¹⁸ (tuntud ka kui eIDAS määrus) seab nõuded ainult avalikkusele osutatavate usaldusteenuste suhtes, millel on mõju kolmandatele isikutele, aga äriühingute ja nende liikmete suhteid võib pidada suletud süsteemiks määratletud osalejate vahel, mistõttu ei ole määruse eeskirjad iseenesest äriühingu sisesuhetes kohaldatavad.²¹⁹

Keskendudes elektroonilisele hääletamisele, tuleb tähelepanu pöörata ka võrdse kohtlemise põhimõttele. Eelnõu, millega seadusesse lisati § 170¹, seletuskirjas on selgitatud, et elektroonilise hääletamise lubamisel peab olema tagatud kõigi äriühingu liikmete võrdsus. Nimelt peab olema tagatud elektrooniliselt hääletavate osanike õigus hääletada kõigi nende samade otsuste suhtes, mille üle saavad hääletada koosolekul kohal viibivad osanikud.²²⁰ Niisugune seisukoht tagab, et osanikke koheldakse ÄS § 154 lg 1 kohaselt võrdsetel asjaoludel võrdselt. Sellest lähtudes ei tohiks samamoodi anda elektrooniliselt hääletavatele osanikele eeliseid võrreldes koosolekul hääletavate osanikega. Nii on Saksa õiguskirjanduses D. Kubis

²¹⁷ Tipik Legal, Optimity Advisors, Directorate-General for Justice and Consumers (European Commission). Assessment of the impacts of using digital tools in the context of cross-border company operations. Country fiche: Estonia. European Commission 25.04.2018. Online. – https://ec.europa.eu/info/publications/digitalisation-company-law_en (29.02.2020).

²¹⁸ 23. juuli 2014. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ. – ELT L 257, lk 73–114.

²¹⁹ Ernst & Young, Directorate-General Justice and Consumers (European Commission). Identification and assessment of legal and practical impediments for the use of digital tools for interaction between companies and their shareholders. Publications Office of the European Union 27.07.2018. Online. – <https://op.europa.eu/et/publication-detail/-/publication/e25daec2-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1> (01.03.2020).

²²⁰ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

töö autori arvates põhjendatult märkinud, et ei tohi näiteks põhikirjaga anda elektrooniliselt hääletavatele osanikele õigust edastada hääli peale koosolekut.²²¹

Lisaks eeltoodule tuleb tähelepanu pöörata ka osanike koosolekust elektrooniliselt osa võtmisele. ÄS § 170¹ lg 5 esimene lause annab võimaluse põhikirjas ette näha, et koosolekut kantakse üle reaalses interneti vahendusel, kahepoolse side abil või muul viisil, mis on tehniliselt turvaline. Seejuures ei mõisteta sama lõike teise lause kohaselt ülekande jälgimist siiski koosolekul osalemisena äriseadustiku mõttes. Õigusteooriast nähtub, et viimane tähendab seda, et koosolekul reaalses jälgivate osanike hääli ei arvestata kvoorumi kindlaks tegemisel ja samuti ei ole neil lubatud hääletada.²²² Vaatamata sellele tuleb töö autori arvates asuda seisukohale, et põhikirjas on lubatud ette näha elektrooniline osalemine. Seejuures, kuna ÄS § 170¹ lg 5 lubab põhikirjas reguleerida, et koosoleku ülekande toimub reaalses kahepoolse side abil ja ÄS § 170¹ lg 1 võimaldab ette näha elektroonilisi vahendeid kasutades hääletamise muuhulgas koosoleku kestel, siis on seadusandja sisuliselt aktsepteerinud elektroonilist osalemist.

Elektroonilise osalemise võimalus loodi börsiaktiaseltsidele seaduse eelnõuga, millega võeti üle aktsionäriõiguste direktiiv.²²³ Nimelt võimaldab ÄS § 290¹ põhikirjaga börsiaktiaseltsi puhul ette näha elektrooniliste vahendite abil koosolekust osa võtmise, sh võimaluse arvamust avaldada ja kõigi otsuse eelnõude osas elektrooniliselt hääli edastada. Seda enam peaks töö autori arvates elektrooniliselt koosolekul osalemise võimalus olema lubatud osaühingu puhul, sest ka A. Vutt ja M. Vutt on kinnitatud, et võrreldes aktsionäridega on osanikel veelgi tihedam isiklik seos ühinguga ning ülekaalus on osalemishuvi, mitte niivõrd investeerimishuvi.²²⁴ Euroopa Komisjoni eksperdirühm Informal Company Law Expert Group on põhjendatult märkinud, et elektrooniliste vahendite kasutamine võimaldab ka neil, kes on ühinguga võrreldes teisest riigist pärit osanikud, olla paremini kaasatud osaühingu tegevusse.²²⁵ Kuigi seadus sätestab selgelt võimaluse näha põhikirjas ette elektrooniline hääletamine, siis ei anna see võimalust elektrooniliste vahendite abil koosolekul toimuval arutelul osaleda, arvamust avaldada ning koosolekul ühiselt lahendusi otsida. Üha kasvav rahvusvaheline mõõde mõjutab ka osaühinguid, mistõttu ka osanikel peaks olema võimalik mitte üksnes passiivselt koosolekut

²²¹ Kubis, D. AktG § 118, Rn. 81.

²²² Saare, K. jt. *Op. cit.*, lk 200.

²²³ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

²²⁴ Vutt, A., Vutt, M. Äriühingu osaniku ja aktsionäri teabeõigus Eesti kohtupraktikas. – *Juridica* 2012/9, lk 709-716.

²²⁵ The Informal Company Law Expert Group (ICLEG). *Op. cit.*

veebis jälgida, vaid nende elektroonilisi vahendeid kasutades koosolekust osa võtmist tuleks käsitada osalemisena ja neil peaks olema võimalik reaalajas teostada osalusest tulenevaid õigusi, sh hääleõigust, et mitte takistada nende tõhusat osa võtmist ühingu tahte kujundamisest. Puudub mõistlik põhjus, miks tehnoloogia arengut arvestades selline võimalus osaühingu jaoks keelatud peaks olema.

Kuigi töö autor nõustub Ernst & Youngi poolt Euroopa Komisjoni jaoks äriühingu sisesuhetes elektrooniliste vahendite kasutamise osas läbi viidud uuringu raportis nendituga, et spetsiaalse tarkvara ja rakenduste arendamine ja hooldamine võib nõuda olulisi investeeringuid,²²⁶ siis ei tähenda see, et osaühingu puhul peaks seetõttu olema välistatud elektroonilise osalemise põhikirjaga ettenägemine. Ka raporti koostaja Ernst & Young ise asus seisukohale, et vaatamata kulutustele võimaldavad digitaalsed lahendused siiski kiiremat, odavamat, mugavamat suhtlust ning tõhusamat õiguste teostamist.²²⁷ Eeltoodust tulenevalt, kuna elektrooniliste lahenduste tarvitusele võtmiseks võib olla vaja teha olulisi investeeringuid ning see võib olla probleemiks eelkõige just väikeste osaühingute jaoks, siis toetab töö autor ettevõtjaportaalis elektroonilise hääletamisplatvormi loomist ja ühinguõiguse revisjoni raames töörühma esitatud eelnõuga ette nähtavat õiguslikku raamistikku äriregistri infosüsteemis osanike koosoleku läbiviimiseks loodava elektroonilise keskkonna puhuks.²²⁸ Käesoleva töö autori hinnangul võimaldab see osaühingu efektiivsemat tegutsemist ning tagab otsuste tõhusa vastu võtmise ja koosolekust osa võtmise õiguse ka osanike jaoks, kes ei ole residendid osaühingu asukohariigis või saa muul põhjusel koosolekul osaleda.

Kui ülal elektroonilise hääletamise juures sai rõhutatud osanike võrdse kohtlemise tagamise vajadust, siis nõustub töö autor siinkohal Ernst & Youngi läbi viidud uuringu raportis väljendatud seisukohaga, et elektroonilise osalemise võimaldamine suurendab võrdsust, sest kõigil on võimalik koosolekul toimuvast arutelust osa võtta, residentidest ja mitteresidentidest ühingu liikmete vahel vahet tegemata.²²⁹ Eeltoodust tulenevalt ei ole ÄS § 170¹ lg 5 teine lause täielikult imperatiivne. Küll aga tuleb silmas pidada põhikirjas elektroonilise osalemise võimaldamisel, et muul kui füüsiliselt osanike koosolekul hääletamise puhul oleks tagatud turvalisus, vältimaks osanike koosoleku manipuleerimist. Vajadust tagada turvaline

²²⁶ Ernst & Young, Directorate-General Justice and Consumers (European Commission). *Op. cit.*

²²⁷ Ernst & Young, Directorate-General Justice and Consumers (European Commission). *Op. cit.*

²²⁸ Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. *Op. cit.*

²²⁹ Ernst & Young, Directorate-General Justice and Consumers (European Commission). *Op. cit.*

elektroonilise osavõtmise viis on aktsiaseltsi kontekstis rõhutatud ka seaduse eelnõu, millega börsiaaktsiaseltsi puhul elektrooniline osavõtmine ette nähti, seletuskirjas.²³⁰

Arvestades käesolevas alapeatükis käsitletud, toetab töö autor Vabariigi Valitsuse 16. aprillil 2020. a algatud tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõud. Sellega kaotatakse põhjendamatud erisused juriidiliste isikute liikide vahel. Nimelt on selles ette nähtud TsÜS-i täiendamine §-ga 33¹, millega kehtestatakse kõigi juriidiliste isikute (sh osaühingu) organi liikmete jaoks koosolekul elektrooniliste vahendite abil osalemise ja õiguste teostamise võimalus, välja arvatud, kui põhikirjas on ette nähtud teistmoodi. Seetõttu ei reguleerita äriseadustikus ka enam elektroonilist hääletamist ning kehtetuks tunnitatakse ÄS § 170¹ lõiked 2–5. Lisaks sellele muudetakse ÄS § 170 lõiget 5 selliselt, et enne koosolekut on võimalik edastada hääle vähemalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, kui põhikirjaga ei ole kokku lepitud teistmoodi. Eelnõule andis küll tõuke maailmas leviva koroonaviiruse tõttu 12. märtsil 2020. a Eestis välja kuulutatud eriolukord, aga muudatused jäävad eelnõu seletuskirja kohaselt jõusse ka eriolukorra lõppedes.²³¹ Kui seaduseelnõu esitatud kujul vastu võetakse, siis puudub vajadus elektroonilise osalemise ja seal osanike õiguste teostamise võimaluse või enne koosolekut kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis hääle edastamise põhikirjas eraldi reguleerimiseks. Selline võimalus on kehtima hakkava TsÜS 33¹ ja ÄS § 170 lg 5 järgi ka osaühingu puhul seadusega tagatud ning põhikirjaga võib seda piirata või välistada.

3.2 Otsuse vastuvõtmine koosolekut kokku kutsumata

3.2.1 Kirjalik hääletamine

Lisaks eelnevale on küsimus ka selles, kas muul viisil kui koosolekul osanike otsuse tegemist reguleerivast normist on kõrvalekalded lubatud. Esmalt, mis puudutab kirja teel hääletamist, siis otsuse vastu võtmisel ÄS § 173 lg-te 1–4² alusel peab osanik esitama oma seisukoha kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Sellest on lubatud kõrvale kalduda, nähes põhikirjas ette kirjalikus vormis hääletamise. Tegemist on rangema vorminõudega, mis võimaldab tänu allkirjale paremini ära hoida võltsimist ja siduda hääle konkreetse osanikuga.

²³⁰ Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. *Op. cit.*

²³¹ Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (elektrooniliste võimaluste laiendamise koosolekute korraldamisel ja otsuste vastuvõtmisel) (180 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eenloun/eenloun/5a580d80-9735-437f-ab2e-00123eba9343/Tsiviilseadustiku%20üldosa%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20\(elektrooniliste%20võimaluste%20laiendamine%20koosolekute%20korraldamisel%20ja%20otsuste%20vastuvõtmisel\)](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eenloun/eenloun/5a580d80-9735-437f-ab2e-00123eba9343/Tsiviilseadustiku%20üldosa%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20(elektrooniliste%20võimaluste%20laiendamine%20koosolekute%20korraldamisel%20ja%20otsuste%20vastuvõtmisel)) (22.04.2020).

Sellise kõrvalekalde lubatavust kinnitab ka õigusteoorias väljendatud põhimõte, et tehingu võib teha seaduses sätestatud rangemas vormis. Nimelt, kuigi hääle andmine on TsÜS § 33 lg 1 esimese lause järgi tahteavaldus, siis kohaldatakse sellele sama lõike teise lause kohaselt tehingu kohta ette nähtud regulatsiooni. Õigusteoorias on TsÜS §-s 79 reguleeritud kirjalikku taasesitamist võimaldava vormi kohta märgitud, et kui tehingu tegemiseks on ette nähtud kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm, siis võib tehingu teha ka rangemas vormis.²³² Seejuures ei oleks kirjaliku vormiga TsÜS § 80 kohaselt võrdseks loetav elektrooniline vorm kuidagi vastuolus ka ÄS § 173 mõttega, sest ei takista liigselt vajadust teha otsuseid kiireloomulistes olukordades. Kuigi omakäeline allkiri võib takistada operatiivset reageerimist, siis ei peaks olema põhikirjaga kirjalikus vormis kokkuleppimine lubamatu, sest see võimaldab ära hoida pettusi ja kuritarvitusi.

Kui põhikirjas oleks lubatud ette näha seaduses fikseerituga võrreldes leebemad vorminõuded (näiteks telefoni teel või suuliselt hääletamine), siis oleks hääle edastamise või mitte edastamise tõendamine vaidluse korral raskendatud. Seda on märgitud ka eelnõu, millega otsuste vastuvõtmise korral koosolekut kokku kutsumata seisukoha kirjalikult vormistamise nõue lisati, seletuskirjas, kus selgitati, et eelnevalt oli küllaldane ka telefoni teel vastuse esitamine, aga sellisel juhul oli hääletustulemuste hilisem välja selgitamine keeruline.²³³ Eeltoodust tulenevalt ei ole kirjalikku taasesitamist võimaldavast vormist leebemad vorminõuded lubatud, sest regulatsioon püüab vältida tõendamise keerukusest tekkida võivaid rohkaid vaidlusi.

Kui kirjaliku hääletamise korral osanik ei teata juhatuse poolt määratud tähtaja jooksul, kas ta on otsuse poolt või vastu, siis loetakse ÄS § 173 lg 2 teise lause järgi, et ta hääletab otsuse vastu. Saksa õiguskirjanduses puudub ühtne seisukoht selles osas, kas põhikirjas on lubatud ette näha, et vaikimist tuleb pidada poolthääleks. H. Schindler on välja toonud, et enamik Saksa autoreid liigitab vähemalt problemaatiliseks või küsitavaks põhikirjas kehtestatud reeglit, mille järgi loetakse vaikimist teatud hääletamiseks antud aja jooksul poolthääleks, kuna see on ebanõistlikult kahjustav, teised aga peavad seda lubatavaks.²³⁴ Töö autori arvates ei ole lubatud põhikirjas ette näha, et kirjaliku hääletamise korral loetakse mitte vastamine poolthääleks. See

²³² Sein, K. TsÜS § 79, komm 3.1.

²³³ Äriseadustiku, mittetulundusühingute seaduse, sihtasutuste seaduse ning nendega seotud seaduste muutmise seaduse eelnõu (744 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/cf759bd3-97aa-310b-bb84-4bc734d83249/Äriseadustiku,%20mittetulundusühingute%20seaduse,%20sihtasutuste%20seaduse%20ning%20nendega%20seotud%20seaduste%20muutmise%20seadus> (07.01.2020).

²³⁴ Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 105.

suurendaks liigselt kuritarvituste ohtu, sest kui on näiteks teada, et osanik ei saa teatud ajaperioodil vastata, siis võimaldaks see korraldada kirjaliku hääletuse, et soovitud otsus vastu võtta.

Kirja teel hääletamise osas kehtestatud häälteenamuse nõuded sarnanevad osanike koosolekul hääletamise puhul kehtestatud õigusnormidega. Nii on otsus ÄS § 174 lg 2 järgi vastu võetud, kui selle poolt on antud üle poole osanike häälest või näiteks põhikirja muutmise puhul, kui selle poolt on ÄS § 175 lg 1 kohaselt antud vähemalt 2/3 osanike häälest. Seejuures lubab seadus selgelt põhikirjaga ette näha suurema häälteenamuse nõude. Näiteks on Riigikohtu tsiviilkolleegium pidanud võimalikuks ette näha, et otsuse vastuvõtmine ilma koosolekut kokku kutsumata eeldab kõigi osanike nõusolekut.²³⁵ Samamoodi on Riigikohus toonitanud, et ÄS § 174 lg 3, mis reguleerib hääletamist isiku valimise korral, kohaldub ka ÄS § 173 lg 1 alusel otsuse vastuvõtmisel.²³⁶ Erinevuseks on üksnes see, et koosolekul otsuste vastu võtmisel tuleb lähtuda kohalolevatest häälest, aga koosolekut kokku kutsumata otsuste tegemisel lähtutakse kõigist häälest, sest isegi, kui osanik häält ei edasta, siis loetakse see vastuhääleks. Töö autor nõustub siinkohal Riigikohtu tsiviilkolleegiumi väljendatud seisukohaga, et erinevad hääletamise viisid ei peaks viima erineva hääletustulemuseni, sest muidu on võimalik valida sobiv otsuse vastuvõtmise viis, et võtta vastu just endale meeltmööda olev otsus.²³⁷

Eelneva põhjal võib tõusetuda küsimus, kas põhikirjas on üldse lubatud ette näha erinevad häälteenamuse nõuded otsuste vastuvõtmisel koosolekul või koosolekut kokku kutsumata, kuna see võib soodustada kuritarvitusi. Sellele on viidanud Harju Maakohus ka ühes oma lahendis, mis puudutas tsiviilasja, kus polnud selge, kas põhikirjas ette nähtud häälteenamus kohaldub ka ÄS § 173 alusel otsuse vastuvõtmisel. Kohus asus seisukohale, et kohaldub, lähtudes mh sellest, et vastasel juhul võib hääletusprotseduur märkimisväärselt mõjutada hääletustulemust.²³⁸ Vaatamata eeltoodule tuleb Riigikohtu praktikale tuginedes asuda seisukohale, et põhikirjas ei ole välistatud erisuguste minimaalsete poolthäälte arvu ette nägemine otsuste vastuvõtmiseks koosolekul või muul viisil, aga see tuleb sellisel juhul selgelt välja tuua. Nimelt märkis tsiviilkolleegium, et kui soovitakse ette näha seaduses sätestatust teistsugune häälteenamuse nõue, siis tuleb see põhikirjas eraldi reguleerida koosolekul või koosolekut kokku kutsumata otsuse vastuvõtmise viiside puhul.²³⁹ Kui erinevaid otsuse vastu

²³⁵ RKTKo 3-2-1-166-09, p 12.

²³⁶ RKTKm 3-2-1-97-11, p 25.

²³⁷ RKTKm 3-2-1-97-11, p 27.

²³⁸ HMKo 2-12-24990/21.

²³⁹ RKTKo 3-2-1-166-09, p 13.

võtmise viise ei ole aga selgelt põhikirjas eristatud, siis on töö autori arvates Harju Maakohus juba viidatud tsiviilasjas põhjendatult asunud seisukohale, et reeglina viib põhikirja tõlgendamine VÕS §-s 29 sätestatud põhimõtete alusel sellisel juhul järelaluseni, et põhikirjas ette nähtud häälteenamuse nõue kehtib nii otsuste tegemisel koosolekul kui ka koosolekut kokku kutsumata, sest muidu ei teostu põhikirjast nähtuv tahe. Näiteks selles asjas oli põhikirjas kokku lepitud, et otsuseid saab lugeda vastuvõetuks ainult üksmeele korral. Kohus märkis, et kui asuda seisukohale, et see kohaldub üksnes koosolekul otsuste vastu võtmisel, siis viiks see selleni, et vähemusosanik jääks täielikult otsustusõigusetu, sest vähemusosanikule kuulus 12,5% osadest, aga kahele teisele osanikule kokku 87,5% osadest, seega oleks enamusosanikud saanud olukorda ebaausalt ära kasutades võtta kõik otsused vastu koosolekut kokku kutsumata.²⁴⁰

Kui osanikele seisukoha esitamiseks määratud tähtaeg on möödunud, siis kohustab ÄS § 173 lg 3 juhatust koostama hääletustulemuste kohta samas lõikes sätestatud andmeid sisaldava hääletusprotokolli ja saatma selle viivitamata osanikele. Seejuures on nimetatud paragrahvi lõike 4 kohaselt hääletusprotokolli lisaks osanike esitatud seisukohad. Hääletusprotokolli koostamise nõue on kehtestatud tõendamise eesmärgil. Hääletusprotokollis märgitakse mh vastuvõetud otsused koos hääletamistulemustega. Kui võetakse vastu otsus, mille alusel tehakse äriregistris muudatused, siis peab registripidajal olema võimalik kontrollida, et häälteenamuse nõue oli täidetud. Kuigi registripidaja õigus kontrollida talle esitatud dokumente on ÄS § 33 lg 6 järgi piiratud ning seda on rõhutanud ka Riigikohus, siis on tsiviilkolleegium selles samas otsuses sõnaselgelt kinnitanud, et registripidaja ülesandeks on kontrollida ka näiteks koosoleku pädevust ja otsuste vastuvõtmiseks ette nähtud protseduurireeglite täitmist.²⁴¹ Töö autori arvates sarnaseks seadusest tulenevaks sisunõudeks on ka häälteenamuse nõue, mistõttu registripidajal lasub ka kohustus kontrollida, et otsuse poolt anti selle vastu võtmiseks nõutav arv hääli.

Isegi kui tegemist ei ole otsusega, mille alusel tehakse kanne registrisse, siis tuleb hääletamise tulemused dokumenteerida ning tagada osanike teada saamine nendest. Seda seetõttu, et hääletustulemustest teada saamine kaitseb ka vähemusosanike õigustatud huve. Nagu H. Schindler on Saksa õiguskirjanduses märkinud, siis on osanike huvides hääletamise tulemustest teada saada, kui enamuse otsus kirjalikult heaks kiidetakse.²⁴² Osanikule peab olema tagatud

²⁴⁰ HMKo 2-12-24990/21.

²⁴¹ RKTKm 3-2-1-139-08, p 8.

²⁴² Schindler, H. GmbHG § 48, Rn. 95.

võimalus teada saada vastuvõetud otsusest ja sellest, et tema häält arvestati. Seadus on selle kindlustamiseks ette näinud kohustuse saata osanikele hääletusprotokoll. Töö autori hinnangul ei ole seda lubatud asendada näiteks osaühingu määratud kohas tutvumise võimalusega või internetis kättesaadavaks tegemisega, nagu see on lubatud koosoleku protokolli puhul ÄS § 171 lg 5 koostoimes ÄS § 304 lg 3 alusel. Osanike koosolekul otsuse tegemisel selgub koosolekust osa võtva osaniku jaoks juba koosolekul, kas otsus on vastu võetud või mitte ning protokoll koostatakse eelkõige dokumenteerimise eesmärgil, aga kirja teel hääletades selgub alles juhatuse edastatud hääletusprotokollist, kas otsus on vastu võetud ning kas hääli on nõuetekohaselt arvestatud.

3.2.2 Üksmeelne kirjalik otsus

Lisaks kirjalikule hääletamisele näeb seadus selgelt ette võimaluse võtta otsuseid vastu koosolekut kokku kutsumata ka ÄS § 173 lg 6 esimese lause kohaselt juhul, kui osaühingul on ainult üks osanik või kui peale ainuosaniku on osanikuks üksnes osaühing ise. Sellisel juhul võib otsuse vastu võtta, järgimata mitmeid koosolekul otsuse tegemist ja kirja teel hääletamist puudutavaid norme, täpsemalt §-s 170, § 171 lg-tes 4–6, §-s 172 ning § 173 lg-tes 1–4¹ sätestatud. Küll aga peab otsuse ÄS § 173 lg 6 teise lause järgi vormistama kirjalikult ning osanikud peavad sellele alla kirjutama, märkides selles ka osanike nimed, häälte arvu ja otsuse tegemise aja. Viimaste märkimine on vajalik tulenevalt registripidaja kontrollist, kas kandeavaldusele lisatud dokumendid on kooskõlas seaduses sätestatud nõuetega, tagamaks registriandmete õigsus. Nimelt keeldub registripidaja ÄS § 33 lg 5 kohaselt kande tegemisest, kui kandeavaldus või sellega koos esitatud dokumendid ei ole kooskõlas seadusega või on esitatud enne lubatud või pärast seaduses kehtestatud tähtaega.

Tõusetub küsimus, kas otsuse kirjalikult vormistamise nõue on imperatiivne. Mis puudutab ainuosaniku poolt otsuste tegemist Saksa õiguse järgi, siis ka seal on kehtestatud otsuse kirjalikult vormistamise nõue. Nimelt reguleerib sellises olukorras otsuste vastuvõtmise protseduuri GmbHG § 48 lg 3, mille kohaselt, kui kõik osad kuuluvad ühele osanikule, siis peab ta otsuse dokumenteerima ja selle allkirjastama. Töö autor nõustub siinkohal BGH märgituga, et kirjaliku vormi nõue tagab õiguskindluse ühe osanikuga osaühingus tehtud otsuse sisus ja hoiab ära kuritarvitused kolmandate isikute suhtes.²⁴³ ÄS § 173 lg-s 6 sätestatud otsuste

²⁴³ BGH, 27.03.1995 - II ZR 140/93: Fristlose Kündigung des Geschäftsführers durch Alleingesellschafter der GmbH und Anforderung an Protokollierung. – Neue Juristische Wochenschrift 1995, Heft 27.

kirjalikult vormistamise ja allkirjastamise nõue täidab sama eesmärgi. See tõendab lihtsustamist ning aitab ära hoida pettusi ja kuritarvitusi. Normi eesmärgiga on samuti kooskõlas Tallinna Ringkonnakohtu väljendatud seisukoht, et konkludentne tahte väljendamine ei ole käsitatav ainuosaniku otsusena.²⁴⁴ Eeltoodud käsitus näitab, et põhikirjas võib ette näha vaid ÄS § 173 lg 6 teises lauses sätestatust rangema vorminõude. Seda kinnitab ka õigusteoorias TsÜS § 77 lg-s 1 sätestatud vormivabaduse kohta selgitatu, et lubatud on kokku leppida tehingu tegemises seaduses fikseerituga võrreldes rangemas vormis.²⁴⁵

Isegi kui osanikke on rohkem, aga nad kõik on otsusega nõus ja selle allkirjastavad, siis võib ÄS § 173 lg 7 koostoimes ÄS § 173 lg-ga 6 kohaselt otsuse sarnaselt ainuosaniku otsusega vastu võtta formaalseid protseduurireegleid järgimata. Ka Saksa õiguses on GmbHG § 48 lg-s 2 ette nähtud kirjalikult otsuse vastu võtmise võimalus, kui osanikud on üksmeelel. Sellisel juhul peavad aga kõik osanikud nõustuma otsuse ettepanekuga kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Samas on Saksa õigusteoorias märgitud, et otsuse tulemuse ametlik kindlaksmääramine ei ole vajalik otsuse kehtivuse jaoks.²⁴⁶ Eesti ühinguõiguse seisukohast ei ole konsensusliku kirjaliku otsuse dokumenteerimise nõuet lubatud põhikirjaga kaotada, sest töö autori arvates soovis seadusandja otsuse kirjalikult vormistamise nõudega tagada, et otsus on objektiivselt tajutav ning sellest tulenevalt ka õiguskindluse. Seejuures sarnaselt ainuosaniku otsuse juures mainituga on allkirjastamine oluline, et vältida kuritarvitusi, tagades identifitseerimise.

Eelnevat kinnitab ka Riigikohtu tsiviilkolleegium seisukoht, et otsusest ei saa kõnelda juhul, kui otsusena esitatus ei sisaldu otsuse tegemiseks õigustatud isikute tahteavaldused. Selline on olukord muuhulgas siis, kui otsuse vastuvõtmist ei ole nõutele vastavalt dokumenteeritud.²⁴⁷ Nõue on oluline nii otsuste puhul, mis on aluseks registrikannetele, aga autor nõustub ka Saksa õiguskirjanduses väljendatuga, et peab olema võimalik eristada õiguslikult siduvalt vastu võetud otsuseid muudest seisukohtade väljendustest.²⁴⁸ Eeltoodust tulenevalt tuleb asuda seisukohale, et olukorras, kus kõik osanikud on otsusega nõus, on lubatud üksnes põhikirjaga ÄS § 173 lg-s 7 sätestatust rangema vorminõude kokku leppimine. Seisukohta kinnitab ka juba eelnevalt viidatud põhimõte, et lubatud on kokku leppida seaduses sätestatust rangemas vormis. Seejuures ei saa enamus olukorras, kus on teada, et vähemus ei ole otsusega nõus, ÄS § 173 lg-

²⁴⁴ TlnRnKo 2-14-2708/25, p 13.

²⁴⁵ Sein, K. TsÜS § 77, komm 3.1.

²⁴⁶ Noack, U. GmbHG § 48, Rn. 32.

²⁴⁷ RKTKo 3-2-1-55-14, p 21.

²⁴⁸ Liebscher, T. GmbHG § 48, Rn. 141.

st 6 juhindudes otsust üksnes kirjalikult vormistada, sest seaduses sätestatud reeglid koosolekul või muul viisil otsuse vastuvõtmiseks kaitsevad iga osaniku õigust osaleda osaühingu tahte kujundamisel ning kõrvalekalded on lubatud üksnes käesolevas töös analüüsitud määral.

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli kindlaks teha, millises osas on osanike otsuse tegemisest teatamist ja otsuse vastuvõtmise protseduuri reguleerivad normid dispositiivsed ning sellest tulenevalt, kas osanikel on vabadus põhikirjaga teistmoodi kokku leppida. Magistritöös läbi viidud analüüsi tulemusel jõuti järgmiste järeldusteni.

ÄS § 171 lg 1 järgi on koosoleku kokkukutsumine juhatuse ülesanne, aga põhikirjaga on lubatud kokku leppida, et koosoleku võib kokku kutsuda iga juhatuse liige eraldi, sest see kaitseb enam osaniku osalemisõigust ega ole ebamõistlikult koormav, sest osanikul on vabadus koosolekul mitte osaleda. Samas võib ka selle sõnaselgelt välistada, nähes ette, et vajalik on juhatuse ühine otsus. Seejuures saab põhikirjaga anda juhatuse kõrval koosoleku kokkukutsumise õiguse ka osanikele endale tulenevalt osanike tihedast seotusest osaühingu juhtimisega. Küll aga ei ole lubatud täielikult välistada juhatuse ühingu juhtimisfunktsiooniga vahetult seotud pädevust osanike koosolek kokku kutsuda, sest sellega muudetakse osaühingu sisesuhetes olevate ülesannete jaotuse aluspõhimõtteid.

Põhikirjaga on lubatud kokku leppida peale ÄS § 171 lg-s 2 kehtestatud asjaolude ka täiendavates olukordades, mille esinemise korral tuleb koosolek kokku kutsuda, kuna osanike pädevust saab laiendada, aga seejuures ei tohi juhatust täielikult ilma jätta juhtimis- ja esindusõigusest. Arvestades vähemuse kaitset ja vajadust tagada, et osanike koosolek jääb kõrgeimaks otsustustasandiks, on imperatiivne ÄS § 171 lg 2, mille järgi tuleb osanike koosolek korraldada, kui see on vajalik ühingu huvides. Seejuures, kui eelduseks ei ole just kõigi osanike nõusolek, ei ole lubatud ette näha, et selle aluse esinemisel korraldatakse kirjalik hääletus, sest koosoleku korraldamine on osaühingu huvides, et toimuks arutelu ja osanikud saaksid otsida ühingu huvidest lähtuva lahenduse. Samuti ei ole lubatud põhikirjaga vabastada ÄS § 171 lg 2 p-st 1 tulenevast kohustusest kutsuda koosolek kokku, kui osaühingu netovara on väiksem kui pool osakapitalist või seadusest tulenev osakapitali miinimumsuurus, sest see kaitseb võlausaldajaid ja tagab osanike võimaluse otsustada vajalike meetmete võtmise üle. Keelatud on kokkulepe, et ÄS § 171 lg 2 p-s 1 nimetatud alusel viib juhatus läbi kirjaliku hääletuse, sest tulenevalt küsimuse olulisusest ühingu jaoks peaks osanikel olema võimalik mõjutada tulemust ja ühiselt seisukoht kujundada.

Lubatud ei ole välistada ka ÄS § 171 lg 2 p-s 2 nimetatud alust, mille kohaselt tuleb koosolek korraldada nõukogu või audiitori nõudel, sest see tagab võimaluse tuua osanike koosoleku ette

järelevalvetulemused või asjaolud, mis nõuavad ühingu kaitseks meetmete võtmist. Samuti on vähemuse kaitseks kehtestatud normina osaliselt imperatiivne ÄS § 171 lg 2 p 3, mille järgi tuleb koosolek kokku kutsuda, kui seda taotlevad osanikud, kellele kuulub vähemalt 1/10 osakapitaliga esindatud häältest: lubatud on ette näha üksnes väiksem osalusnõue. Õigustatud isikuid ei ole lubatud ilma jätta ÄS § 171 lg-s 3 kehtestatud õigusest kutsuda koosolek ise kokku, kui juhatus esitatud nõuet ühe kuu jooksul ei täida. Kokku võib leppida üksnes lühemas tähtajas või juhatuse kuritarvituste vältimiseks võimaldada koosolek kokku kutsuda ka juhul, kui juhatus on määranud koosoleku toimumiseks põhikirjas ette nähtust hilisema aja.

ÄS § 170 lg 1 esimene lause, mille järgi otsuseid võidakse vastu võtta koosolekul või ÄS §-s 173 sätestatud korras, on osaliselt dispositiivne, sest põhikirjas on võimalik konkreetse osaühingu huve arvestades reguleerida juhud, mil tuleks kasutada üht või teist otsuse vastuvõtmise viisi. Küll aga ei ole lubatud vähemusosanike kahjuks põhikirjas ette näha otsuse tegemist koosolekut kokku kutsumata ka juhul, kui seda taotlevad osanikud kooskõlas ÄS § 171 lg 2 p-ga 3.

Osanike koosoleku toimumise teate saatmise viisi osas jõuti järeldusele, et osanike õiguste kaitse-eesmärgil on täielikult imperatiivne ÄS § 172 lg 1 esimene lause, mis kohustab teate saatma kõigile osanikele. Põhikirjas on aga lubatud osanike kasuks ette näha rangemad nõuded sama lõike teisest lausest, mille järgi tuleb koosoleku toimumise teade saata osanike nimekirja kantud aadressil või e-posti aadressil, arvestades seejuures siiski osaühingu olemusega. Osalemisõiguse kindlamaks tagamiseks võib põhikirjaga kokku leppida, et e-kirja teel teate saatmisel loetakse teade kätte toimetatuks üksnes juhul, kui saaja annab kättesaamise kohta kinnituse, aga sellisel juhul tuleks vähemusosanike kaitseks ette näha mehhanism, mis võimaldab vältida kuritarvitusi. See on ka ühingu huvides, et oleks võimalik otsuseid teha. Kuna saaja peab saama koosoleku toimumise kohta saadud teavet hiljem üle vaadata ning saatja suutma tõendada, et ta on teate saatnud, siis ei ole lubatud teate edastamine suuliselt ega audio- või videokõne teel. Küll aga on lubatud ette näha elektroonilise sõnumi saatmist võimaldava rakenduse kaudu koosolekust teavitamine, sest see tagab samaväärselt seaduses nimetatud e-posti aadressiga koosolekust teadasaamise. Keelatud on teistmoodi kokku leppida ÄS § 172 lg 1 kolmandast lausest, mis üldisest hea usu põhimõttest ja osanike õigustatud huvide kaitsest tulenevalt kohustab teate saatma ka teada olevale tegelikule aadressile.

Mis puudutab koosoleku teate saatmise tähtaega, siis jõuti järeldusele, et ÄS § 172 lg 1 viimane lause, mille kohaselt peab teade olema jõudnud saajani vähemalt nädal enne koosolekut, on

osaliselt imperatiivne: osanikele tuleb tagada piisav ettevalmistusaeg, mistõttu on keelatud tähtaega lühendada, aga osanike kasuks võib tähtaega pikendada. ÄS § 171 lg 6 osas, mille kohaselt tuleb korduskoosolek kokku kutsuda mitte varem kui kaks päeva ja mitte hiljem kui kümnendal päeval pärast esimese koosoleku toimumist, jõuti järeldusele, et on lubatud kaotada sätte osa „mitte varem kui kaks päeva“, sest osalemisõiguse tagab ka korduskoosoleku kokku kutsumisel kehtiv nädalane tähtaeg ning kohustus saata koosoleku teade pärast esimese koosoleku pidamist. Lisaks ajale, millal korduskoosolek tuleb hiljemalt kokku kutsuda, on ühingu toimimise tagamiseks lubatud põhikirjaga kokku leppida ka aeg, millal uus koosolek peab hiljemalt aset leidma. Osanikele peab olema tagatud õigus otsustada, kas koosolekust osa võtta ning võimalus koosolekuks valmistuda ja seal informeeritult hääletada, mistõttu on täielikult imperatiivne ÄS § 172 lg 2, mis kehtestab andmed, mida koosoleku toimumise teade sisaldama peab. Kui sellega ei koormata liigselt koosoleku kokkukutsujat, võib põhikirjas ette näha ka täiendavad asjaolud, mis peavad olema välja toodud. Põhikirjaga on keelatud kokku leppida, et koosoleku toimumise teade võib üksnes viidata kohale, kus teave on kättesaadav, sest sellega seataks ohtu osalemisõiguse tagamine.

Osanike koosoleku päevakorra määramise osas on täielikult dispositiivne ÄS § 171¹ lg 1 esimene lause, mille järgi on see juhatuse ülesanne. Põhikirjas võib ette näha juhatuse kohustuse lähtuda koosoleku kokku kutsumisel õigustatud isiku nõudel viimaste pakutud päevakorrast. Täielikult imperatiivne on 171¹ lg 1 teine lause, mille järgi otsustavad küsimused, mida võtta päevakorda, osanikud, nõukogu või audiitor, kui koosoleku korraldavad nemad, sest muidu muutuks õigustatud isikutele koosoleku kokkukutsumise õiguse andmine sisutühjaks.

Keelatud on kõrvalekalded enne osanike koosolekut päevakorra täiendamist reguleerivast ÄS § 171¹ lg 2 esimeses lauses sätestatust selliselt, et osanikele peab kuuluma rohkem kui 1/10 osakapitalist, et esitada päevakorra täiendamise nõue. Tegemist on vähemusosanike kaitsele suunatud normiga. Samas, kui sellega ei kahjustata ebamõistlikult osanike õigusi, siis on lubatud ette näha kuritarvituste vältimiseks ja ühingu efektiivseks toimimiseks teatud piirangud päevakorra täiendamise osas. Samuti on kõrvalekalle üksnes osanike kasuks lubatud ÄS § 172 lg 3 puhul, mis kohustab päevakorra muutmisest teatama koosoleku teate saatmisega samas korras ja tähtaja jooksul, sest muidu seataks ohtu õigus koosolekul informeeritult hääletada. Seetõttu ei ole ka lubatud ette näha, et eelnevalt päevakorda võtmata võib osanike koosolekul otsustada muid kui ÄS § 171¹ lg-s 4 sõnaselgelt välja toodud küsimusi. Küll aga on lubatud osanike kaitseks ette näha, et ka koosoleku aruteluküsimused tuleb eelnevalt päevakorrana välja kuulutada. Võimalik on kõrvalekalle osanike kasuks ÄS § 171¹ lg 2 teisest lausest, mille järgi

ei pea arvestama päevakorra muutmise nõuet, mis esitatakse hiljem kui 3 päeva enne koosolekut. Koosoleku aset leidmise ajal võib ÄS § 171¹ lg 3 esimese lause kohaselt päevakorda täiendada vähemalt 9/10 koosolekust osa võtvate osanike nõusolekul, kui nende osad esindavad vähemalt 2/3 osakapitalist. Kuna osanikele peab olema tagatud õigus ette valmistada aruteluks ja hääletamiseks, siis on lubatud põhikirjaga kokku leppida üksnes suuremas osalusnõudes või välistada õigus päevakorda täiendada koosolekul ajal. Kui seda välistatud ei ole, siis on keelatud kõrvalekalle ÄS § 171¹ lg 3 teisest lausest, mille järgi ei arvestata elektrooniliste vahendite abil hääletavaid osanikke kvoorum hulk, sest muidu muutuks koosolekul päevakorra täiendamine võimatuks.

Põhikirjaga on lubatud kõrvalekalle ÄS § 171² lg-tes 1 ja 2 sätestatud kohustusest koostada iga päevakorrapunkti kohta otsuse eelnõu, kuna osanikud on kursis ühingu toimuvaga. Eeltoodu ei kohaldu siiski juhul, kui on ette nähtud elektrooniline või posti teel hääletamine, sest muidu ei ole võimalik sellist hääletamisviisi kasutada. Kui ei ole vabastatud eelnõude koostamise kohustusest, siis tuleb need ÄS § 171² lg 4 kohaselt osanikele kättesaadavaks teha ette nähtud kohas või ühingu kodulehel. Osanike huvide kaitsmise vajadusest tulenevalt ei ole lubatud kõrvalekalle kättesaadavaks tegemise kohustusest, aga osanike kasuks võib ette näha, et eelnõud avalikustatakse veebikeskkonnas või saadetakse koos koosoleku toimumise teatega. ÄS § 171² lg 2 esimene lause näeb ette, et kui osanikud, nõukogu või audiitor kutsuvad ise koosoleku kokku, siis tuleb neil koostatud eelnõu edastada juhatusele osanike koosoleku kokkukutsumisest teada andmisest varem. Samas, kuna see ei ole ebanõistlikult koormav, siis on lubatud põhikirjaga kokku leppida, et neil tuleb ise eelnõud kättesaadavaks teha. Kui põhikirjaga ei ole välistatud otsuse eelnõu koostamist ega ette nähtud, et õigustatud isikud peavad ise tegema eelnõud kättesaadavaks, siis on osanike kaitseks täielikult imperatiivne ÄS § 171² lg 6, mille kohaselt ei loeta koosoleku kokkukutsumise korra oluliseks rikkumiseks seda, kui juhatus jätab eelnõud tutvumiseks esitamata. Osanike osalemisõiguse tagamiseks on imperatiivne ka ÄS § 171² lg 3, mis kohustab osanikke koos päevakorra täiendamise nõudega esitama otsuse eelnõu või põhjendused ning ÄS § 171² lg 5, mille järgi tuleb need viivitamata teha kättesaadavaks. Lisaks võib põhikirjaga osanikele anda õiguse esitada eelnõusid ka juba päevakorras olevate punktide kohta, et nad saaksid mõjutada otsuste sisu.

Koosoleku pidamise osas jõuti järeldusele, et kõrvalekalle on lubatud ÄS § 170 lg-st 3, mille järgi võib osanik koosolekust osa võtta kas isiklikult või esindaja kaudu. Lubatud on piirata osaniku enda õigust võtta osa koosolekust, aga osalemisõigust ei tohi abstraktselt välistada, vaid see on lubatud üksnes erandlikel asjaoludel ühingu huvides. Põhikirjaga võib kokku

leppida, et osanikul on lubatud koosolekul osaleda üksnes esindaja kaudu, kui selline piirang on põhjendatud ja osanikule jääb õigus otsustada, keda esindajaks valida ning milliseid juhiseid anda. Samuti võib põhikirjaga kokku leppida muude isikute kui osanike õiguses koosolekust osa võtta või koosoleku efektiivseks toimimiseks näha ette piirangud esindajate arvus. Esindusõiguse tõendamiseks kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis dokumendi esitamise nõude kehtestav ÄS § 170 lg 3 on osaliselt dispositiivne: tagamaks kindlus esindusõiguse andmise osas võib põhikirjaga kokku leppida rangemas vorminõudes.

Keelatud on kõrvalekalle ÄS § 171 lg 5 esimesest lausest, mis kehtestab koosoleku protokollimise kohustuse, sest seadusandja on andnud protokollile mitmes normis õigusliku tähenduse ning regulatsioon kaitseb koosolekust mitte osa võtnud osanikke. Sama löike teine lause, mille järgi kohaldatakse osanike koosoleku protokollile aktsiaseltsi suhtes kehtivaid norme, on osaliselt dispositiivne: vähemalt registrile esitatavate dokumentide puhul ei saa lihtsustada andmeid, mida protokoll sisaldama peab, küll aga on põhikirjas lubatud teisiti reguleerida protokolliga tutvumise võimalusi. Registripidaja kontrollist tulenevalt ei ole lubatud põhikirjaga vabastada ÄS § 171 lg-s 4 kehtestatud kohustusest koostada osanike koosolekul osalevate osanike nimekiri ega näha ette koosoleku salvestamine kirjaliku protokollile asemel. Koosoleku kokkukutsumise kulude osas jõuti järeldusele, et kuna see on mõeldud kaitsma vähemusosanikke, siis on keelatud põhikirjaga kokku leppida ÄS § 170 lg-s 4 sätestatuga võrreldes väiksemas häälteenamuse nõudes kulude koosoleku korraldamist nõudnud või ise koosoleku kokku kutsunud osanike kanda jätmise otsuse vastuvõtmiseks. Samuti ei ole lubatud jätta sellisel juhul alati kulusid osanike kanda või seada kulude kandmise kohustust sõltuvusse hääletustulemusest. Osanikud võivad põhikirjas täpsustada, mida ÄS § 170 lg 4 mõttes kuludeks loetakse, aga nende hulka ei saa arvata kulusid, mille kandmine ei olnud vajalik ja mis võiksid takistada vähemusõiguste kasutamist.

Koosolekul füüsiliselt hääletamise kõrval saab põhikirjaga võimaldada edastada hääli kirjalikult enne koosolekut. ÄS § 170 lg 5 teise lause kohaselt kohaldatakse sellisele hääletamisele küll aktsiaseltsi regulatsiooni, aga seaduses kehtestatud regulatsioon on iseenesest põhjendatud ja paindlikkuse tagab ÄS § 298² lg-s 4 selgelt sätestatud võimalus näha täpsemad nõuded ette põhikirjas, pidades samal ajal kinni selles löikes sätestatud nõudest, et tagatud peab olema identifitseerimine ja hääletamise turvalisus. Lubatud on ette näha hääle edastamine kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis enne osanike koosolekut, nagu see on selgelt lubatud börsiaktiaseltsi puhul. Seaduse sõnastusest nähtuva erisuse kehtestamine ei ole põhjendatud. ÄS § 170¹ alusel saab põhikirjas ette näha ka hääle edastamise elektrooniliselt. Võimaluse

kujundada see vastavalt ühingu vajadustele tagab ÄS § 170¹ lg 3 esimene lause. Kuigi ÄS § 170¹ lg 4 esimese lause järgi peab selline hääletamine toimuma elektroonilises vormis, siis võib digitaalallkirjastamise asemel ette näha ka muu viisi, kui on tagatud vastavalt ÄS § 170¹ lg 3 kolmandale lausele osanike identifitseerimine ning hääletamise turvalisus ja usaldusväärsus. Kõrvalekalle on lubatud ka ÄS § 170¹ lg-st 5, mille kohaselt ei loeta ülekande jälgimist koosolekul osalemiseks äriseadustiku mõttes. Lubatud on ette näha elektroonilisi vahendeid kasutades koosolekust osavõtmisel kõigi osast tulenevate õiguste teostamise võimalus, sest see on börsiaktiaseltsist, mille puhul on see selgesõnaliselt ette nähtud, veelgi enam õigustatud osaühingu puhul, kuna osanikud on tihedamas seoses ühingu juhtimisega ning arvestades ka üha kasvavat rahvusvahelist mõõdet.

Kui otsus võetakse vastu koosolekut kokku kutsumata, siis tuleb ÄS § 173 lg 2 esimese lause kohaselt juhatusel saata kõigile osanikele otsuse eelnõu kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis ja ette näha tähtaeg, mille kestel peab osanik vastama. Osalemisõiguse tagamiseks ei ole lubatud põhikirjaga kõrvale kalduda kohustusest saata eelnõu kõigile osanikele, aga võib kokku leppida rangemas vorminõudes kui kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm. Keelatud on leebemate vorminõuete ette nägemine, sest regulatsioon püüab vältida olukorda, et saajal ei ole võimalik otsuse eelnõud uuesti üle vaadata ning saatjal on keeruline saatmist tõendada. Mis puudutab sätte osa, mis kohustab juhatust määrama ise vastamiseks tähtaja, siis jõuti töös järeldusele, et põhikirjas ei saa ette näha konkreetset tähtaega, sest see oleks vastuolus otsuse vastuvõtmist koosolekut kokku kutsumata ettenägeva normi eesmärgiga tagada võimalus operatiivselt reageerida ja teha otsuseid kiireloomulistes olukordades.

Otsuse vastu võtmisel koosolekut kokku kutsumata peab osanik saatma oma seisukoha ÄS § 173 lg 2 esimese lause kohaselt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Põhikirjaga võib ette näha üksnes rangema vorminõude, mis tagab enam osanike tuvastamise. Täielikult imperatiivne on ÄS § 173 lg 2 teine lause, sest kuritarvituste vältimiseks on keelatud põhikirjas ette näha, et mitte vastamine loetakse poolthääleks. Kuna osanikul on õigus saada teavet vastuvõetud otsuste kohta ja kontrollida, kas tema häälel on arvesse võetud, siis ei ole lubatud kõrvalekaldeid ÄS § 173 lg-test 3 ja 4, mis kohustavad koostama hääletustulemuste kohta seaduses sätestatud andmeid sisaldava hääletusprotokolli, mille lisaks on osanike esitatud seisukohad, ning edastama selle viivitamata osanikele. Dokumenteerimine on oluline ka otsuste puhul, mille alusel tehakse kanne registrisse.

Viimaks jõuti magistritöös järeldusele, et õiguskindluse tagamiseks ja kuritarvituste vältimiseks ei ole põhikirjaga lubatud teistmoodi kokku leppida ÄS § 173 lg 6 teises lauses ja lg-s 7 sätestatud nõudest vormistada otsus kirjalikult, kui osaühingul on ainult üks osanik või kui lisaks ainuosanikule on osanikuks üksnes osaühing ise, aga ka siis, kui osanikke on enam, aga nad kõik on otsusega nõus ja kirjutavad otsusele alla.

Kokkuvõttes jõuti järeldusele, et enamik osanike otsuse tegemist reguleerivatest normidest on osaliselt dispositiivsed, st kõrvalekalle on lubatud üksnes teatud viisil. Kõrvalekalded on piiratud sedavõrd, kuivõrd see on vajalik tagamaks osanike osalemisõigust. Teisalt tuleb arvestada ka osaühingu enda huvidega ja osaühingu regulatsiooni aluseks olevate põhimõtetega.

Obligation to comply with the provisions governing the decision-making of shareholders and the possibility to derogate from them by the articles of association

Summary

The aim of this thesis was to determine the extent to which one or another provision governing the adoption of resolution of shareholders within a private limited company allows the shareholders to agree otherwise in the articles of association. In the course of the master's thesis, it was determined whether, in a particular case, it is a mandatory rule, a default rule, or derogation is allowed only to a certain extent or in a certain way.

The mandatory minimum terms of the private limited company's articles of association are laid down in subsection 139 (1) of the Commercial Code (hereinafter the CC), but in practice a number of other terms are also agreed or it is derogated from the provisions of the law. However, it is unclear in which cases the articles of association may provide differently from the law. The only point of reference in that regard is subsection 139 (2) of the CC, which makes it possible to lay down in the articles of association terms which are not contrary to the law and the right to provide otherwise in the articles of association expressly conferred on shareholders by individual provisions. Unlike a public limited company, only provisions which expressly provide a right to prescribe differently in the articles of association cannot be regarded as default rules in the matter of a private limited company. While section 5 of the Law of Obligations Act lays down a general principle of party autonomy, the presumption of party autonomy applies only to the law of obligations and, in the case of the CC, a specific provision must be interpreted in substance in order to determine whether a deviation is permissible. The degree of freedom of shareholders to prescribe in the articles of association rules relating to the procedure of the adoption of shareholders' resolution is therefore unclear. In the light of the foregoing, the research question was whether and to what extent the provisions governing the notification and the procedure of the adoption of resolution of shareholders can be regarded as default rules.

In the light of the question of the study, the objective pursued was achieved by means of a teleological method of interpretation, which was reflected in the determination of the purpose of the provisions examined. In addition, the case-law was examined. In view of the considerable influence of German law on the drafting of the CC and the importance it attaches to the

development of the company law case-law, a comparative method was also used in the master's thesis.

In the first chapter it was examined whether deviations are permitted from the provisions governing which person or body and under what circumstances is entitled or obliged to convene a meeting of shareholders. According to the subsection 171 (1) of the CC, it is the duty of the management board to call a meeting, but the articles of association may lay down that a meeting may be called by an each management board member separately. However, this can also be clearly ruled out by agreeing that a joint decision of the management board members is necessary on the basis of the principle that the management board is a collective body in the internal relations of the company, but also in order to prevent chaos that may arise. Since the shareholders are closely involved in the management of the company, the articles of association may confer on the shareholders themselves the right to call meetings alongside the management board. However, it is not permitted to alter the fundamental principles governing the division of functions within a private limited company, therefore the competence of the management board to call a meeting cannot be completely ruled out.

In addition to the circumstances laid down in subsection 171 (2) of the CC, it is permitted to agree in the articles of association on additional grounds, in which case a meeting must be called. The articles of association can confer on the shareholders certain matters in respect of which a meeting should be called. At the same time, the management and representation function must not be completely removed from the management board. What is more, according to the subsection 171 (2) of the CC, the shareholders' meeting must be called where this is necessary in the interests of the company. This is a mandatory rule because it is necessary to ensure the protection of minority and that the shareholders' meeting remains the highest decision-making level. It is also not allowed to prescribe that, where this ground exists, a written vote is to be held, unless the consent of all shareholders is required. It is in the interests of the company to hold a meeting so that a discussion can take place and the shareholders can seek a solution based on the company's interests. What is more, it is prohibited to remove the obligation under clause 171 (2) 1) of the CC to call a meeting if the net assets of the company are less than one-half of the share capital or less than the minimum amount of share capital provided by law because this rule protects the interests of creditors and ensures that shareholders are able to decide on the necessary measures. It is not permitted to agree that the management board shall hold a written vote on the basis referred to in clause 171 (2) 1) of the

CC. Due to the importance of the matter for the company, the shareholders must be able to influence the result and form a common position.

Furthermore, it is not permitted to rule out the ground referred to in clause 171 (2) 2) of the CC, according to which a meeting must be called at the request of the auditor or the supervisory board. In order to protect the interests of the shareholders and of the company, it is necessary to ensure that the supervisory results or circumstances which require measures to be taken to protect the company can be brought before the meeting of shareholders. Pursuant to the clause 171 (2) 3) of the CC a meeting shall be convened at the request of shareholders whose shares represent at least one-tenth of the share capital. This clause is aimed at the protection of minorities, therefore the articles of association cannot exclude the right of shareholders to require a meeting to be called or provide for a higher shareholding requirement. It is also not permitted to deprive entitled persons of the right laid down in subsection 171 (3) of the CC to convene a meeting itself if the management board fails to comply with the request within one month. In order to protect the entitled persons, a shorter term may be provided only or, in order to prevent abuse by the management board, the articles of association may lay down that a meeting may be called, if the management board has set a later time for the meeting than provided for in the articles of association. As this does not adversely affect the interests of the entitled persons, they may be given the right to hold a written vote instead of a meeting.

The first chapter also dealt with the question whether it is permitted to restrict the freedom of choice in the way the resolution is adopted. It was concluded that the first sentence of subsection 170 (1) of the CC may be derogated from because the articles of association may lay down, taking into account the interests of a particular company, the cases in which one or other method of taking decisions should be used. However, it is not permitted to prescribe to the detriment of minority shareholders that a resolution may be adopted without convening a meeting, if the shareholders request that a meeting be called. Adopting a resolution without convening a meeting may also be completely excluded because only adopting resolutions at a meeting do not adversely affect the interests of the entitled persons.

The second chapter dealt with the provisions governing to whom a notice of a meeting must be sent, in what way, within what time-limit and what it must contain. In order to protect shareholders' rights, the first sentence of subsection 172 (1) of the CC, which requires a notice to be sent to all shareholders, is mandatory. The member whose right to vote is restricted shall also be informed of the meeting. What is more, the articles of association may provide for

stricter requirements in favour of shareholders than the second sentence of the same subsection, according to which the notice must be sent to the address on the list of shareholders or to an e-mail address. However, the nature of the private limited company must be taken into account in that regard. In order to ensure greater certainty as to the right to participate, the articles of association may provide that when a notice is sent by e-mail, the notice shall be deemed to have been delivered if the recipient sends an acknowledgement of receipt. In such a case, a mechanism must be provided for the protection of minority shareholders in order to prevent abuses by the majority. It is not permitted to prescribe sending the notice orally or by audio or video call, as the recipient should be able to review the information received about the meeting at a later stage and the sender should be able to prove sending the message. However, a notice of a meeting may be sent through an application that allows the sending of an electronic message, as this ensures finding out of a meeting in the same way as the e-mail address. A deviation from the third sentence of subsection 172 (1) of the CC is prohibited, which, by virtue of the general principle of good faith and the protection of the legitimate interests of shareholders, also requires to send a notice to a known actual address.

According to the last sentence of subsection 172 (1) of the CC, the notice shall reach the addressee at least one week before the meeting. Because it is necessary to ensure that shareholders have sufficient time to prepare for a meeting, it is prohibited to shorten the term. In addition, pursuant to the subsection 171 (6) of the CC, a recurring meeting shall be called no earlier than two days and no later than on the tenth day after the first meeting. It is permitted to exclude the part of the provision “not earlier than two days”, as the right to participate is also guaranteed by the weekly time limit for calling of a new meeting and the obligation to send a notice after the first meeting. In order to ensure the functioning of the company, it is also permitted to agree in the articles of association when a new meeting must be held at the latest. Shareholders must be guaranteed the right to decide whether to attend a meeting and to prepare for and to vote in an informed manner, therefore, subsection 172 (2) of the CC, which lays down the information to be included in a notice of a meeting, is mandatory. If this does not place an excessive burden on the person or body calling a meeting, the articles of association may set out additional circumstances which must be notified. It is not allowed to prescribe that a notice of a meeting may only refer to the place where the information is available, as this would jeopardise the guarantee of the right to participate.

The second chapter also dealt with the announcement of the agenda and access to the draft of resolution. According to the first sentence of subsection 171¹(1) of the CC, it is the duty of the

management board to decide the agenda. This is a default rule, therefore, the articles of association may also lay down that when a meeting is called at the request of the entitled persons, the management board is obliged to take into account the agenda proposed by the entitled persons. In addition, according to the second sentence of subsection 171¹ (1) of the CC, the supervisory board or the auditor determines the agenda, if they organize a meeting. This rule is mandatory, otherwise granting the right to call a meeting to entitled persons would be rendered meaningless.

As this is a provision aimed at the protection of minority, it is not permitted to derogate from the first sentence of subsection 171¹ (2) of the CC in such a way that shareholders' shares must represent more than one-tenth of the share capital in order to request that the agenda be amended. However, provided that the shareholders' rights are not unreasonably affected, it is permissible to prescribe certain restrictions as regards the amendment of the agenda. In addition, a deviation is permitted only in favour of shareholders in the case of subsection 172 (3) of the CC, which requires communication of changes in the agenda in accordance with the procedure and the term laid down for sending a notice of a meeting, otherwise the right to vote in an informed manner would be jeopardised. Therefore, it is also not permitted to prescribe that the shareholders' meeting may decide on matters other than those expressly referred to in subsection 171¹ (4) of the CC without prior inclusion of the agenda. In order to protect shareholders, it may also be prescribed that matters for discussion must also be announced on the agenda in advance. In addition, according to the second sentence of subsection 171¹ (2) of the CC there is no need to take into account a request for amendment of the agenda submitted later than 3 days before the meeting. A deviation from this rule is permitted in favour of shareholders. During the meeting of shareholders, according to the first sentence of subsection 171¹ (3) of the CC at least nine-tenths of the shareholders participating may add an issue to the agenda if their shares represent at least two-thirds of the share capital. As shareholders must be guaranteed the right to prepare for discussion and voting, it is only permitted to prescribe a higher shareholding requirement in the articles of association or to exclude the right to add issues on the agenda at the meeting. In addition, it is prohibited to derogate from the second sentence of subsection 171¹ (3) of the CC, according to which votes represented by the shares of the shareholder participating by electronic means shall not be accounted as part of the quorum. Otherwise it would be impossible to add issues on the agenda at the meeting.

Because shareholders are aware of activities of the company, the articles of association may abolish the obligation laid down in subsections 171² (1) and (2) of the CC to prepare a draft of

resolution on each item on the agenda. This does not apply in case electronic or postal voting is allowed, otherwise these methods of voting cannot be used. Unless exempted from preparing a draft of the resolution, the draft must be made available to the shareholders in the location determined by the company or on the website according to the subsection 171² (4) of CC. A deviation from the obligation to make drafts available is not permitted, but it may be prescribed, in the interest of the shareholders, that drafts are published online or sent together with the notice of the meeting. If a draft of the resolution is prepared, shareholders should also be able to examine it in order to prepare for discussion at the meeting. In addition, it is inevitable that drafts are made available in a situation where a company allows a vote before the meeting.

The first sentence of subsection 171² (2) of the CC provides that, where a meeting is convened by the supervisory board, a shareholder, or an auditor, they must forward a draft of the resolution to the management board before they notify about organizing a meeting. The articles of association may provide that they have to make drafts available themselves. In addition, according to the subsection 171² (6) of the CC, the failure of the management board to make drafts available, does not constitute a material violation of the procedure of calling a meeting. If the articles of association do not exempt from preparing drafts of the resolution or require to make these available themselves, this rule is mandatory in order to protect the interests of the shareholders. Subsection 171² (3) of the CC which requires the shareholders simultaneously with the demand on the modification of the agenda to submit a draft of the resolution or substantiation, and subsection 171² (5) of the CC which requires to make these available without delay are mandatory rules in order to guarantee the shareholders' right to participate. Shareholders may also be given the right to submit drafts on matters already on the agenda in order to influence the content of the decisions.

As resolutions can also be adopted differently than at a meeting, the second chapter also dealt with the provisions about notification of a decision-making without convening a meeting. According the first sentence of subsection 173 (2) of the CC, the management board must send a draft of the resolution to all shareholders in a format which can be reproduced in writing and set a term within which to reply. In order to ensure the right to participate, it is not possible to derogate from the obligation to send the draft to all shareholders, but may prescribe a stricter formal requirement. It is prohibited to prescribe less stringent formal requirements, as in such cases the recipient is unable to re-examine a draft of the resolution and it is difficult for the sender to prove the sending. As regards the part of the provision which obliges the management board to set a term for reply, the articles of association cannot prescribe a specific term. This

would be contrary to the rule that a resolution should be adopted without convening a meeting in order to ensure the ability to react quickly and adopt resolutions in urgent situations.

In the third chapter, it was examined whether it is permitted to derogate from the provisions governing who is entitled to attend a meeting. A deviation is permitted from subsection 170 (3) of the CC according to which a shareholder may attend a meeting either in person or through a representative. It is permitted to restrict the shareholder's right to participate in a meeting, but the right to participate must not be excluded in the abstract, but only in exceptional circumstances in the interests of the company. The articles of association may provide that a shareholder may participate in a meeting only through a representative if such a restriction is justified and the shareholder retains the right to decide who to elect as a representative and what instructions to give. It may also be agreed on the right of persons other than shareholders to participate in the meeting or to set restrictions on the number of representatives for the effective functioning of the meeting. The presence of the management board members may be essential for the shareholders, for example, in order to obtain the necessary information to form the will of the company. It may also be necessary for the shareholder to obtain expert advice on specific issues. Subsection 170 (3) of the CC lays down the requirement to submit a document in a format which can be reproduced in writing in order to prove the right of representation. To ensure certainty as to the granting of the right of representation, the articles of association may provide a stricter formal requirement.

In the third chapter, it was also analyzed whether it is possible to derogate from the provisions governing the drawing up of a list of shareholders participating in a meeting and the reimbursement of expenses. Since the legislature has given the minutes a legal effect in a number of provisions and the rules protect shareholders who have not participated in a meeting, it is not permitted to derogate from the obligation to take minutes laid down in the first sentence of subsection 171 (5) of the CC. The second sentence of the same subsection, according to which the provisions applicable to a public limited company are applied to the minutes of the meeting of shareholders, cannot be regarded as completely mandatory. At least in case of documents submitted to the register, information which must be included in the minutes cannot be simplified, but it is permitted to regulate otherwise the way the minutes shall be made accessible. Due to the registrar's control, it is not allowed to exempt from the obligation laid down in subsection 171 (4) of the CC to draw up a list of the shareholders attending the meeting. Nor can it be prescribed that a meeting is recorded instead of taking a written minutes. In addition, because it is intended to protect minority shareholders, it is not permitted to prescribe

a greater majority requirement than that laid down in subsection 170 (4) of the CC for adopting a resolution pursuant to which shareholders who have requested or called a meeting shall cover the costs of the meeting. It is also prohibited to require that costs be covered always by shareholders or to make the obligation to cover them conditional on the result of the vote. Shareholders may specify in the articles of association what constitutes costs within the meaning of subsection 170 (4) of the CC. However, costs which were not necessary and which could hinder the exercise of minority rights cannot be included.

In the third chapter, it was also dealt with the submitting of votes in writing prior to the meeting or by electronic means. According to the second sentence of subsection 170 (5) of the CC, while voting by mail is governed by the rules applicable to public limited companies, the rules laid down by law are justified. What is more, the flexibility is ensured by the possibility, expressly provided for in subsection 298² (4) of the CC, to prescribe more specific requirements in the articles of association. At the same time, the requirement set out in this subsection to ensure identification and the security and reliability of voting must be adhered to. In addition, it is permitted to prescribe that votes may be submitted in a format which can be reproduced in writing, as is clearly allowed in the case of a listed public limited company. Such a distinction is not justified. In addition, under section 170¹ of the CC, the articles of association may provide voting using electronic means. The first sentence of subsection 170¹ (3) of the CC ensures that it can be tailored to the needs of the company. Although, according to the first sentence of subsection 170¹ (4) of the CC, such voting must take place in electronic format, a method other than digital signature may be used, provided that, in accordance with the third sentence of subsection 170¹ (3) of the CC, identification and the security and reliability of voting is ensured. A deviation is also permitted from subsection 170¹ (5) of the CC, according to which the transmission of a meeting in technical manner is not considered as participation in a meeting within the meaning of the CC. It is permitted to prescribe the possibility to exercise all rights deriving from the shareholding when participating in the meeting by electronic means, as is expressly provided for in the case of listed public limited company. This is all the more justified as regards a private limited company because the shareholders are more closely involved in the management of the company. Also in view of the growing international dimension.

In addition, in the third chapter the provisions about voting in writing and the documentation of a consensual written resolution and the communication of voting results were analyzed. If a resolution is adopted without convening a meeting, the shareholder must present the position in a format which can be reproduced in writing according to the first sentence of subsection 173

(2) of the CC. The articles of association may only prescribe a stricter formal requirement, which ensures more shareholder identification. Less stringent formal requirements are not permitted, as the regulation seeks to avoid a large number of disputes that may arise from difficulties of proof. The second sentence of subsection 173 (2) of the CC is mandatory in order to prevent abuse, therefore it is prohibited to prescribe that non-response is deemed to be the vote in favour of the resolution. Because a shareholder has the right to be informed of the resolutions adopted and to assess whether the vote has been taken into account, a deviation from subsections 173 (3) and (4) of the CC is not permitted, which obliges to prepare a record of voting concerning the voting results, accompanied by the positions submitted by the shareholders, and to promptly send it to the shareholders. Documentation is also important for resolutions on the basis of which an entry is made in the register.

Finally, it was concluded that if the company has only one shareholder or if, in addition to the sole shareholder, only the company is a shareholder, but also if there are more shareholders, but they all agree to and sign the resolution, it is not allowed to derogate from the requirement to prepare a resolution in writing laid down in the second sentence of subsection 173 (6) and subsection 173 (7) of the CC because legal certainty has to be ensured and abuse avoided. The written formalization ensures that the resolution is objectively perceivable and, consequently, legal certainty. Signature is important as it ensures identification and thus prevents abuses.

Lühendid

Aktiengesellschaft	AG
Aktiengesetz	AktG
Bundesgerichtshof	BGH
Commercial Code	CC
Gesellschaft mit beschränkter Haftung	GmbH
Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung	GmbHG
Herausgegeben	Hrsg
Oberlandesgericht	OLG
Rangnummer	Rn
Tsiviilseadustiku üldosa seadus	TsÜS
Võlaõigusseadus	VÕS
Äriseadustik	ÄS

Kasutatud kirjandus

1. Altmeyden, H. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG. 9. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2019.
2. Begründet von Baumbach, A., fortgeführt von Hueck, A. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG. Beck'sche Kurz-Kommentare, Band 20. 22. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2019.
3. Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjon. Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjoni seisukohad ühinguõiguse revisjoni raames esitatud seaduseelnõude osas. 18.12.2019. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/advokatuur_4_vahemusoigused_jm.pdf (18.03.2020).
4. Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjon. Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjoni seisukohad ühinguõiguse revisjoni raames esitatud seaduseelnõude osas (juriidiliste isikute kapitalisüsteemid ja aruandlus, kontsernireeglid, juhtorganid, otsuste vastuvõtmine ja vaidlustamine, vähemusõigused). 19.11.2019. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/advokatuur_20.11.2019_2.pdf (18.03.2020).
5. Ernst & Young, Directorate-General Justice and Consumers (European Commission). Identification and assessment of legal and practical impediments for the use of digital tools for interaction between companies and their shareholders. Publications Office of the European Union 27.07.2018. Online. – <https://op.europa.eu/et/publication-detail/-/publication/e25daec2-93a4-11e8-8bc1-01aa75ed71a1> (01.03.2020).
6. Fleischer, H. Das unternehmerische Ermessen des GmbH-Geschäftsführers und seine GmbH-spezifischen Grenzen. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2011, Heft 14.
7. Fleischer, H., Goette, W. (Hrsg). Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG. Band 2, §§ 35–52. 3. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2019.
8. Goette, W., Habersack, M. (Hrsg). Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 2, §§ 76–117, MitbestG, DrittelbG. 5. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2019.
9. Goette, W., Habersack, M. (Hrsg). Münchener Kommentar zum Aktiengesetz. Band 3, §§ 118–178. 4. Auflage. München: Verlag C. H. Beck/Verlag Franz Vahlen 2018.
10. Heidinger, A., Leible, S., Schmidt, J. (Hrsg). Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG-Gesetz). Band II, §§ 35–88 GmbHG, EGGmbHG. 3. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2017.

11. Henssler, M., Strohn, L. (Hrsg). Gesellschaftsrecht. Beck'sche Kurz-Kommentare, Band 62. 4. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2018.
12. Kivisaari, J. S. Privaatautonomoomia osaühingu põhikirja kujundamisel. Magistritöö. Tallinn: Tartu Ülikool 2015. Arvutivõrgus. – https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48494/kivisaari_ma_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y (28.09.2019).
13. Kõve, V. Äriseadustiku põhialused. – Juridica 1995/4, lk 134.
14. Köper, R. Das Einwurf-Einschreiben als „eingeschriebener Brief“ i.S. des § 51 I 1 GmbHG. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2008, Heft 3.
15. Leuering, D., Stein, P. Form der Einberufung einer GmbH-Gesellschafterversammlung. – Neue Juristische Wochenschrift Spezial 2013, Heft 19.
16. Miller, S. K. Minority Shareholder Oppression in the Private Company in the European Community: A Comparative Analysis of the German, United Kingdom, and French Close Corporation Problem. – Cornell International Law Journal 1997, Vol. 30, No. 2.
17. Oppressed Shareholders in Close Corporations: A Market-Oriented Statutory Remedy. – Cardozo Law Review 1994, Vol. 16, No. 2.
18. Saare, K. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. – Juridica 2010/7, lk 481-490.
19. Saare, K. Hääleõiguse piirang kapitaliühingu huvide kaitse abinõuna. – Juridica 2016/9, lk 621-634.
20. Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.
21. Saare, K., Vutt, M. Vähemusosaluse omajate võimalused kapitaliühingu huvidele vastava otsuseni jõudmiseks. Kahju hüvitamise näide. – Juridica 2017/9, lk 619-634.
22. Schäfer, R. H. „Schriftliche“ Einladung zur Mitgliederversammlung eines eingetragenen Vereins auch per E-Mail? – Neue Juristische Wochenschrift 2012, Heft 13.
23. Seeling, R. O., Zwickel, M. Typische Fehlerquellen bei der Vorbereitung und Durchführung der Gesellschafterversammlung einer GmbH. – Deutsches Steuerrecht 2009, Heft 22.
24. Sootak, J., Pikamäe, P. (koost). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2009.
25. Stefanink, R., Punte, J.-H. M. Das Minderheitsverlangen auf Ergänzung der Tagesordnung im BGB-Vereinsrecht. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2017, Heft 30.

26. Ziemons, H., Jaeger, C., Pöschke, M. (Hrsg). BeckOK GmbHG. 41. Edition. Stand: 01.11.2019. München: Verlag C. H. Beck 2019.
27. Teichmann, C. Vertragsfreiheit im Innenverhältnis der GmbH-Gesellschafter. – Rheinische Notar-Zeitschrift 2013, Heft 7/8.
28. The Informal Company Law Expert Group (ICLEG). Report on digitalisation in company law. 2016. Online. – https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/icleg-report-on-digitalisation-24-march-2016_en.pdf (01.03.2020).
29. Tipik Legal, Optimity Advisors, Directorate-General for Justice and Consumers (European Commission). Assessment of the impacts of using digital tools in the context of cross-border company operations. Country fiche: Estonia. European Commission 25.04.2018. Online. – https://ec.europa.eu/info/publications/digitalisation-company-law_en (29.02.2020).
30. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus (elektrooniliste võimaluste laiendamine koosolekute korraldamisel ja otsuste vastuvõtmisel) (180 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5a580d80-9735-437f-ab2e-00123eba9343/Tsiviilseadustiku%20üldosa%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20\(elektrooniliste%20võimaluste%20laiendamine%20koosolekute%20korraldamisel%20ja%20otsuste%20vastuvõtmisel\)](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5a580d80-9735-437f-ab2e-00123eba9343/Tsiviilseadustiku%20üldosa%20seaduse%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus%20(elektrooniliste%20võimaluste%20laiendamine%20koosolekute%20korraldamisel%20ja%20otsuste%20vastuvõtmisel)) (22.04.2020).
31. Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
32. Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus I, Üldosa (§§ 1-207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.
33. Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni analüüs-kontseptsioon. Tallinn: Justiitsministeerium 2018. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/uhinguoiguse_revisjoni_analuus-kontseptsioon.pdf (27.01.2020).
34. Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma eelnõu. 13.01.2020. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seadus.pdf (28.04.2020).
35. Volens, U. jt. Ühinguõiguse revisjoni töörühma projekt arutamiseks. 13.01.2020. Arvutivõrgus. – https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/ariseadustiku_ja_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_seletuskiri.pdf (28.04.2020).

36. Vutt, A. Äriühingu organi otsuste vaidlustamisega seotud probleeme. – Juridica 2005 /1, lk 53-61.
37. Vutt, A., Vutt, M. Äriühingu osaniku ja aktsionäri teabeõigus Eesti kohtupraktikas. – Juridica 2012/9, lk 709-716.
38. Wertenbruch, J. Ansprüche des Kommanditisten auf Einberufung der Gesellschafterversammlung und Ergänzung der Tagesordnung. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2018, Heft 29.
39. Wicke, H. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG). Beck'sche Kompakt-Kommentare. 3. Auflage. München: Verlag C. H. Beck 2016.
40. Äriseadustiku ja asjaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (785 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/9335e955-8011-4483-a232-359d10580407/Äriseadustiku%20ja%20asjaõigusseaduse%20muutmise%20seadus> (08.02.2020).
41. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (466 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/041369ed-82db-4840-cb2a-28eb744989d2/Äriseadustiku%20ja%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus> (25.01.2020).
42. Äriseadustiku, mittetulundusühingute seaduse, sihtasutuste seaduse ning nendega seotud seaduste muutmise seaduse eelnõu (744 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/cf759bd3-97aa-310b-bb84-4bc734d83249/Äriseadustiku,%20mittetulundusühingute%20seaduse,%20sihtasutuste%20seaduse%20ning%20nendega%20seotud%20seaduste%20muutmise%20seadus> (07.01.2020).
43. Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (552 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/3c7833d5-7972-3348-8cca-c210ab5e36ea/Äriseadustiku%20muutmise%20seadus> (08.02.2020).
44. Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu (733 SE) seletuskiri. Arvutivõrgus. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/587a5901-1c87-4e5b-5b62-f81656d4a600/Äriseadustiku%20muutmise%20seadus> (07.01.2020).

Kasutatud õigusaktid

Eesti õigusaktid

45. Mittetulundusühingute seadus. – RT I, 19.03.2019, 24.

46. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.12.2018, 3.
47. Võlaõigusseadus. – RT I, 08.01.2020, 10.
48. Äriseadustik. – RT I, 28.02.2019, 10.

Euroopa Liidu õigusaktid

49. 11. juuli 2007. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2007/36/EÜ noteeritud äriühingute aktsionäride teatavate õiguste kasutamise kohta. – ELT L 184, lk 17–24.
50. 23. juuli 2014. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ. – ELT L 257, lk 73–114.

Saksamaa õigusaktid

51. Aktiengesetz vom 6. September 1965 (BGBI. I S. 1089), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 12. Dezember 2019 (BGBI. I S. 2637) geändert worden ist.
52. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4123-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 10 des Gesetzes vom 17. Juli 2017 (BGBI. I S. 2446) geändert worden ist.

Kasutatud kohtupraktika

Eesti kohtulahendid

Riigikohtu lahendid

53. RKTKm 3-2-1-139-08.
54. RKTKm 3-2-1-97-11.
55. RKTKo 3-2-1-6-03.
56. RKTKo 3-2-1-145-04.
57. RKTKo 3-2-1-22-08.
58. RKTKo 3-2-1-65-08.
59. RKTKo 3-2-1-166-09.
60. RKTKo 3-2-1-72-13.
61. RKTKo 3-2-1-55-14.
62. RKTKo 3-2-1-76-14.
63. RKTKo 3-2-1-10-17.
64. RKTKo 2-16-8010/36.
65. RKTKo 2-16-9415/41.

66. RKTKo 2-16-17508/52.

67. RKTKo 2-17-16390/34.

Ringkonnakohtute lahendid

68. TlnRnKm 2-16-19032/3.

69. TlnRnKo 2-07-4994/33.

70. TlnRnKo 2-13-31027/40.

71. TlnRnKo 2-14-2708/25.

72. TlnRnKo 2-15-5275/37.

73. TlnRnKo 2-16-11250/40.

74. TlnRnKo 2-16-15457/48.

75. TrtRnKo 2-17-7658/21.

76. TlnRnKo 2-17-13650/31.

Maakohtute lahendid

77. HMKm 2-17-2665/11.

78. HMKm 2-17-7189/16.

79. HMKm 2-17-12767/11.

80. HMKm 2-17-14807/14.

81. HMKm 2-18-2720/14.

82. HMKm 2-18-4572/5.

83. HMKm 2-19-7227/7.

84. HMKm 2-19-8408/10.

85. HMKm 2-19-9169/6.

86. HMKo 2-07-8751/3.

87. HMKo 2-07-46119/7.

88. HMKo 2-08-1656/12.

89. HMKo 2-11-39846/9.

90. HMKo 2-12-24990/21.

91. HMKo 2-15-5275/31.

92. HMKo 2-15-17451/12.

93. HMKo 2-16-17496/21.

94. VMKm 2-19-6315/18.

Saksamaa kohtulahendid

95. BGH, 17.10.1988 – II ZR 18/88: Nr. 2 Vertretung in der Gesellschafterversammlung. – Deutsche Notar-Zeitschrift 1990, Heft 2.
96. BGH, 27.03.1995 – II ZR 140/93: Fristlose Kündigung des Geschäftsführers durch Alleingesellschafter der GmbH und Anforderung an Protokollierung. – Neue Juristische Wochenschrift 1995, Heft 27.
97. BGH. Urteil des II. Zivilsenats vom 13.02.2006. II ZR 200/04. – <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=976822027bcbb867addc087184bedab7&nr=35750&pos=1&anz=2> (23.01.2020).
98. BGH. Urteil des II. Zivilsenats vom 27.04.2009. II ZR 167/07. – <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=9a97a097cec9e0596ed48a49e295c274&nr=48117&pos=0&anz=1> (28.01.2020).
99. BGH. Urteil des II. Zivilsenats vom 13.05.2014. II ZR 250/12. – <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=b7386d4e43056bf0fce4fdc191909405&Sort=1026&nr=68320&pos=0&anz=1> (25.01.2020).
100. OLG Düsseldorf, 25.02.2000 – 16 U 59/99: GmbH-Gesellschafterversammlung: Stimmrecht eines Gesellschafters nach Kündigung/Ladungsform/Ankündigung der TOP. – Neue Zeitschrift für Gesellschaftsrecht 2000, Heft 23.
101. OLG München vom 21.02.2000, 7 W 2013/98. – BeckRS 2000, 30097228.